

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Komparace rozvojových politik EU na
Balkánu**

Bc. Eva Bohabojová

Vedoucí práce:

PhDr. Magda Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Poděkování

Poděkování patří vedoucí mé práce PhDr. Magdě Leichtové, Ph. D. za její odborné vedení, trpělivost, čas a informace.

Prohlášení o původnosti práce

„ Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury a dalších odborných zdrojů v práci užitých.“

V Plzni, dne

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE EVROPSKÉ UNIE.....	10
2.1 Rozvoj a rozvojová spolupráce obecně	10
2.1.1 Definice, vznik, vývoj	11
2.1.2 Témata rozvojové spolupráce.....	13
2.1.3 Teorie rozvojové spolupráce.....	15
2.2 Historie a vývoj rozvojové spolupráce Evropské unie obecně	22
2.3 Orgány Evropské unie podílející se na rozvojové politice	25
2.3.1 Role Evropské komise	25
2.3.2 Role Evropského parlamentu a Rady Evropské unie	26
2.3.3 Další orgány.....	27
2.3.4 Spolupráce skrze instituce Evropské unie	28
2.4 Tematické a regionální programy Evropské unie	30
2.4.1 Nástroje zahraniční pomoci	31
2.4.2 Programy zahraniční pomoci	32
3 DEFINICE VZTAHŮ OBLASTI BALKÁNU A EVROPSKÉ UNIE Z HLEDISKA ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE.....	33
3.1 Utváření vztahů a vývoj rozvojových strategií EU.....	33
3.1.1 Počátek spolupráce EU a zemí Balkánu aneb 90. léta	35
3.1.2 Od Paktu stability pro jihovýchodní Evropu, přes programy SAPARD a CARDS k Procesu stabilizace a přidružení	37
3.1.3 Nové tisíciletí a Soluňská agenda.....	42
3.1.4 Počátek misí EU	43
3.1.5 Vznik Nástroje pro předvstupní pomoc IPA a Rady pro regionální spolupráci v oblasti západního Balkánu	44

	5
3.1.6 Rozvojová strategie Evropské unie dnes.....	47
4 OBLAST BALKÁNU.....	49
4.1 Definice vnitřní situace Balkánu.....	49
4.2 Problémy v oblasti	50
4.2.1 Témata rozvoje v regionu aneb představení vybraných balkánských zemí.....	51
5 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE EVROPSKÉ UNIE V PRAXI – KOMPARACE ROZVOJOVÝCH POLITIK NA BALKÁNĚ	64
5.1 Vybrané programy a nástroje na území v praxi.....	64
5.1.1 PHARE	64
5.1.2 CARDS	66
5.1.3 IPA.....	69
5.2 Vybrané příklady projektů financovaných nástroji a programy EU	71
5.2.1 Albánie.....	71
5.2.2 Bosna a Hercegovina	76
5.2.3 Makedonie	81
5.3 Komparace rozvojových politik EU v Albánii, Bosně a Hercegovině a Makedonii	84
5.3.1 Sektory rozvoje	84
5.3.2 Nástroje a programy EU	88
5.3.3 IPA.....	90
6 ZÁVĚR	91
7 ZDROJE	94
7.1 Literární zdroje	94

7.2 Další zdroje	99
7.3 Internetové zdroje	107
8 CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	109
9 PŘÍLOHY	110

1 ÚVOD

Na počátku 90. let došlo na Balkánském poloostrově ke vzniku několika nezávislých států na federaci Jugoslávie. V letech 1991 a 1992 vznikají Slovinsko a Chorvatsko, obě po válečných konfliktech; a Makedonie. Následuje konflikt v Bosně a na dalších místech federace. V roce 1995 dochází k podepsání Daytonských smluv, které dávají vzniku samostatné Bosny a Hercegoviny. S rozpadem Jugoslávie vzniká také Srbsko a Černá hora. A jako posledním státem Kosovo. Jediným státem, který si zachoval svou nezávislost i přes existenci Jugoslávie, byla Albánie. Jelikož bylo celé území dlouho sužováno ať už mezinárodními válečnými konflikty, či pouze vnitrostátními etnickými konflikty, státy zůstaly na pospas vlastnímu osudu a potřebovaly tak pomocnou ruku na cestě k rozvoji.

Rozvojová spolupráce je způsobem, jak efektivně pomoci zemím v budování lepších životních podmínek ať už sociálních, ekonomických, aj. Rozvojová problematika jako taková je definována již od vzniku Evropského společenství v roce 1957, na základě Smlouvy o evropském hospodářském společenství¹ a v dalších dokumentech rozšiřována. Spolupráce EU je zaměřena jak na ekonomickou, environmentální, sociální, politickou, tak také finanční a technickou rozvojovou spolupráci.² K definování cílů rozvojové spolupráce došlo až v 90. I. v Maastrichtské smlouvě, kde byla definována náplň rozvojové politiky EU jakožto:

„...trvalý hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí, a především těch nejvíce znevýhodněných z nich, hladké a postupné zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství, boj proti chudobě v rozvojových zemích...“³

A hlavním cílem bylo definováno upevnění právního státu a demokracie, též dodržování lidských práv a svobod a plnění cílů přijatých

¹ Smlouva o založení EHS. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>, 13. 6. 2011

² Smlouva z Nice. Dostupné na: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/glossary/smlouva_z_nice.pdf, 13. 6. 2011

OSN (tamtéž: 38-39). Pomoci těmto cílům by měla koordinace politik členských států v rámci tzv. 3C, které zahrnují kooperaci, koherenci a komplementaritu.⁴

Evropská unie je obecně největším poskytovatelem této rozvojové spolupráce, která je financována z Evropského rozvojového fondu. Tyto finanční zdroje dosahují ročně přibližně 9 miliard euro.⁵

Cílem mé diplomové práce na téma Komparace rozvojových politik EU na Balkánu tak bude přiblížit čtenáři rozvojovou politiku EU obecně i podrobněji z hlediska nástrojů a programů, skrze něž EU rozvojovou politiku aplikuje, poté problémy sužující definovanou oblast Balkánu a následné spojení těchto dvou témat do kapitoly o poskytování rozvojové spolupráce EU na Balkáně, kde se zaměřím na porovnání rozvojových politik EU vůči určeným státům Balkánu – Albánie, Bosna a Hercegovina a Makedonie, které jsem si vybrala na základě odlišnosti jejich rozvoje -, čehož docílím využitím metody deskripce a komparace. Z metodologického hlediska je tedy práce založena na empiricko-deskriptivním přístupu a na metodě analýzy, zároveň je také použita komparativní metoda ve druhé části práce. Přesněji metoda synchronní komparace neboli zkoumání rozvojové politiky EU v časovém úseku, který je datován od počátku spolupráce na základě programu CARDS, tedy od roku 2000 dodnes.

V druhé kapitole, kterou zaměřím na rozvojovou spolupráci EU, nastíním její definici a velmi stručný vývoj, dále se zmíním o teoriích rozvoje, tématech a oblastech rozvojové spolupráce, kterými se zabývá rozvojová politika EU. Též se budu věnovat samotné historii a vývoji rozvojové spolupráce a jejího konceptu v rámci ES/EU, jejímu fungování, aktérům, institucím a procesům, kterými se zabývá, zeměmi a projekty,

³ Smlouva o EU, pp. 38. Dostupné na: http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 13. 6. 2011

⁴ Rozvojová politika ES. Dostupné na: http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-evropskeho-spolecenstvi_228_5.htm, 13. 6. 2011

⁵ Rozvojová spolupráce a zahraniční pomoc EU. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/rozvojova-spoluprace-es-eu/1001673/>, 14. 6. 2011

kteřé jsou její náplní. V neposlední řadě zmíním přijetí Millenium Development Goals^{6 7} a další ideová východiska rozvojové politiky EU.

Ve třetí kapitole se věnuji oblasti rozvojové spolupráce EU na Balkáně. Kapitola zahrnuje definici vztahů určených států a EU z hlediska rozvojové spolupráce. Tato kapitola obsahuje detailní popis vztahů obou oblastí z hlediska poskytované pomoci, historii a vývoj vzájemné rozvojové pomoci, vývoj koncepcí a politik, které EU aplikovala na oblast, a definování hlavních problematických témat jednotlivých států.

Čtvrtá kapitola zahrnuje definování Balkánu, charakteristiku oblasti, a základní problémy oblasti. Dále představení vybraných států z hlediska témat rozvoje. V kapitole jsou představeny jednotlivé země z hlediska rozvojových problémů v rámci politického, ekonomického, sociálního a bezpečnostního aspektu a zároveň uvádím v krátkosti rozvoj vztahů jednotlivé země s EU.

V poslední páté kapitole popisují samotnou rozvojovou spolupráci EU v praxi. Ta zahrnuje vybrané programy a nástroje z hlediska popsání finanční podpory a aplikace jednotlivých projektů. Rozvojovou politiku EU rozdělují do tematických oblastí dle problémů, které jsou v oblasti řešeny. Na těchto podkapitolách se pokusím pomocí komparativní metody porovnat obsah a přínos jednotlivých politik a hlavně to, jak ovlivnily nejen Balkán ale rozvojovou politiku EU v oblasti. Na závěr kapitoly se pokusím zhodnotit úspěšnost či neúspěšnost jednotlivých programů a projektů, jejich přínosy či nedostatky.

Právě rozvojové politiky a spolupráci EU vůči vymezeným státům můžeme považovat za určitý způsob evropeizace. Tento fakt se budu snažit zohlednit ve své práci, jakožto hlavní hypotézu. Celé téma poté shrnu v závěru své diplomové práce.

⁶ The EU and the Millenium Development Goals. Dostupné na:

2 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE EVROPSKÉ UNIE

Termín rozvojová spolupráce je složen ze dvou slov, rozvoj a spolupráce. Pokud mluvíme o *rozvoji*, jedná se o určitý pokrok, zlepšení životních podmínek, v různých podobách, v závislosti na situaci, vztahující se k danému subjektu a okolnostem:

„Rozvoj můžeme definovat jako organizovanou intervenci do kolektivních záležitostí podle standardů zlepšení. Co je míněno tímto zlepšením a jaký druh intervence je vhodný, se přirozeně mění podle třídy, kulturně-historického kontextu a vztahů moci“ (Pieterse, 2001: 3).

Spolupráce je druh určité sociální interakce mezi dvěma a více subjekty (Kumar 2011). Spojením těchto dvou slov, na základě výše zmíněných významů získáme sociální interakci, podílející se na určitém pokroku daného subjektu. Rozvojová spolupráce jako taková vzniká po druhé světové válce, v rámci snahy o partnerství a pomoc státům poničeným válkou, s cílem rozvoje ekonomických a sociálních podmínek života. Snahou rozvojové spolupráce je nalézt způsob zlepšení těchto podmínek v globálním měřítku (kolektiv autorů 2008: 111). Přičemž:

„Více než polovina finančních prostředků na pomoc chudým zemím pochází z Evropské unie a jejích členských států, což z EU činí největšího poskytovatele rozvojové pomoci na světě.“⁸

2.1 Rozvoj a rozvojová spolupráce obecně

Rozvoj nemusí být vždy chápán pozitivně. Můžeme ho mimo jiné definovat jako proces, jehož výsledkem je ekonomický růst, zlepšení životních podmínek, základních lidských potřeb, úrovně vládnutí v zemi, či pokrok v daném státě. Na druhé straně je však založen na určité míře podřízenosti dané země, ve které je aplikována rozvojová spolupráce, také se vyznačuje určitou závislostí na ostatních (Potter a kol. 2008: 5).

http://ec.europa.eu/europeaid/what/millennium-development-goals/index_en.htm, 1. 4. 2012

⁷ Millenium Development Goals, dále pod zkratkou MDGs

⁸ Cit. Europa: Rozvoj a spolupráce. Dostupné na: http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm, 12. 12. 2011

V rámci pomoci rozlišujeme dva termíny, které mohou být pro laika snadno zaměnitelné. Jedná se o *humanitární pomoc a rozvojovou spolupráci*. Zatímco humanitární pomoc je pomoc krizová, probíhající bezprostředně po určité lidské katastrofě, s cílem ochrany životů a zmírnění utrpení v daný okamžik; tak rozvojová spolupráce je pomoc dlouhodobá, založená na zlepšení sociálních a ekonomických podmínek života (kolektiv autorů 2008: 109-111).

Mezi aktéry rozvojové spolupráce řadíme mezinárodní finanční instituce (př. Mezinárodní měnový fond, Světová banka), agentury OSN (př. UNICEF, WHO, UNDP, aj.) jednotlivé vlády (převážně západních) zemí, nevládní organizace či občanská hnutí, a v neposlední řadě i EU.⁹

2.1.1 Definice, vznik, vývoj

Za základní definici rozvoje v této práci, skrze niž pak bude zkoumaná daná oblast Balkánu, považuji definici Davida Simona:

„Rozvoj je proces, jehož cílem je zlepšení kvality života jednotlivců i společnosti takovým způsobem, že bude zajištěna jeho udržitelnost, bude šetrný k životnímu prostředí i kulturním hodnotám a zároveň umožní zapojení se lidí, jichž se daný proces týká.“ (Simon 1999: 21)

Obsah slova rozvoj je různými autory chápán jinak. Kořeny rozvojové spolupráce můžeme spatřit v dávné minulosti (misionáři zachraňující svět). V 18. století se na základě etiky a humanismu dále rozvíjela tradice pomoci těm, kteří jsou na tom hůře. Důvody poskytování pomoci byly náboženské, etické, politické či pragmatické. Náboženské a etické důvody spočívají v evropské tradici humanity, založené na křesťanství, humanismu a osvícenství, která je založena na morální a etické povinnosti poskytnout pomoc. Politické a pragmatické důvody jsou založeny na ekonomické výhodnosti pomoci (kolektiv autorů 2008: 109).

⁹ Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce. Dostupné na: http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace_228_2.htm, 12. 12. 2011

S rozvojem myšlenkových směrů a tradic dochází k prosazení humanity do zákonů. Vzniká tak Mezinárodní humanitární právo, pojednávající o tom, jak vést válku, s ohledem na válečné zajatce, civilisty, zraněné aj. Vznikají Mezinárodní úmluvy o právech uprchlíků a vnitřně přesídlených osob; nebo systém lidských práv, s cílem vybudování systému mezinárodní bezpečnosti a spolupráce, ve snaze zabránit vypuknutí konfliktů. Vznikají dokumenty, jako Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o prevenci a trestání zločinu genocidy, Mezinárodní úmluva o občanských a politických právech, Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení, či Úmluva OSN o právech dítěte (tamtéž: 109). Otázka lidských práv, humanitární pomoci a rozvojové spolupráce se dostává do popředí globálního zájmu a stává se tak součástí mnoha mezinárodních i národních agend.

Rozvojová spolupráce jako taková vznikla po druhé světové válce, s cílem monitoringu životních podmínek v méně rozvinutých zemích, jak jsem zmínila výše. V roce 1949 na základě projevu Harryho Trumana¹⁰ byl svět rozdělen na dvě části, na demokratický a nedemokratický neboli nerozvinutý. Svět byl v té době tedy vnímán buď jako rozvinutý, nebo rozvojový. Opravdový zrod rozvojové spolupráce nastává až s dekolonizací, kdy vznikají nové státy, které jsou na tom, co se týče rozvoje ekonomiky a společnosti diametrálně odlišně od západního světa (kolektiv autorů 2008: 102).

Při vchodu do sídla Světové banky vidíme nápis „*Naším snem je svět bez chudoby*“¹¹ Otázkou však zůstává, jak tohoto cíle dosáhnout? Neexistuje jednoznačná odpověď. Existuje spousta teorií a modelů, které by se měly aplikovat, aby se všechny státy ekonomicky přiblížily určitým standardům. Tyto modely ekonomického rozvoje však vždy nefungují (Hahn-Tetlock 2005).

¹⁰ Truman's Inaugural Address. January 20, 1949. Dostupné na: http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/50yr_archive/inagural20jan1949.htm, 12. 12. 2011

¹¹ V originále Our Dream is a World Free of Poverty

2.1.2 Témata rozvojové spolupráce

Témat, kterými se zabývá rozvojová spolupráce je mnoho. Mezi nejpálčivější problémy řadíme nedostatek vody a potravin, s tím spojený hlad, podvýživu, nemoci, nedostatečnou zdravotní péči, problémy s životním prostředím a energetickými zdroji (skleníkový efekt, půdní degradace, eroze, změny klimatu, znečištění oceánů aj.), vedoucí k velkým rozdílům Severu a Jihu (kolektiv autorů 2008: 113). Rozvojová spolupráce je tedy zaměřena na boj s bezprostřední chudobou, energetické zdroje, gender, podporu vzdělání a zdravotnictví, rozvoj podnikání, fyzické infrastruktury a životního prostředí (tamtéž: 113-114).

2.1.2.1 Utváření koncepce rozvojové spolupráce

Rozvojové aktivity se stávají čím dál častější po skončení druhé světové války, kdy po založení OSN, vznikají instituce a programy pro ekonomický rozvoj, s cílem zabránit vzniku dalším válečným světovým konfliktům a rozvoje světa. Vzniká tak podhoubí rozvojové spolupráce, která je zpočátku založena na strategických důvodech. Na základě teorie modernizace¹² jsou poskytovány finanční částky na hospodářský růst daných zemí (Halaxa 2000). Na základě keynesiánské tradice¹³ dochází v 60. letech k rozvojovým půjčkám. Ty však vedly k dlužním krizím, které naplno vypukly v 80. letech (Fárek 2005: 4-8). Toto období je význačné pro vzájemnou závislost, kdy například dle Raúla Prebische je mezinárodní ekonomika nastavena tak, že sama vytváří periferii. Světový trh brání rozvoji periferie, ta je neustále využívána centrem a tak silné postavení států na mezinárodním trhu brání chudým státům v jejich rozvoji (Ferraro 2008: 58-64). V 80. letech jsou také zavedeny programy Strukturálních úprav, s cílem podpořit změny politik a institucí v rozvojových zemích. Společně s programem přichází i podmínky, které je nutno splnit, aby byla danému subjektu rozvojová pomoc poskytnuta.¹⁴ Na přelomu 80. a 90. let začíná rozvojová pomoc klesat, a proto je hledán

¹² Více níže

¹³ Neboli fiskální/rozpočtové politiky

nový stimul k jejímu obnovení. Ten je nalezen na několika po sobě probíhajících summitech, které rozproudí debaty o rozvojových otázkách a jejich možném řešení.¹⁵ Jedním z nich byl také Summit tisíciletí probíhající v New Yorku, v září 2010.

2.1.2.2 Millenium Development Goals

Na Summitu tisíciletí byla přijata *Deklarace tisíciletí*, obsahující Rozvojové cíle tisíciletí, s cílem dosáhnout určených osmi cílů do roku 2015, s čímž souhlasilo všech 191 členských států OSN.¹⁶ Vznikla tak globální strategie rozvoje. Splnění cílů je podmíněno zvýšením finančních příspěvků v rámci sociální oblasti, životního prostředí, či infrastruktury. Rozvojových cílů je celkem osm a dále jsou rozděleny na osmnáct jednotlivých úkolů:¹⁷

- 1) Odstranit extrémní chudobu a hlad
- 2) Dosáhnout základního vzdělání pro všechny
- 3) Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti
- 4) Snížit dětskou úmrtnost
- 5) Zlepšit zdraví matek
- 6) Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi
- 7) Zajistit udržitelný stav životního prostředí
- 8) Budovat světové partnerství pro rozvoj

Od roku 2005 byla na základě MDGs schválena také nová koncepce rozvojové politiky EU, kdy se hlavním cílem stalo zmírnění chudoby, poté co EU přijala MDGs. Tento jednotný evropský konsensus svým vznikem vytvořil kolektivní sféru cílů, zásad a hodnot všech

¹⁴ Structural Adjustment Programmes. Dostupné na:
<http://www.who.int/trade/glossary/story084/en/index.html>, 6. 3. 2012

¹⁵ Summit Země v Riu 1992, Vídeňská konference o lidských právech 1993, konference o klimatu v Kjótu 1997

¹⁶ UN (2000): United Nations Millenium Declaration. Dostupné na:
<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>, 13. 12. 2011

¹⁷ Tamtéž

členských států. Ti se tak profilují jako jednotný globální partner v rámci rozvojové spolupráce.¹⁸

2.1.3 Teorie rozvojové spolupráce

Dlouho byla základní myšlenkou rozvoje teorie modernizace, kdy se rozvoj měřil na základě růstu HDP. Toto měřítko však nemělo nic společného s kvalitou životních podmínek v dané zemi. Mohlo se tak stát, že země měla vysoký růst HDP, ale byl v ní udržován diktátorský režim, kde byla porušována základní lidská práva (Toye 1989: 36-37). Proto je rozvoj definován jako myšlenka, cíl či proces, v rámci něhož rozlišujeme několik rozvojových teorií (Kothari-Minogue 2002: 12-13).

2.1.3.1 Teorie modernizace

Teorie modernizace je založena na myšlence, že evropské státy již vyšlapaly určitou „cestičku rozvoje“, která funguje, a tak by po té samé cestě měly jít i státy, které jsou dnes považovány za rozvojové, s pomocí těch rozvinutých, v co nejrychlejším čase. Teorie modernizace vychází z kolonialismu. Je založena na tezi, kdy míra rozvoje se nejlépe měří na základě *komplexnosti společnosti*. Míra komplexnosti společnosti je měřena dle nutnosti starat se o služby, producenty zboží atd. V rozvinuté společnosti existují služby, na které se mohou občané spolehnout. Občané tak plní pouze role, které jim náleží, o nic jiného se starat nemusí. Na druhé straně v rozvojové společnosti toto rozdělení nenalezneme. Modernizaci tak můžeme v praxi měřit na základě urbanizace, vzniku měst, tržní ekonomiky, sociálním systému či vznikem občanské společnosti (Leichtová 2010).

Mezi autory spadající do teorie modernizace řadíme například Edwarda Shilse, Walta Rostowa, či Samuela Huntingtona. Edward Shils se soustředí ve své koncepci na politickou dimenzi modernizace (Shils 1960: 265-268). Samuel Huntington vidí jako základní podmínku rozvoje

¹⁸ Evropský konsensus o rozvoji. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:046:0001:0001:CS:PDF>, 14. 12. 2011

pevné politické instituce. Kdy budování institucí samo o sobě zároveň obsahuje budování ekonomického rozvoje (Huntington 1965: 386-394). Walt Rostow se naopak soustředí na ekonomický vývoj. Tvrdí, že klíčem není vznik demokracie, ale fungující kapitalistický systém (Rostow 1959: 1-16).

S koncem studené války přichází změna v podobě nového konceptu modernizace, směřující k světovému ekonomickému vývoji. V rámci konceptu jsou brány v potaz probíhající kulturní změny či teorie demokratického míru. Teorie zdůvodňuje nerozvinutost jako důsledek kultury (tradiční hodnoty) a psychologických faktorů dané společnosti země. Modernizační teorie byla založena na přítomnosti ekonomické, kulturní a vojenské pomoci v dané zemi, kdy měla vštípit moderní hodnoty a dovést tak zemi k pokroku. Teorie se však nesešla s úspěchem a dočkala se nařknutí z etocentrismu (tamtéž). Rané verze modernizace byly chybné. Industrializace již neznamená automatický pokrok. Velkou roli v modernizaci hrají elity, které mohou být nepřizpůsobivé a působit tak problémy, přes které země k modernizaci nedorazí. Modernizace není trvalá, stát se může stejně modernizovat jako de-modernizovat, a to například hlubokým propadem ekonomiky (př. státy po rozpadu SSSR).¹⁹ Druhý problém může nastat z hlediska tradic společnosti a kultury či náboženství, zde tak může nastat problém nepřijetí modernizačních postupů (tamtéž).

Velkým omylem je, že by modernizace měla představovat přijetí západních tradic a myšlenek, tedy tzv. *westernizaci*, jelikož existuje předpoklad, že se rozvojové státy budou snažit přiblížit vzoru západních rozvinutých států (tamtéž). Problému, zda je západní model ten pravý, se například věnuje David Lewis,²⁰ který přináší čtyři možné scénáře

¹⁹ Po pádu SSSR došlo k ekonomické stagnaci nástupnických států, které byly do té doby závislé na ekonomice SSSR. Situace zapříčinila vnitropolitické problémy zemí, a nutnost transformace ekonomiky, znamenající přechod k tržnímu hospodářství. Což značilo nový začátek, přebudování veškerých zavedených ekonomických postupů, které si vyžádaly snížení výdajů na ostatní sféry života (zdravotnická péče, školství, sociální politika), vedoucí ke zvýšení chudoby v zemích. Proto bychom mohly tuto fázi nazvat odklonem od modernizace, či krokem zpět, proto tzv. de-modernizace.

²⁰ dílo *Civil society in non-Western contexts: Reflections on the 'usefulness' of a concept*

odmítnutí či přijetí západního konceptu při aplikaci v nezápadním kontextu, odpovídající na jeho relevantnost. Teorii dělí na čtyři možnosti, za prvé *jasné přijetí západního konceptu* neboli *normativní pluralismus*, za druhé *odmítnutí západního konceptu*, za třetí *nemyslitelnost dané otázky*, neboli zaměření se na zkoumání občanské společnosti dané země, a ne její transformace, a konečně *adaptivní pohled*, který v praxi bere ohled na místní prostředí a podmínky, a proto upozorňuje, že by se měl použít s opatrností a ne bezprostředně. Poslední možností je *nesmyslnost dané otázky*. (Lewis 2001: 4-10). Lewisova teorie sice byla napsána s aplikací na africké země, dle mého je však adaptivní přístup aplikovatelný i na Balkán. V oblasti je sice nutný ohled na historické zkušenosti, na druhou stranu však Balkán chce být součástí západu sám od sebe, a tak je zde modernizace, a s ní spojený rozvoj vítaný a chtěný.

„Základní myšlenkou teorie modernizace je to, že ekonomický a technologický rozvoj může vést ke koherentní řadě sociálních, kulturních a politických změn.“ (Inglehart-Welzel 2009).

Zvyšuje se tak pravděpodobnost vzniku demokracie a naopak je snížena pravděpodobnost vypuknutí války. Modernizace se však automaticky nerovná demokratizaci. Spojitost mezi modernizací a demokratizací můžeme pozorovat na základě změny chování lidí, vzniku vzdělané střední třídy, růstu hodnoty sebevyjádření, důrazu na artikulaci zájmů jedince i společnosti, vzniku kritického hodnocení, růstu touhy po svobodě (ať občanské, tak i politické) aj. (tamtéž).

EU pomáhá státům v nastartování ekonomiky, zvýšení ekonomického růstu rozvojových zemí, rozvoji infrastruktury, institucí, občanské společnosti aj. na základě finančních nástrojů, díky čemuž se země rozvíjí a modernizuje. Modernizační teorie skrze nástroje a instituce EU probíhají například na základě investic z *Evropské investiční banky*,

kteřá poskytuje zvyhodněné úvěry zemím,²¹ nebo například na základě programu *PHARE* pro východní a střední Evropu, který podporoval demokratizaci zemí a transformaci ekonomiky²² a snažil se tak o rozvoj a stabilizaci daných států;²³ a mnoho dalších programů a nástrojů, snažících se o rozvoj a pokrok, které uvádím níže.

2.1.3.2 Kritické přístupy k teorii modernizace

Teorie modernizace je již od svého vzniku kritizována. Existuje mnoho kritických teorií, vymezujících se vůči teorii modernizace. Ke kritickým teoriím můžeme např. řadit *teorii závislosti*, která je založena na myšlence, že centrum vykořisťuje periferii. Dále *kulturologické teorie*, vycházející z předpokladu, že kultura, jakožto soubor norem a hodnot, ovlivňuje fakt, zda bude region rozvinutý či ne. Kulturologická teorie je založena na silných tradicích a vlastní kultuře, proto je zde téměř nemožné vytvořit fungující kapitalistický systém, který vychází z jiných hodnot a tradic. Nebo *ekonomické liberální teorie*, založené na čistém liberalismu, vycházející z ekonomie a zabývající se mimo jiné povinností pomáhat slabším. Ekonomické liberální přístupy tvrdí, že rozvoj je určitým způsobem státního zásahu, čili umělý zásah do světového ekonomického systému a tím také vzniká narušení světového ekonomického systému. Kritické teorie pomáhaly přehodnotit modernizační teorii, a postupem času dotvářely její podobu (Leichtová 2010).

2.1.3.3 Vliv rozvojových teorií na rozvojové aktivity Evropské unie na Balkáně

Dle mého názoru jsou rozvojové aktivity EU v oblasti Balkánu založeny na teorii modernizace, kdy hlavním cílem v oblasti je rovnoměrný rozvoj politické, ekonomické, sociální i bezpečnostní

²¹ Europa. Evropská investiční banka. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_cs.htm, 16. 12. 2011

²² Dnes implementován v Nástroji předvstupní pomoci

²³ PHARE Programme. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50004_en.htm, 26. 1. 2012

oblasti Balkánu; doplněné o kulturní, sociální a historické faktory. Důraz byl/je kladen, vzhledem k historickým událostem na etnické a kulturní sblížení v oblasti, zajištění dialogu a porozumění. V oblasti bychom mohly sledovat tzv. *imanentní rozvoj* (Maiava 2002: 2-3), což je vnitřní rozvoj, který v oblasti probíhal, na základě snahy samotné společnosti o rozvoj, a prohlubování důvěry ve společnosti daných států, po získání nezávislosti na bývalé Jugoslávské federaci. Rozvojové politiky EU jsou tedy dle mého modernizační. Jedním z projevů a nástrojů těchto politik je evropeizace, která je důsledkem politiky rozšiřování EU.

2.1.3.3.1 Politika rozšiřování EU

Balkán bychom mohly z hlediska rozvojové spolupráce rozdělit na dvě části, na státy, které jsou na čekací listině vstupu do EU, a na státy, které se již staly kandidátskými zeměmi. Mezi kandidátskou zemi řadíme Makedonii od roku 2005, ostatní dva státy, Bosnu a Hercegovinu a Albánii řadíme mezi potenciální kandidáty. Politika EU vůči Balkánu je zaměřena na evropeizaci států, vzájemnou spolupráci, pomoc, a možnosti budoucího přistoupení k EU. Zároveň je rozvojová politika charakterizována na základě principu regionální spolupráce a principu dodržování podmínek v případě potenciálních členů EU, což znamená dbát na dodržování lidských práv, principů demokracie, práv menšin či mezinárodního práva.²⁴

Společným cílem všech států Balkánu je integrace do EU, která se pro ně stala hnacím motorem v rozvoji. Rozvojová politika EU vůči Balkánu je tak určitou přípravou na přistoupení zemí do EU.

V rámci integrace do EU existuje několik zásadních podmínek a pravidel, která musejí být splněna, aby mohl být stát vnímán jako

²⁴ Accession criteria. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm, 20. 2. 2012

kandidátská země, a poté po splnění všech nutných bodů, se stát členem EU.

Podmínky nutné ke splnění členství se nazývají *Kodaňská kritéria*.²⁵ Ta byla přijata v roce 1993²⁶ na zasedání v Kodani Evropskou radou. Mezi kodaňská kritéria patří:²⁷

- *Politická kritéria*: dosažení stabilních institucí zaručujících demokracii, existence právního státu, respektování lidských práv, ochrana menšin
- *Ekonomická kritéria*: existence fungujícího tržního hospodářství, schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci EU
- *Acquis communautaire*: schopnost kandidátů dostát závazkům, vyplívajícím z členství, včetně dodržování politické, hospodářské a měnové unie

Pokud jsou daná kritéria splněna, následuje analýza připravenosti dané země na vstup do EU. Samotné zkoumání připravenosti země je založeno na sérii jednání mezi EU a daným státem.²⁸

Proces jednání o přijetí země jakožto člena EU se skládá ze tří fází. Nejprve je zemi nabídnuta možnost členství. Pokud má země zájem a je připravena, v druhé fázi získává status kandidátské země. Ve třetí fázi dochází k formálním jednáním o členství. V rámci této fáze dochází k reformám, které jsou vyžadovány dle práva EU. Teprve poté, po souhlasu všech členských zemí, může být kandidátská země přijata za plnohodnotného člena EU.²⁹

²⁵ Stanovena v roce 1993, v Kodani na zasedání Evropské rady

²⁶ Potvrzena v roce 1995 v Madridu

²⁷ European Council in Copenhagen (1993): Conclusion of Presidency. Dostupné na: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=DOC/93/3&format=HTML&aged=1&l>, 13. 2. 11

²⁸ Evropská komise. Politika rozšiřování – Jednání. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/negotiations/index_cs.htm, 13. 2. 11

²⁹ Rozšíření. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/index_cs.htm, 8. 2. 2012

2.1.3.3.2 Evropeizace Balkánu

Pojem evropeizace pochází z 80. let, přičemž plně užívaný je od konce let 90. (Fiala-Dančák-Hloušek 2005: 19). Příklad definice dle Michaela Keatinga:

„Evropeizace je komplex mnohotvárných souhrnů postupů, včetně vlivu politik EU, kulturních difúzí napříč evropskými státy a jejich přizpůsobování se ekonomickým a politickým změnám, které mohou mít jak evropskou, tak globální působnost“ (Keating 2004: 481-482).

Za evropeizaci můžeme zjednodušeně považovat přijetí evropských hodnot, norem a identit spojených s EU (Fiala-Dančák-Hloušek 2005: 31). Evropeizace též slouží jako prostředek ke snadnějšímu budoucímu přístupu kandidátských zemí do EU, na základě vnitřních změn a procesů, jimiž se přibližují členským státům.

Od počátku 21. století je hlavní strategií na Balkáně evropeizace. Ta znamená integraci i rozvoj. Země tak procházejí procesem systémové transformace a strukturálních změn, které jsou podřízeny zvláštním požadavkům plného členství v EU. Evropeizace se nese v duchu přechodu k tržní liberálně orientované demokracii, obecně demokratizaci, stabilizaci a modernizaci, jak politických, tak ekonomických a sociálních systémů (Demetropoulou 2002: 89).

Evropeizace však u každého státu neprobíhá stejným způsobem, existuje několik faktorů, ovlivňujících její průběh. V rámci Balkánu za tyto faktory považujeme mechanismy a omezující podmínky v jednotlivých státech (tamtéž: 89).

Mechanismy mají dopad na politiku, identitu, instituce či strukturu státu. V rámci postkomunistických balkánských států můžeme definovat mechanismus omezující podmínek. Omezující podmínky můžeme dále dělit na *strukturální, přechodné, systémové a státotvorné*. Strukturální podmínky znamenají charakter společnosti v historickém vývoji.

Přechodné vyplívají z povahy transformace sociálního systému. Systémové jsou odvozeny od daného sociálního systému v dané zemi. A státotvorné zahrnují vznik nových hranic, či nového národa (tamtéž: 89 - 90).

Co se týče zapadobálkánských zemí, sami touží po evropeizaci. Zlepšení stavu zemí a přibližování k evropským hodnotám však probíhá v balkánských zemích na různých úrovních. V některých rychleji, v jiných pomaleji, závisle na faktorech, které proces ovlivňují. Největším brzdícím problémem evropeizace v oblasti je dle mého organizovaný zločin a nefunkčnost institucionálního systému.³⁰

Jakožto kandidátská země, je Makedonie z výše určených zkoumaných zemí nejbližše evropeizaci. Kromě zmíněných problémů, je však Makedonie zmítána také politickými neshodami s Řeckem o název státu. Dnes již všechny balkánské státy touží po evropeizaci, a členství v EU, před sebou však mají ještě dlouho cestu v překonání problémů, které evropeizační proces brzdí.

2.2 Historie a vývoj rozvojové spolupráce Evropské unie obecně

Dnes je Evropská unie největším poskytovatelem rozvojové spolupráce, dříve tomu však bylo spíše naopak, když evropské země rozvojovou pomoc přijímaly, v rámci Marshallova plánu, poskytnutého od USA (Adamcová 2003: 215).

Změnu přineslo Evropské společenství,³¹ vzniklé podepsáním Římských smluv v roce 1957, které zahrnovalo i založení Evropského hospodářského společenství.³² V rámci EHS byly definovány především vztahy s koloniemi a africkými státy. Po získání nezávislosti kolonií, spolupráce neustává a vznikají dohody z Youndé pro Afriku, zabývající se

³⁰ Více v kapitole 5

³¹ Dále jen ES

³² Dále jen EHS

rozvojovou spoluprací. Dále jsou podepsány dohody z Lomé se zeměmi Afriky, Karibiku a Pacifiku, upravující finanční pomoc a obchodní podmínky EU a daných států (Fiala-Pitrová 2005: 427-429). Od 70. let se zahraniční pomoc EU stává dostupnou i pro ostatní státy v rámci tzv. *Všeobecného systému preferencí*.³³ Preference jsou udělovány jednostranně bez podepsání smlouvy.³⁴ K definování cílů rozvojové spolupráce ES však došlo až v roce 1992 Maastrichtskou smlouvou,³⁵ která stanovuje za hlavní bod podporu trvalého sociálního a hospodářského rozvoje, postupné zapojení rozvojových zemí do světové ekonomiky a boji proti chudobě (kolektiv autorů 2008: 146).

„ Rozvojová politika ES má podle Maastrichtské smlouvy přispívat k rozvoji a upevnění demokracie a právního státu a respektování lidských práv a základních svobod.“ (tamtéž: 149).

Roku 2002 bylo vyčleněno šest hlavních oblastí aktivit rozvojové politiky EU. Mezi něž patří podpora rozvoje regionální integrace, dopravy, koordinace rozvojové a obchodní politiky, podpora makroekonomické politiky, zlepšení stavu institucí v daných zemích, a zajištění potravinové bezpečnosti (Fiala-Pitrová 2005: 427-429). Ucelená podoba rozvojové politiky vznikla až v roce 2005, na základě společného prohlášení Evropské rady, Evropské komise a Evropského parlamentu, v rámci *Evropského konsenzu o rozvoji*.³⁶ Zde je definována nová strategie rozvojové politiky, kladoucí důraz na lidská práva, demokratické principy a právní řád, snížení chudoby se zaměřením na MDGs a odpovědnost za rozvoj.³⁷

³³ Dále pod zkratkou GSP (General System of Preferences)

³⁴ The European Union's Generalised System of Preferences. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/march/tradoc_116448.pdf, 14. 12. 2011

³⁵ Treaty of European Union. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, 12. 12. 2012

³⁶ The European Consensus on Development. Dostupné na: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/european_consensus_2005_en.pdf, 14. 12. 2011

³⁷ The European Consensus on Development: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/european-consensus/index_en.htm, 14. 12. 2011

Další změna přišla s přijetím Lisabonské smlouvy, s platností od roku 2009, jejíž hlavní náplní je zjednodušení a propojení orgánů a institucí EU, vedoucí k větší efektivitě funkčnosti EU jako celku. Rozvojová politika je v rámci Lisabonské smlouvy definována, jako jedna z hlavních politik EU, vyčleňuje se tak ze společné zahraniční a bezpečnostní politiky a tvoří samostatnou politiku EU. Přičemž definuje jako hlavní cíl rozvojové politiky EU snahu o zmírnění a úplné vymýcení chudoby.³⁸

Na základě smlouvy byly stanoveny čtyři hlavní elementy politiky a to koherence, komplementarita, koordinace a konzistentnost (tamtéž: 25), nahrazující tzv. 3C = komplementaritu, koordinaci a koherenci. Komplementarita znamená souběžné fungování rozvojové politiky EU a rozvojových politik členských států, ve snaze dosáhnout co nejvyšší efektivity. Koordinace značí sjednocení rozvojové politiky mezi všemi členskými státy EU. Koherence se rovná sladění rozvojové politiky EU s ostatními politikami EU. A konzistentnost značí soudržnost politik EU.³⁹ Zároveň vzniká *Evropská služba pro vnější činnost*, jejíž hlavní náplní je poskytnutí jednotné diplomatické služby EU, podporující Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.⁴⁰

Klíčovým bodem, na který je kladen důraz v rámci rozvojových aktivit, je propojení rozvojové politiky. Mělo by tak dojít ke zlepšení Všeobecného systému celních preferencí EU a současné zemědělské výroby EU (tamtéž: 25).⁴¹ Na dokument o koherenci politik z roku 2005 navazuje rezoluce z roku 2010 o koherenci rozvojové politiky, zahrnující okolo 70 doporučení, kde by měla být rozvojová politika podstoupena

³⁸ Lisabonská smlouva, čl. 208. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>, 10. 12. 2011

³⁹ EU (2007): Evaluating Co-ordination, Complementarity and Coherence in EU development policy: a synthesis. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/reports/2008/1107_en.pdf, 12. 12. 2011

⁴⁰ European External Action Service. Dostupné na: http://eeas.europa.eu/background/index_en.htm, 13. 12. 2011

⁴¹ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee, pp. 3-5. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0134:FIN:EN:PDF>, 14. 12. 2011

soudržnosti. A tak je koherence jednou z hlavních priorit rozvojové politiky EU.⁴²

2.3 Orgány Evropské unie podílející se na rozvojové politice

Rozvojová spolupráce EU se týká spolupráce EU jako celku, ale i EU v rámci jednotlivých států. Samotnou rozvojovou spoluprací se zabývá Evropská komise, Evropský parlament a Rada EU.

2.3.1 Role Evropské komise

Evropská komise je nejdůležitějším orgánem, zabývajícím se rozvojovou politikou. V rámci Evropské komise je hlavní institucí této politiky *Generální ředitelství*, které definuje vztahy s rozvojovými zeměmi, obchodní aspekty a kompetence. Dále existuje od roku 1992 *Evropský úřad pro humanitární pomoc ECHO*,⁴³ který zodpovídá pouze za humanitární pomoc. Ku větší akceschopnosti se reorganizovalo Generální ředitelství na základě reformy, kdy vznikla různá generální ředitelství pro různá odvětví, jako například Generální ředitelství pro *rozvoj, rozšiřování, obchod, vnější vztahy*, která jsou v rámci rozvojové politiky klíčová.⁴⁴ Dále na základě těchto reforem vznikají v roce 1997 *Společné služby pro management pomoci nečlenským státům*, které mají na starosti technické, finanční, právní a další aspekty pomoci EU; na starosti mají všechny státy světa kromě kandidátských zemí.

V roce 1999 dochází ke změně politických priorit a finančního managementu. Výraznou změnou je vznik *Úřadu pro spolupráci EuropeAid* v roce 2001,⁴⁵ nahrazující Společné služby. Hlavní náplní EuropeAid je zodpovědnost nad celým projektovým cyklem programů,

⁴² Report on the EU Policy Coherence for Development and the Official Development Assistance plus koncept (2009/2218 (INI)). Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0140&language=EN#title2>, 13. 12. 2011

⁴³ What is ECHO. Dostupné na: http://ec.europa.eu/echo/about/presentation_en.htm, 13. 12. 2011

⁴⁴ Departments (Directorates-General). Dostupné na: http://ec.europa.eu/about/ds_en.htm, 13. 12. 2011

⁴⁵ Development and Cooperation – EuropeAid. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm, 13. 12. 2011

jedná se tedy o administrativní instituci. EuropeAid má na starosti management vnější pomoci EU, pomoc poskytovanou skrze program PHARE, humanitární pomoc, předvstupní pomoc, či makroekonomickou finanční pomoc (kolektiv autorů 2008: 149-150).

V roce 2005 byla přijata *Pařížská deklarace* o efektivnosti rozvojové pomoci na pařížském fóru pořádaném OECD a francouzskou vládou. Dle deklarace EU přijala závazky v rámci koherence politik, harmonizace procesů aj.⁴⁶ Následovalo přijetí již zmíněného Evropského konsenzu o rozvoji. Na základě dokumentu *Budování naší společné budoucnosti* z roku 2004, předkládá Evropská komise finanční rozpočet a politické výzvy na roky 2007-2013. Třemi základními body jsou: EU jako globální hráč, udržitelný rozvoj a koncept evropského občanství. V rámci vnějších vztahů komise určila též tři priority: politiku sousedství, EU jako globální hráč a EU jako partner pro udržitelný rozvoj.⁴⁷ Došlo také ke snížení nástrojů vnějších vztahů na devět (pět horizontálních, čtyři geografické) (kolektiv 2008: 152-153).⁴⁸ Následně Lisabonskou smlouvou vzniká nová funkce *Vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku*, který též zastává funkci komisaře pro vnější vztahy a předsedá Radě pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy.

2.3.2 Role Evropského parlamentu a Rady Evropské unie

Evropský parlament má od roku 1997, na základě Amsterodamské smlouvy pravomoc podílet se na rozhodování o legislativních opatřeních, která se týkají rozvojové spolupráce.⁴⁹ Též zahrnuje *Výbor pro rozvoj*.⁵⁰ Ten je součástí stálých výborů Evropského parlamentu. Zabývá se podporou, sledováním a praxí rozvojové politiky a spolupráce EU.

⁴⁶ The Paris Declaration on Aid Effectiveness..., pp. 1-3. Dostupné na: <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>, 14. 12. 2011

⁴⁷ Investování do naší společné budoucnosti, pp. 1-2,7-8. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/62/cs.pdf>, 15. 12. 2011

⁴⁸ Některé zmíněny v podkapitole 2.4.2.

⁴⁹ Amsterodamská smlouva. Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>, 10. 12. 2011

Dalším orgánem podílejícím se na rozvojové politice je Rada EU. Té náleží pravomoc definovat obecné cíle rozvojové politiky EU. Jednotlivá témata jsou pak projednávána v rámci *Rady Všeobecných záležitostí a vnějších vztahů* (kolektiv autorů 2008: 152). A od platnosti Lisabonské smlouvy poté *Radou pro zahraniční věci*.⁵¹

2.3.3 Další orgány

Zvláště stojí ještě *Evropská investiční banka*, ta poskytuje zvýhodněné úvěry jednotlivým rozvojovým zemím.⁵² Evropská investiční banka je založena na půjčkách z kapitálových trhů a poté poskytování úvěrů na projekty, zaměřující se na zvýšení kvality infrastruktury, energetických dodávek či životního prostředí, a to v rámci projektů členských zemí EU, ale i budoucích členů a partnerských států. Půjčované peníze jsou založeny na teorii šesti priorit: soudržnost a konvergence, environmentální udržitelnost, podpora malých a středních podniků, rozvoj transevropských dopravních a energetických sítí, realizace Inovace 2010, a udržitelná a konkurenceschopná energetika. Co se týče ostatních oblastí mimo EU, Evropská investiční banka podporuje spolupráci s partnerskými zeměmi a rozvojovou politiku v oblastech jižní a východní Evropy, Středomoří, Ruska, Jižní Afriky, Asie, Latinské Ameriky, ad.⁵³

Kromě Evropské investiční banky je rozvojová spolupráce EU financována z *Evropského rozvojového fondu*, a ze společného fondu jednotlivých členských států. Evropský rozvojový fond vznikl v roce 1957, jedná se o základní orgán, který je zaměřen pouze na financování projektů v rámci Afriky, Karibiku a Pacifiku. Na starosti má poskytování

⁵⁰Evropský parlament. DEVE:http://www.europarl.europa.eu/comparl/deve/infokit/deve_fiches_cs.pdf, 14. 12. 2011

⁵¹Euroskop. Rozvojová politika. Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>, 14. 12. 2011

⁵²Evropa. Rozvoj a spolupráce. Dostupné na: http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm, 16. 12. 2011

⁵³Evropa. Evropská investiční banka. Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_cs.htm, 16. 12. 2011

technické a finanční pomoci. Financování probíhá v rámci příspěvků členských států. Fondy bývají stanoveny vždy na pět let a poté se mění.⁵⁴

2.3.4 Spolupráce skrze instituce Evropské unie

V praxi tedy Evropská komise podává návrhy legislativy a Rada EU na základě spolurozhodování s Evropským parlamentem (kromě zemí ACP) o nich rozhoduje jednomyslným hlasováním. Evropská komise dále řídí jednotlivé rozvojové projekty, a má pod sebou zmíněná generální ředitelství (Holland 2002: 85-91).⁵⁵ Ředitelství dohromady tvoří skupinu RELEX (skupina pro vnější vztahy). Skupina se schází na jednáních, probíhajících jednou týdně, kterému předsedá předseda Evropské komise José Manuel Barroso. Skupina RELEX na základě hlasování prostou většinou přijme návrh, který je následně předán Evropskému parlamentu a Radě. Komisaři pracují pod různými Generálními ředitelstvími.^{56 57}

Jednou za půl roku se také schází ministři pro rozvoj, v rámci neformální Rozvojové rady. Rozvojová rada je součástí Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC),⁵⁸ scházející se jednou za měsíc. GAERC má na starosti oblast vnějších vztahů, zahrnující společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, evropskou bezpečnostní a obrannou politiku, rozvojovou spolupráci, humanitární pomoc a obchod. Radě GAERC pomáhají v činnosti zaměstnanci stálých zastoupení, ti se snaží nalézt kompromis mezi zájmy členských států a EU. Týdenní setkání probíhají na základě Výboru stálých zástupců COREPER. Otázky rozvojové spolupráce jsou poté schváleny kvalifikovanou většinou.^{59 60}

⁵⁴ European Development Fund. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm, 16. 12. 2011

⁵⁵ Viz příloha č. 1

⁵⁶ Viz příloha č. 2

⁵⁷ Understanding EU Development Cooperation, pp. 12-13. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

⁵⁸ V originále General Affairs and External Relations Council

⁵⁹ Viz příloha č. 3

⁶⁰ Understanding EU Development Cooperation, pp. 13-14. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

Co se týče Evropského parlamentu, existuje zvláštní výbor pro otázky rozvoje DEVE, sestávající se z 30 členů, scházejících se jednou či dvakrát za měsíc. DEVE má na starosti návrhy Evropské komise, vytváření konceptů zpráv rozvojových otázek, dohled nad rozpočtem Evropské komise na rozvoj a na smlouvu z Cotonou, monitoring voleb, aj. Pokud skupina DEVE nebo Evropská komise předloží zprávu o problému, je zpravodaj parlamentu pověřen k vypracování dokumentu, který pak DEVE prezentuje na plenárním zasedání Evropského parlamentu.^{61 62}

2.3.4.1 Interinstitucionální procesy

Právo iniciativy neboli právo navrhnout novou legislativu rozvojové spolupráce, má z orgánů EU pouze Evropská komise. Parlament a Rada mohou pouze požádat komisi o navržení určitého dokumentu. Za jednu z problematických částí je označována nízká transparentnost setkání expertních skupin Evropského parlamentu při projednávání dokumentů. Poté, co je návrh právního předpisu Parlamentem přijat, podstupuje procesu spolurozhodování v Radě a Parlamentu společně s Komisí. Parlament je popřípadě nucen reagovat dříve, než Rada návrh přijme. Poté může dojít k pozměnění návrhu, nebo jeho odmítnutí, v opačném případě je ihned přijat. Většinou však dochází k dohodě mezi Parlamentem a Radou již v prvním čtení.^{63 64}

Komise je též hlavním výkonným orgánem EU, na starosti má sféru financování rozvojové spolupráce i Evropského rozvojového fondu, je zodpovědná za plánování, zahrnující přípravné studie, odborná setkání, konference aj., na jejichž základě jsou formulována konkrétní opatření a strategie. Při rozhodování o financích, je brána v potaz *absorpční kapacita*, určující zda daná země dokáže spravovat a utratit přidělené

⁶¹ Pokud je parlamentem dokument schválen, je postoupen Komisi a Radě

⁶² Understanding EU Development Cooperation, pp. 14-15. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

⁶³ Viz příloha č. 4

⁶⁴ Understanding EU Development Cooperation, pp. 16. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

finance.⁶⁵ Součástí plánování jsou tzv. *Country Strategy Papers*, aneb CSP nebo *Regional Strategy Papers*, aneb RSP. Jedná se o víceleté programy (tři až pětileté), které formulují strategii rozvoje v daných zemích nebo regionech. Na základě SP jsou odvozeny *Národní indikativní a Regionální indikativní programy*, které obsahují stanovené cíle a prostředky k jejich dosažení. SP kladou důraz na dělbu práce, snižování chudoby, zaměření na priority ES ad.⁶⁶

Příprava jednotlivých návrhů SP probíhá nejdříve delegací Evropské komise, v místě dané země, poté je verze prověřena odborným týmem pod vedením úředníka Generálního ředitelství pro vnější vztahy. Následně je návrh předán Společnému útvaru pro podporu kvality, poté Generálnímu ředitelství pro vnější vztahy, Generálnímu ředitelství pro rozvoj a vládě dané země. Konečné schválení má na starosti Řídící výbor, složený ze zástupců členských států EU (kolektiv autorů 2008: 150). Předběžný roční rozpočet vypracovává Komise na základě identifikovaných priorit, a schvaluje ho Rada EU a Evropský parlament.⁶⁷

Problém může nastat s nedostatečnou koherencí, či úřadem EuropeAid, díky jehož vzniku došlo k oddělení sféry přípravy a implementace rozvojových programů (Orbie-Versluys : 70-72).

2.4 Tematické a regionální programy Evropské unie

EU programy jsou zaměřeny jak regionálně, tak tematicky. Co se týče tematických oblastí, základními tématy prolínajícími se ve všech programech jsou: demokracie, lidská práva, potravinová pomoc, spolufinancování aktivit NGOs, sociální infrastruktura, zdraví,

⁶⁵ Tamtéž, pp. 17

⁶⁶ Teritoriální rozvojové programy Evropské unie. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvojova-spoluprace-es-eu/teritorialni-rozvojove-programy-eu-csp/1001673/45914/>, 26. 1. 2012

⁶⁷ Understanding EU Development Cooperation, pp. 18. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

rovnoprávnost žen a mužů, protipěchotní nášlapné miny, ochrana životního prostředí a deštných pralesů.⁶⁸

V rámci regionálně zaměřených programů rozlišujeme program *MEDA*, zabývající se státy Středozeří a státy Blízkého východu; dále program *ALA*, zahrnující státy Asie a Latinské Ameriky; program *TACIS*, zaměřený na státy střední Asie a východní Evropy; a v rámci *Evropského rozvojového fondu* také státy *ACP* Afriky, Karibiku a Pacifiku.⁶⁹ V této práci se zaměřím na poslední program, a to program *CARDS*,⁷⁰ týkající se států západního Balkánu, Albánie, Bosny a Hercegoviny, Srbska, Černé hory a Makedonie.⁷¹

2.4.1 Nástroje zahraniční pomoci

Co se týče obecného zaměření rozvojové spolupráce EU, od roku 2004 rozlišujeme tyto nástroje:

- 1) Nástroj pro stabilitu (IS)
- 2) Nástroj pro humanitární pomoc (HUMA)
- 3) Nástroj pro makroekonomickou pomoc (MFA)
- 4) Integrovaný nástroj pro předvstupní pomoc (IPA)
- 5) Nástroj evropského sousedství a partnerství (ENPI)
- 6) Nástroj pro rozvojovou a hospodářskou spolupráci (DCI)⁷²

V této práci je nejdůležitějším *Nástroj pro předvstupní pomoc*. IPA je programem, nahrazujícím všechny předešlé programy stejné funkce, jmenovitě PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS aj. IPA jako takový vznikl v roce 2007, jeho hlavní náplní je pomoci kandidátským zemím, či

⁶⁸ Zahraniční pomoc Evropské unie. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvojova-spoluprace-es-eu/zahranicni-pomoc-eu-finance-system/1001673/56892/?page=2>, 5. 2. 2012

⁶⁹ Development and Cooperation. Where we work? Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/where/index_en.htm, 5. 2. 2012

⁷⁰ V originále Community Assistance for Reconstruction

⁷¹ A Kosova, při vzniku ještě v rámci Albánie

⁷² Zahraniční pomoc Evropské unie. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/rozvojova-spoluprace-es-eu/zahranicni-pomoc-eu-finance-system/1001673/56892/?page=2>, 29. 1. 2012

potencionálním kandidátským zemím v rozvoji jednotlivých sektorů. Pro období 2007 až 2013 je v rámci programu uvolněno 11,5 miliard eur. Cílem nástroje je pomoc při transformaci a budování institucí, příhraniční spolupráce, regionální rozvoj, rozvoj lidských zdrojů a rozvoj venkova.⁷³

2.4.2 Programy zahraniční pomoci⁷⁴

EU zajišťuje přibližně 55% světové oficiální rozvojové pomoci, s 30 miliardami eur ročně.⁷⁵ Po rozpadu SSSR začala EU navazovat vztahy s bývalými sovětskými zeměmi, vznikl tak program PHARE⁷⁶ pro východní a střední Evropu, na podporu demokratizace zemí a transformace ekonomiky na tržní hospodářství;⁷⁷ dále program SAPARD, který měl za úkol připravit kandidátské země na vstup do EU, jednalo se tedy o předvstupní pomoc v rozvoji venkova a zemědělství;⁷⁸ a nástroj ISPA, týkající se předvstupních strukturálních politik.⁷⁹

Poté, co skončila poválečná rekonstrukce, vznikl tzv. *Stabilizační a asociační proces*, jehož náplní byla snaha o stabilizaci západního Balkánu s cílem členství v EU; na který v roce 2001 navázal program CARDS, s cílem rekonstrukce, rozvoje a stability Balkánu.⁸⁰ O těchto programech více v následujících kapitolách.

⁷³ Regulation (EC) no 1085/2006. Dostupné na: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_210/l_21020060731en00820093.pdf, 29. 1. 2012

⁷⁴ O programech a nástrojích podrobněji ve čtvrté kapitole

⁷⁵ EU Donor Atlas. Dostupné na: http://ec.europa.eu/development/body/tmp_docs/Donor_Atlas.pdf, 29. 1. 2012

⁷⁶ Původně pouze pro Polsko, Maďarsko

⁷⁷ PHARE Programme. Dostupné na:

http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50004_en.htm, 26. 1. 2012

⁷⁸ SAPARD. Dostupné na: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_231_cs.htm, 26. 1. 2012

⁷⁹ ISPA. Dostupné na: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_218_cs.htm, 26. 1. 2012

⁸⁰ CARDS. Dostupné na:

http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/western_balkans/r18002_en.htm, 27. 1. 2012

3 DEFINICE VZTAHŮ OBLASTI BALKÁNU A EVROPSKÉ UNIE Z HLEDISKA ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE

Balkán je dnes označován za nedílnou součást evropského prostoru, i když je nejméně integrovanou a nejvíce nestabilní částí kontinentu (Demetropoulou 2002: 87). Cílem rozvojových aktivit EU na Balkáně je „...dosažení míru, stability a hospodářského rozvoje v regionu a otevření perspektivy integrace do EU.“⁸¹

Strategie EU vůči zemí Balkánu prošly několika fázemi. Jakožto potenciální kandidáti na členství v EU, jsou země zapojeny do participace na programech a nástrojích, které jim pomáhají připravit se na vstup do EU, a zároveň je podporují v jejich rozvoji. EU zaměřuje rozvojovou spolupráci na několik oblastí. Zaměření pokrývá spektrum od humanitární pomoci, přes obnovu infrastruktury, návrat uprchlíků a podporu usmíření, k procesu stabilizace a přidružení, podpoře rozvoje vládních institucí a legislativy, harmonizaci s evropským právem, posílení demokracie a právního státu, podpoře lidských práv, zavedení volného tržního hospodářství, hospodářského oživení, sociálnímu rozvoji, strukturálním reformám, až k regionální spolupráci.⁸²

3.1 Utváření vztahů a vývoj rozvojových strategií EU

Prohlubující se spolupráce Socialistické federativní republiky Jugoslávie a Evropského parlamentu skončila se vznikem konfliktů v oblasti, a počátkem rozpadu Jugoslávie. Vztahy s EU poté již samostatně navázaly jednotlivé nezávislé státy. Unie přijala roli aktéra pomoci, poté co se státy, tehdy ještě na ES obrátily s prosbou o pomoc. EU tak fungovala jako určitý prostředník schůzek mezi delegacemi zemí západního Balkánu (Kotios 2001: 196-197).

⁸¹ Země západního Balkánu. Dostupné na: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7240_cs.htm, 20. 2. 2012

⁸² The Western Balkan countries on the road to the European Union. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm, 17. 2. 2012

V roce 1994 vzniká *Delegace Evropského parlamentu pro vztahy s jihovýchodní Evropou*, zahrnující Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Chorvatsko, Federativní republiku Jugoslávii, a Makedonii. Později byla delegace přejmenována na *Delegaci pro vztahy se zeměmi bývalé Jugoslávie* a nově zahrnula Srbsko a Černou horu, a v roce 2008 také Kosovo. Náplní delegace je tvorba meziparlamentních vztahů s jednotlivými státy, v rámci priority přidružení a stability. Setkání probíhají každoročně na bilaterální úrovni.⁸³

Do roku 1995 se aktivně EU podílela pouze na humanitární pomoci v oblasti, v rámci agentury ECHO. Jednotná politika EU zde chyběla, jelikož rozpad Jugoslávie byl brán členskými státy rozličně. Teprve v roce 1999 byl v Kolíně nad Rýnem přijat Uníí *Pakt stability pro jihovýchodní Evropu*, který zahrnuje státy západního Balkánu, a jeví se tak jako základní nástroj k zajištění mezinárodní spolupráce s vidinou vzniku společné strategie pro stabilitu a růst jihovýchodní Evropy.⁸⁴ V souvislosti s tím vznikl také *Proces stabilizace a přidružení zemí západního Balkánu*. Následně také došlo k rozhodnutí, že se státy mohou ucházet o členství v EU. Politika EU vůči západnímu Balkánu byla založena na konceptu regionální spolupráce, zahrnující ekonomickou a environmentální podporu, podporu v boji s organizovaným zločinem a podporu investic. Druhým typem politiky v té době byla politika na základě *principu kondicionality*, což znamenalo, že spolupráce se západním Balkánem byla založena na dodržování podmínek, kterými jsou respektování lidských práv, principů demokracie, práv menšin a Daytonských dohod. Dále v té době vzniká program pro zemědělství a rozvoj *SAPARD* v roce 1999 a následně program pro obnovu stability a míru *CARDS* v roce 2000 (Štěrbá 2005: 18-20).

⁸³ Jihovýchodní Evropa. Dostupné na:

<http://www.europarl.europa.eu/activities/archives/delEu6/mainSheet.do?language=CS&body=DSEE>, 17. 2. 2012.

⁸⁴ About the Stability Pact. Dostupné na: <http://www.stabilitypact.org/>, 19. 2. 2012

Po *Summitu milénia* došlo k přijetí MDGs a nové strategii EU. Následoval rok 2003, kdy byla přijata *Soluňská agenda*,⁸⁵ ta znamenala přechod od priorit stabilizace a rekonstrukce k prioritě udržitelného rozvoje, upevnění stability a integrace do EU. Unie se zavázala pomoci státům v upevnění demokracie, stability, podpory hospodářského růstu a regionální spolupráci.⁸⁶ Následují různé mise na území západního Balkánu, které podporují vznik podhoubí pro rozvoj oblastí. V roce 2006 vzniká *Nástroj pro předvstupní pomoc*, který v sobě sloučil programy SAPARD, CARDS aj.

3.1.1 Počátek spolupráce EU a zemí Balkánu aneb 90. léta

Po uznání nezávislosti Makedonie v roce 1991, odtrhnutí Bosny a Hercegoviny a uzavření Daytonských dohod v roce 1995⁸⁷ dochází k orientaci politiky balkánských států na parlamentní demokracii a tržní hospodářství, s čímž souvisí počátek budování hlubších vztahů s ES/EU. Unie se stala podporou států v procesu systémové transformace, na základě čehož podepsala se státy hospodářské a obchodní dohody, jež jsou založeny na respektování lidských práv, přechodu k tržní ekonomice, zásadách demokracie, ekonomických zásadách či respektování společného zájmu, čímž se zemím otevírá možnost volného vstupu na trh s průmyslovými výrobky. Dohody hospodářské spolupráce se týkají rybolovu, hornictví, zemědělství, průmyslu, dopravy, energie či výzkumu (Kotios 2001: 197-198).

V roce 1996 vzniká *Proces spolupráce v jihovýchodní Evropě*, s cílem prohloubení regionální spolupráce, vzniku důvěrných sousedních vztahů a stability regionu. Základními body spolupráce jsou posílení

⁸⁵ The Thessaloniki agenda for the Western Balkan. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm, 19. 2. 2012

⁸⁶ Země západního Balkánu. Dostupné na: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7240_cs.htm, 20. 2. 2012

⁸⁷ Dohody uzavírající příměří mezi Srbskem, Bosnou, Chorvatskem, čímž byla ukončena válka v Bosně a Hercegovině

bezpečnosti, zlepšení politické situace, boj proti korupci, podpora demokracie, spravedlnosti a lidských zdrojů, s cílem zlepšení možnosti začlenění zemí do euroatlantického prostoru. Tento proces byl zahájen na základě vlastního podnětu zemí regionu.⁸⁸

3.1.1.1 PHARE

Program *PHARE*⁸⁹ vznikl již v roce 1989 s cílem pomoci Maďarsku a Polsku v přechodu k tržní ekonomice. Postupně byl rozšířen na další země, mezi které patří též Albánie od roku 1991, a Makedonie od roku 1996. Od roku 1997 je program zaměřen na podporu zemí v jejich snaze stát se členy EU. Základními cíly jsou podpora sociální a hospodářské soudržnosti, posílení veřejné správy a institucí, k tomu aby mohly efektivně fungovat v rámci EU, a podpora porozumění právu EU.⁹⁰

Skrze PHARE EU poskytuje potřebné know-how, zahrnující školení, poradenství. PHARE financuje studie z oblasti Balkánu, poskytuje úvěry, záruky a podílí se na projektech s ostatními mezinárodními organizacemi (tamtéž: 197). Poskytování financí probíhá skrze granty, buď pouze od PHARE, či ve spolupráci s jednotlivými členskými zeměmi EU a Evropskou investiční bankou. Náplň programu je založena na víceletém plánování.⁹¹ Od roku 2007 je program začleněn do nástroje IPA.

3.1.1.2 „Wake-up call“ efekt války v Kosovu

Válka v Kosovu, která vypukla v roce 1998, znamenala přehodnocení rozvojové strategie EU vůči Balkánu. Odhalila slabiny evropské rozvojové spolupráce a nutnost zachování stability a bezpečnosti regionu. Balkán se tak stal jedním z hlavních témat rozvojové

⁸⁸ About SEECF. Dostupné na: <http://www.seecf-turkey.org/icerik.php?no=16>, 18. 2. 2012

⁸⁹ V originále Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies

⁹⁰ Phare. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/phare/index_en.htm, 20. 2. 2012

politiky EU. Byly zavedeny nové mechanismy podpory obnovy. Vznikly tak nové nástroje a programy popsané v následující podkapitole (tamtéž: 202-203).

3.1.2 Od Paktu stability pro jihovýchodní Evropu, přes programy SAPARD a CARDS k Procesu stabilizace a přidružení

Rozvojové aktivity na přelomu 21. století prošly změnou. Vzniklo několik nových programů a nástrojů, které se více zaměřily na podporu rozvoje a stability na Balkáně. Balkán pomoc od EU uvítal, jelikož programy, postavené většinou na vyhlídce budoucího možného členství v EU je „dobrovolně donutily“ dodržovat podmínky a postupy rozvoje, v nich určené. Státy sami od sebe chtějí podstoupit rychlejší reformy, a rychleji se demokratizovat.

3.1.2.1 Pakt stability pro jihovýchodní Evropu

V roce 1999 EU vydala na základě summitu v Kolíně nad Rýnem *Pakt stability pro jihovýchodní Evropu*.⁹² Na summitu byla sice řešena otázka Kosova, výsledkem však byla budoucí spolupráce s celým regionem západního Balkánu, s cílem finanční pomoci, postkonfliktní rekonstrukce Kosova, předcházení válečným konfliktům, vzniku demokracie, rozvoje ekonomiky, podpory lidských práv, rozvoje spolupráce v regionu a přijetí zemí do euroatlantických struktur (Kotios 2001: 203).

Pakt se skládá z osmi částí. První část zavazuje zúčastněné subjekty ke spolupráci v zajištění stability a míru. Druhá část uvádí pravidla a principy paktu, které se odkazují na Chartu OSN, Chartu OBSE, dodržování lidských práv či Závěrečný akt z Helsinek, se

⁹¹ Phare Programme. Dostupné na:
http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50004_en.htm,
20. 2. 2012

společným cílem stát se členy euroatlantických struktur. Třetí část určuje cíle, mezi které spadá zabránit krizi na Balkánu, zabránit napětí, nastolit demokratické systémy, tržní ekonomiky, vznik regionální spolupráce, boj proti korupci, bezpečný návrat uprchlíků ad. Čtvrtá část se týká nástrojů a mechanismů paktu, mezi něž spadá Kulatý stůl pro region jihovýchodní Evropy, dohlížející na plnění cílů, jemuž předsedá zvolený koordinátor. V rámci kulatého stolu jsou také vytvořeny tři pracovní skupiny - Skupina pro demokratizaci a dodržování lidských práv, Skupina pro ekonomickou obnovu, rozvoj a spolupráci a Skupina dohlížející na otázky bezpečnosti. Pátá část uvádí podmínky spolupráce mezi členy a definuje úřady paktu. Hlavní roli tak přisuzuje EU, která má dohled nad prováděním paktu, s tím, že prostřednictvím účasti na paktu dává zemím možnost budoucího členství. Šestá část se týká důležitosti regionální spolupráce a role organizací v regionu. Sedmá část definuje poskytování rozvojové pomoci do regionu, přičemž Světová banka a EU jsou zodpovědné za koordinaci činnosti dárců. Poslední část určuje role, funkce a pracovní skupiny (tamtéž: 203-204).

Program Pakt stability pro jihovýchodní Evropu měl trvání od roku 1999 do roku 2008, kdy byl nahrazen *Regionální radou pro spolupráci*, jejíž hlavním cílem je podpora evropské spolupráce a euroatlantické integrace v regionu.⁹³

3.1.2.2 Proces stabilizace a přidružení SAP

V roce 2000 byl zahájen *Stabilizační a asociační proces*,⁹⁴ který má na základě bilaterálních dohod dopomoci přiblížit se standardům EU, v rámci přechodu k fungujícímu tržnímu hospodářství a regionální

⁹² Cologne European Council: http://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm#V, 24. 2. 2012

⁹³ Stability Pact: <http://www.stabilitypact.org/>, 16. 2. 2012

⁹⁴ V originále The Stabilisation and Association Process

spolupráci. Stabilizační a asociační proces se tak stal oficiální politikou EU vůči státům západního Balkánu.⁹⁵

Proces stabilizace a přidružení SAP je jedním z nástrojů EU, který je založen na podpoře vnitřních reforem, na základě technické pomoci, smluvních vztazích, dialogu, či určitých obchodních zvýhodněních. Důsledkem SAP je možnost začlenění spolupracujícího státu do EU, v rámci dohody o stabilitě a přidružení. SAP bychom mohli považovat za základní kámen politiky EU vůči balkánské oblasti, kdy podporuje rozvoj každé jednotlivé země na základě jejích individuálních potřeb.

SAP je založen na třech základních cílech:⁹⁶

- a) stabilizace země a podpora přechodu k rychlé tržní ekonomice
- b) podpora regionální spolupráce
- c) členství v EU

Daný proces, který je založen na uzavírání dohod o stabilizaci a přidružení, zahrnuje postupné plnění závazků, plynoucích z možnosti členství v EU. Jednotlivé dohody představují bilaterální smluvní vztah mezi EU a danou zemí. Na základě dohody prochází země politickou a ekonomickou reformou. Vzniká zóna volného obchodu, a další reformy, směřující k dosažení cíle přijetí země do EU. Z čehož vyplývá, že daná země je k EU postupem času přibližována čím dál víc.⁹⁷ Na základě tohoto programu dochází tedy k určité evropeizaci, daná země se přibližuje představám rozvinuté země EU, která je založena na základních demokratických zásadách a pomůže tak rychlejší integraci do EU. Kromě bilaterálního vztahu, je také na základě SAP prohlubována regionální

⁹⁵ Stabilisation and Association Process. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/glossary/terms/sap_en.htm, 22. 2. 2012

⁹⁶ The Stabilisation and Association Process. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_en.htm, 17. 2. 2012.

⁹⁷ The Western Balkan countries on the road to the European Union. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm, 17. 2. 2012.

spolupráce, ve formě vzniku dohod o volném obchodě, společné reakci regionu na regionální bezpečnostní hrozby aj (tamtéž: 205).⁹⁸

Jednotlivé dohody SAP jsou založeny na potřebách a okolnostech dané země. K realizaci SAP pomáhá další program, CARDS, který podporuje mechanismy a cíle SAP. Proces probíhá na základě definování jasných cílů a podniknutí kroků nezbytných k jejich plnění, většinou se jedná o demokratizaci, nastolení tržního hospodářství, stabilizaci, vznik institucí aj. (Demetropoulou 2002: 92).

3.1.2.3 SAPARD

Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova SAPARD,⁹⁹ jež byl stanoven na základě nařízení č. 1268/1999,¹⁰⁰ se zabývá podporou zemědělské politiky v zemích střední a východní Evropy. SAPARD samostatně fungoval do roku 2006, od roku 2007 je součástí nástroje IPA.

Mezi náplň tohoto program spadá zlepšení struktury jakosti, veterinární kontroly, kontrola kvality potravin, investice do zemědělských podniků, zemědělská produkce chrání životní prostředí, obnova a rozvoj vesnic, zachování dědictví venkova, zřízení katastru nemovitostí, pozemkové úpravy, rozvoj infrastruktury ve městě, zalesňování.¹⁰¹

V rámci SAPARD jsou uzavírány víceleté plány, které zahrnují popis situace země, minulé projekty v zemi, očekávané dopady (environmentální, hospodářské a sociální), orientační finanční profil, definice konečných příjemců, aj., přičemž musejí být brány v potaz kvalita, zdravotní normy, opatření k udržení pracovních míst, opatření na zlepšení

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ V originále Special Accession Programme for Agriculture

¹⁰⁰ Council Regulation (EC) No 1268/1999. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0087:0093:EN:PDF>, 16. 2. 2012

¹⁰¹ Pre-Accession agricultural instrument (SAPARD). Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/l60023_en.htm, 17. 2. 2012

fungování trhu, ochrana životního prostředí ad. Projekty jsou financovány na základě záloh, spolufinancování, či financování skrze SAPARD.¹⁰²

3.1.2.4 CARDS

Co se týče Balkánu, jednu z nejvýznamnějších rolí sehrál program CARDS.¹⁰³ CARDS je definován jako program pro podporu stability a míru států západního Balkánu. Vzniká v roce 2000, na základě nařízení Rady č. 2666/2000.¹⁰⁴ Náplní CARDS je podpora jednotlivých států v účasti na SAP. Jedná se o finanční nástroj rozvojové spolupráce EU. V letech 2000 a 2006 byli hlavními cíly programu CARDS.¹⁰⁵

- a) rekonstrukce, demokratická stabilizace, návrat uprchlíků
- b) legislativní a institucionální vývoj, harmonizace států s normami EU, podpora ve vzniku právního státu, občanské společnosti, svobodného tržního hospodářství
- c) udržitelný hospodářský a sociální rozvoj, strukturální reformy
- d) podpora užších vztahů mezi jednotlivými zeměmi a EU

Jednotlivé cíle dále doplňuje snaha o nezávislost médií, dodržování lidských práv, prostředky na boj proti organizovanému zločinu, ekonomický rozvoj, dále otázky sociálně-politického charakteru, jakožto sociální nerovnost, či otázky životního prostředí a v neposlední řadě též otázka regionální a interregionální spolupráce.¹⁰⁶ Rozpočet těchto cílů byl 4,6 miliard eur.¹⁰⁷

Stejně jako PHARE a SAPARD, byl i CARDS v roce 2007 začleněn do nástroje IPA.

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ V originále Community Assistance for Reconstruction, Development, and Stabilisation

¹⁰⁴ Council Regulation (EC) No 2666/2000. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/general/2666_00_en.pdf, 15. 2. 2012.

¹⁰⁵ CARDS. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/index_en.htm, 15. 2. 2012.

¹⁰⁶ Council Regulation (EC) No. 2666/2000: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/index_en.htm. 15. 2. 2012

¹⁰⁷ CARDS. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/index_en.htm, 15. 2. 2012.

3.1.3 Nové tisíciletí a Soluňská agenda

Summit milénia a Miléniová deklaráce společně s přijetím MDGs znamenaly pro rozvojovou politiku EU nový posun. Co se týče Balkánu, tam se politika nikterak výrazně nezměnila, spíše znovu redefinovala.

Do nového tisíciletí vstupuje EU s novými cíly pro západní Balkán. Dle širšího rámce se řídí cílem splnění podmínek demokratických, hospodářských a institucionálních reforem. Pro státy nadále platí možnost poskytnutí podpory v plnění podmínek, a vidina přistoupení k EU (Demetropoulou 2002: 95). Na základě summitu v Záhřebu tak bylo oficiálně zemím přislíbeno možné členství v EU. Skrze plnění procesu SAP státy mohou dospět k uzavření stabilizačních a asociačních dohod. V plnění podmínek nutných ke členství států dopomáhají dále programy SAPARD, CARDS i PHARE.

Prvním úspěchem bylo, když dohodu o stabilizaci a přidružení podepsala v dubnu 2001 Makedonie, s tím, že do deseti let má být mezi oběma stranami vytvořena zóna volného obchodu. Makedonie se tak jako první stává možným kandidátem na členství v EU.¹⁰⁸

Následně poté je v roce 2003 přijata *Soluňská agenda*, která potvrzuje podporu EU zemím západního Balkánu a vyslovuje přání, aby se v budoucnu staly součástí EU, poté co dojde naplnění stanovených kritérií. Soluňská agenda je založena na společném zintenzivnění procesu SAP. Agendou tak byla vytvořena evropská partnerství s jednotlivými západobalkánskými zeměmi, s ohledem na plnění priorit, které jsou pro jednotlivé země aktuální.¹⁰⁹ Možnost členství zemí západního Balkánu se tak stala zase o něco bližší, když se státy staly potenciálními kandidáty.

¹⁰⁸ EU a západní Balkán. Dostupné na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>, 16. 2. 2012

¹⁰⁹ Nařízení Rady ES č. 533/2004. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihtmlang=en&lng1=en,cs&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=343112:cs&page>, 20. 2. 2012

3.1.4 Počátek misí EU

Po rozpadu jugoslávské federace se EU v rámci společné bezpečnostní a obrané politiky, zapojila jako aktér vojenské přítomnosti v oblasti. Mise probíhaly od roku 2003, některé jsou dodnes funkční. Mezi mise řadíme například operaci *Concordia*, misi *Proxima*, *EUPAT*, operaci *Althea*, operaci *EUPM* a operaci *EULEX*, z čehož funkčními jsou stále Althea, EULEX a EUPM.

Operace EUFOR Concordia byla vojenská mise EU v Makedonii, kde nahradila do té doby působící jednotky NATO. Mise probíhala od března do prosince roku 2003 na žádost makedonské vlády. Cílem mise Concordia bylo urovnání konfliktu, zajištění bezpečnosti a monitoring situace.¹¹⁰ V Makedonii probíhala též mise EUPOL Proxima, od roku 2003 do roku 2005. Mise byla zaměřena na monitoring, a pomoc v rámci boje proti organizovanému zločinu, vzniku pohraniční policie, regionální policejní spolupráce či reformu policie a Ministerstva vnitra.¹¹¹ Na misi Proxima navázala mise EUPAT v roce 2005. Jedná se o poradní misi na území Makedonie, s cílem podpory a rozvoje místní policie na základě evropských standardů.¹¹²

V Bosně a Hercegovině působila mezi lety 2003 a 2005 policejní operace EUPM,¹¹³ jejíž hlavním cílem bylo snížení kriminality a zlepšení bezpečnostní situace v zemi. V návaznosti na potřebu prodloužení mise následovala mise EUPM II od roku 2006 do roku 2007, zabývající se policejní reformou státu, podporou boje proti organizovanému zločinu a podporou policie. Mise byla dále prodloužena na další dva roky, do roku 2009, a poté dále do roku 2011. V březnu 2011 bylo vydáno prohlášení o stále trvajícím závazku pomoci EU Bosně a Hercegovině, který EU

¹¹⁰ Concordia/Fyrom. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/concordia?lang=en>, 21. 2. 2012

¹¹¹ EUPOL PROXIMA/FYROM. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/proxima?=fr>, 21. 2. 2012

¹¹² EUPAT. Dostupné na: <http://consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eupat?lang=en>, 22. 2. 2012

¹¹³ V originále European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina

přislíbila v roce 2003, s tím, že bude v zemi nadále nápomocna.¹¹⁴ ¹¹⁵ Další misí je operace EUFOR – Althea, jež nahradila operaci SFOR¹¹⁶ v Bosně a Hercegovině, která měla za cíl již ustanovený mír stabilizovat. Hlavní náplní tedy byl dohled nad možným ohrožením míru, podpora místních organizací, školení místních ozbrojených sil, dohled na návrat uprchlíků a vysídlených osob aj.¹¹⁷ Mise SFOR byla prodloužena na další období pod názvem SFOR II. A právě na tuto misi navázala mise EU EUFOR, s operací Althea. Jednotky zůstaly stejné, akorát došlo ke stažení amerických vojáků.¹¹⁸ Mise probíhá od roku 2004 s cílem zlepšit bezpečnostní situaci v zemi, též pomáhá v rámci Mezinárodního soudního tribunálu pro bývalou Jugoslávii hledat válečné zločince, zároveň spolupracovala s misí EUPM.¹¹⁹

Jednotlivé mise pomáhaly utvářet charakteristiku dnešních států, a dopomáhaly k místnímu rozvoji jednotlivých oblastí infrastruktury.

3.1.5 Vznik Nástroje pro předvstupní pomoc IPA a Rady pro regionální spolupráci v oblasti západního Balkánu

Na základě spolupráce zemí západního Balkánu s nástroji a programy EU se postupně i další země dočkaly podepsání stabilizační a asociační dohody. V roce 2006 došlo k podepsání dohod s Albánií, v roce 2007 s Černou horou, v roce 2008 s Bosnou a Hercegovinou a Srbskem.¹²⁰

¹¹⁴ EUPM. Overwiev. Dostupné na: <http://www.eupm.org/Overview.aspx>, 22. 2. 2012

¹¹⁵ Council Conclusions on Bosnia and Hercegovina. Dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/BosnieHEN21031101.pdf, 12. 11. 2011

¹¹⁶ V originále Stabilization Force

¹¹⁷ SFOR Mission. Dostupné na: <http://www.nato.int/sfor/organisation/mission.htm>, 1. 4. 2012

¹¹⁸ Stabilization Force (SFOR II)/Operace Joint Forge. Dostupné na: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_sforii.htm, 1. 4. 2012

¹¹⁹ EU Diplomacy Paper. Dostupné na: http://www.coleurop.be/file/content/studyprogrammes/ird/research/pdf/EDP2011/EDP_7_2011_Knauer.pdf, 10. 11. 2011

¹²⁰ EU a západní Balkán. Dostupné na: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>, 16. 2. 2012

Státy však dále potřebují pomoc od EU. Ke zlepšení fungování systému spolupráce v roce 2007 vzniká *Nástroj pro předvstupní pomoc*,¹²¹ stanoven na období 2007 – 2013, který v sobě sjednocuje programy PHARE, PHARE CBC, SAPARD, ISPA, CARDS a předvstupní pomoc pro Turecko, na základě rezoluce č. 1085/2006.^{122 123} Od roku 2007 je tak finanční pomoc v rámci předvstupní politiky poskytována pouze skrze nástroj IPA.

Země využívající nástroje IPA jsou rozděleny do dvou skupin. Na kandidátské země a potencionální kandidáty. Z kandidátských zemí tedy Makedonie, Černá hora a Srbsko, a z potencionálních kandidátů zbytek států západního Balkánu. Kandidátské země mají nárok na čerpání ze všech pěti složek, z kterých se nástroj skládá, zatímco druhá skupina ostatních států je omezena čerpáním pouze prvních dvou složek.¹²⁴

Mezi zmíněné složky nástroje IPA řadíme:¹²⁵

- 1) pomoc při transformaci a budování institucí
- 2) příhraniční spolupráci
- 3) regionální rozvoj
- 4) rozvoj lidských zdrojů
- 5) rozvoj venkova

První složka zahrnuje poskytování financí na pomoc při transformaci a budování institucí, při přechodu k tržní ekonomice, snahu o stabilizaci a přechod k demokratickému zřízení. Druhá složka podporuje přeshraniční spolupráci kandidátů s členskými státy EU. Třetí složka obsahuje podporu v rámci otázek technické pomoci v oblastech dopravy,

¹²¹ V originále Instrument for pre-accession assistance

¹²² Council Regulation (EC) No. 1085/2006. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0082:0093:EN:PDF>, 17. 2. 2012

¹²³ Instrument for Pre-Accession Assistance. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm, 17. 2. 2012

¹²⁴ Proposal for Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance, pp. 15-16. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/highlight/20111207_ipa_final_en.pdf, 20. 2. 2012

¹²⁵ Instrument for pre-accession assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/instrument-pre-accession_en.htm, 17. 2. 2012

životního prostředí, regionální a hospodářské oblasti. Čtvrtá složka zahrnuje rozvoj lidských zdrojů, čímž je míněn rozvoj lidského kapitálu, know how, pomoc při vzdělávání či boj proti společenskému vyloučení. Poslední pátá složka je založena na poskytování financí v rámci rozvoje venkova, restrukturalizace zemědělství, přizpůsobení zemědělství západního Balkánu zemím EU; dále zahrnuje ochranu životního prostředí, zdraví, ochranu životních podmínek zvířat, bezpečnost práce aj.¹²⁶

Nástroj IPA může být poskytován na základě několika způsobů. Od investic, veřejných zakázek, dotací, přes správní spolupráci, opatření na podporu projektů až k rozpočtové podpoře.¹²⁷ Jedná se převážně o nástroj, jehož náplní je v rámci předvstupní politiky EU pomoci kandidátským zemím splnit Kodaňská kritéria. IPA je založen na strategickém plánování, zahrnující víceleté či roční programy pro jednotlivé složky nástroje.¹²⁸

IPA znamenala sloučení a zjednodušení čteného financování předvstupní politiky EU. Nástroj přinesl změnu v zavedení větší odpovědnosti samotných zemí za provádění jednotlivých programů. Základem tohoto přístupu je postup, při kterém se každá země samostatně podílí na procesech rozvoje a na základě toho se díky vlastní praxi sama „učí“. Nástroj IPA tak zavádí nejen větší zodpovědnost jednotlivých zemí, ale také cestu k samostatnosti, intenzivnějšímu jednání států, či prohlubování příhraničních a regionálních vztahů.¹²⁹

V roce 2008 dochází k dalšímu nahrazení nástroje, a to Paktu stability pro jihovýchodní Evropu. Ten je nahrazen *Radou pro regionální spolupráci v oblasti západního Balkánu*. Poté, co bylo dosaženo pokroku v zásadních cílech Paktu, a ten ztrácel smysl, bylo rozhodnuto o jeho

¹²⁶ Instrument for pre-accession assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/instrument-pre-accession_en.htm, 20. 2. 2012

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ Instrument for Pre-Accession Assistance. Dostupné na: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm, 20. 2. 2012

¹²⁹ Tamtéž

nahrazení.¹³⁰ Hlavním cílem se tak stalo zvýšení regionální vyspělosti, které bylo projednáváno na zasedání v Sofii v únoru 2008. Náplní Rady pro regionální spolupráci v oblasti západního Balkánu je dohled nad procesy v jihovýchodní Evropě a podpora euroatlantické integrace Balkánu.¹³¹

Rada je složena ze 46 členů, zahrnující státy, ale také organizace a finanční instituce, se sídlem v Sarajevu, setkávající se jednou za tři měsíce. Předsedá jí generální tajemník, od roku 2008 jím je Hido Biscevic. EU je v radě zastoupena Evropskou komisí, sekretariátem Rady a předsednictvím EU.¹³²

Činnost rady je rozdělena do pěti kategorií – rozvoj lidského kapitálu, spravedlnost a vnitřní záležitosti, hospodářský a sociální rozvoj, bezpečnostní spolupráce a infrastruktura a energetika. Hlavními úkoly Rady jsou monitoring regionálních aktivit, dohled na regionální spolupráci, poskytování nejen finanční podpory v regionu (skrze nástroj IPA), zapojení občanské společnosti do aktivit vlastní země, tvorba a koordinace rozvojových projektů v regionu aj. Tyto cíle se týkají oblasti sociálního, hospodářského a lidského rozvoje, bezpečnostní a parlamentní spolupráce, rozvoje energetiky a infrastruktury.¹³³ Pracovní program Rady je schválen do roku 2013, s ročním rozpočtem tří milionů eur.¹³⁴

3.1.6 Rozvojová strategie Evropské unie dnes

V roce 2009 vydal Evropský parlament usnesení o upevnění stability a prosperity v zemích západního Balkánu, kde mimo jiné uvádí, že „...západní Balkán je nepopíratelně součástí Evropy a budoucnost všech

¹³⁰ Země západního Balkánu. Dostupné na: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/relations/article_7240_cs.htm, 22. 2. 2012

¹³¹ About the Stability Pact. Dostupné na: <http://www.stabilitypact.org/>, 22. 2. 2012

¹³² Organization. Dostupné na: <http://www.rcc.int/pages/7/14/structure>, 23. 2. 2012

¹³³ Regional Cooperation Council. Strategy and Work Programme 2011 – 2013, pp. 3-5. Dostupné na: <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Strategy-and-Work-Programme-2011-13-text.pdf>, 23. 2. 2012

zemí regionu spočívá v tom, že budou jeho členské státy plně integrovány do Evropské unie.¹³⁵

Zároveň však v prohlášení parlament zdůrazňuje, že v oblasti jsou stále velmi znatelné následky z konfliktního období 90. let., což brání nastolení politické stability a trvalé bezpečnosti. Na druhou stranu je však nutné splnit závazek, a umožnit zemím, které splňují kodaňská kritéria, aby mohly přistoupit k EU. Přičemž členství v unii závisí na přechodu k „znalostní“ ekonomice a společnosti, silné občanské společnosti a naopak nízké korupci.¹³⁶ Parlament dále v usnesení žádá komisi, aby se více věnovala spolupráci s místními organizacemi a občanskou společností, čímž může reagovat na jejich potřeby při dalším plánování programů v rámci IPA. Dále doporučuje věnovat větší pozornost malým a středně velkým organizacím v regionu.¹³⁷

Přijetí *Lisabonské smlouvy* v roce 2010 avizovalo jasnější strategii rozvojových aktivit skrze nové funkce. Pro kandidátské země Lisabonská smlouva znamená přijetí Charty základních lidských práv. Na základě větší role Evropského parlamentu a zapojení národních parlamentů, dochází k participaci na vzniku rozvojové politiky týkající se přistupujících zemí (Risteska 2010: 121).

V současné době spadá mezi kandidátské země EU Makedonie od prosince 2005,¹³⁸ od prosince 2010 Černá hora,¹³⁹ a od 1. března 2012 také Srbsko.¹⁴⁰ Zbylé země Balkánu řadíme mezi potenciální kandidáty.¹⁴¹

¹³⁴ Overview. Dostupné na: <http://www.rcc.int/pages/6/2/overview>, 23. 2. 2012

¹³⁵ Upevnění stability a prosperity v zemích západního Balkánu, pp. 101. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:184E:0100:0106:CS:PDF>, 3. 3. 2012

¹³⁶ Tamtéž, pp. 101-102

¹³⁷ Tamtéž, pp. 103

¹³⁸ EU – the former Yugoslav Republic of Macedonia relations. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/relation/index_cs.htm, 6. 3. 2012

¹³⁹ Montenegro - EU Montenegro relations. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/montenegro/relation/index_cs.htm, 6. 3. 2012

4 OBLAST BALKÁNU

Definice Balkánu nebo také Balkánského poloostrova existuje velké množství. Často jsou v odlišných definicích mezi země Balkánu řazeny různé státy. V rámci této práce se zaměřím na státy Albánie, Bosna a Hercegovina a Makedonie.

4.1 Definice vnitřní situace Balkánu

Balkánské území bychom obecně mohli označit za konfliktní a nestabilní oblast, na základě historického vývoje a jeho důsledků. Balkán byl v neustálém středu zájmu, ať už se jednalo o Osmanskou říši, Rakousko-Uhersko, či Rusko za doby cara, vždy se Balkán snažil o zachování si vlastní identity navzdory vpádu cizích kultur (Mazower 2000).

Hlavním problémem, který oblast sužoval po vzniku jugoslávské federace, se stalo odlišné náboženství a rozdílná etnicita národů. Heterogenní území složené z ortodoxních Srbů, Makedonců a Černohorců, katolických Chorvatů a Slovinců s muslimskými Albánců a Bosňáků, bylo jednou z příčin neustálých vnitřních konfliktů a nepochopení. Z čehož vychází hnací motor pro jednotlivé národy a snaha o odtrhnutí se od ostatních, jelikož zde neexistovala v praxi žádná sounáležitost či myšlenka jednotnosti. V teorii myšlenka jednotné entity existovala v mysli Srbů, jejichž neustálá snaha o nadřazenost a kontrolu území k situaci nepřidala, na druhou stranu právě díky myšlence jihoslovanství a silnému vlivu či kontrole ze srbské strany se i přes vnitřní nesourodost a konfliktnost podařilo oblast udržet v pospolitosti velmi dlouhé období. Určitým pojátkem se kromě srbské hegemonie, stala také pozdější komunistická ideologie a kult osobnosti v podání J. B. Tita. Se smrtí Tita se však sílící nacionalistické tendence jednotlivých národů již

¹⁴⁰ Srbsko – základní údaje o zemi. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/serbia/relation/index_cs.htm, 6. 3. 2012.

¹⁴¹ Potenciální kandidátu, Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/index_cs.htm, 6. 3. 2012

nedaly zastavit a od 80. let 20. století dochází k postupnému rozpadání federace (tamtéž).

4.2 Problémy v oblasti

Balkánské státy jsou postkomunistickými zeměmi, s nedostatečnými kapitalistickými zkušenostmi a nefunkčními politickými institucemi, což jsou dvě hlavní odlišnosti od ostatních evropských zemí. Balkán je nejvíce válkou poničený evropský region a dodnes také nejméně stabilní. Historické spory začaly již v době Osmanské říše, a postupně kontinent zužovaly až do 90. let, kdy naplno vypukly rozpadem Jugoslávské federace a bojem o nezávislost. Tyto boje nejen, že roznítily utichlé etnické spory, rozohnily nacionalistické myšlenky ve státech, a tím mezinárodní i vnitrostátní střetnutí, ale poznamenaly i všechny struktury napříč státem. Proto dodnes balkánské země trpí nedostatky v ekonomické, technologické a politické sféře, které byly ovlivněny dlouhotrvajícím napětím a nestabilitou v oblasti (Kotios 2001: 196). Špatné ekonomické podmínky, politická nestabilita a náchylnost vojenského konfliktu jsou třemi základními tématy rozvojové politiky na Balkáně (tamtéž: 196).

Další problém rozvojové problematiky v oblasti je otázka menšin, separatistických tendencí, narušování suverenity státu, migrace do okolních států, neschopnost fungujícího státního zřízení, nevraživost mezi etniky, přecházející z vnitrostátní do regionální úrovně. Též se bezprostředně po zániku Jugoslávie řešila otázka postkonfliktní rekonstrukce, otázka spáchaných zločinů proti lidskosti a válečné zločiny. Dalšími problémy byly/Jsou ekonomická nestabilita, stagnující hospodářský rozvoj, absence fungujících politických institucí, fungujících politických systémů ad. (Bardos 2001: 77 - 87).

Balkán je strategickým územím, kde hlavním cílem nejen evropských států je stabilita celého regionu, jelikož jakýkoliv konflikt by

ohrozil i ostatní regiony. Na základě výše zmíněných problému je logická potřeba rozvojových aktivit.

4.2.1 Témata rozvoje v regionu aneb představení vybraných balkánských zemí¹⁴²

Mezi základní kategorie rozvojové spolupráce v regionu řadím ekonomickou, politickou, sociální a bezpečnostní kategorii. Problémy, které zužují jednotlivé kategorie, jsou řešeny na základě jednotlivých programů a nástrojů EU. Po definování problémů v jednotlivých zemích jsou vypracovány strategie na jejich řešení, a skrze jednotlivé projekty jsou pak tyto problémy řešeny, v určeném časovém a finančním rozmezí. V této podkapitole představím problémy jednotlivých vybraných zemí, dle čtyř kategorií rozvoje.

4.2.1.1 Albánie

Počátek spolupráce EU a Albánie datujeme k získání nezávislosti prvních zemí na jugoslávské federaci. V roce 1992 byla na základě připojení země k programu PHARE navázána hlubší spolupráce. O pět let později je pro Albánii zavedena politická a ekonomická podmíněnost pro rozvoj bilaterálních vztahů a v roce 1999 se Albánie připojuje k vzniklému Stabilizačnímu a asociačnímu procesu, a začíná se podílet na výhodách z autonomních obchodních preferencí EU. Za potenciálního kandidáta je země označena již v roce 2000 na zasedání Evropské rady ve Feiře. V roce 2001 se připojuje k čerpání podpory z programu CARDS. A následně se přijetím Soluňské agendy v roce 2003 stává oficiálně potenciálním kandidátem na členství v EU. Načež je v roce 2006 podepsána stabilizační a asociační dohoda, s platností od roku 2009. V tom samém roce Albánie předkládá žádost o členství v EU. O rok

¹⁴² Příloha č. 5

později je občanům země povoleno cestovat v Schengenském prostoru bez nutnosti krátkodobých víz.¹⁴³

Albánie je stát, který aktivně usiluje o členství v evropských strukturách. První cíl, přijetí Albánie do NATO, byl splněn v dubnu 2009, nyní země nadále intenzivně snaží vstoupit do EU.

4.2.1.1.1 Rozvojové problémy Albánie

Albánie sice je parlamentní demokracií, s ústavním i legislativním rámcem, tudíž bychom mohly uznat, že splňuje podmínku demokracie, na druhé straně je zde však problém s dosažením efektivity, stability a správné činnosti institucí. Parlament například nedohlíží a nemá kontrolu nad vládou. Politický dialog je velmi konfrontační, což znamená, že parlament nefunguje jak má, a tím také dochází k zamezení prosazení důležitých reforem. Dalším nedostatkem je plnění právních předpisů, veřejné služby jsou zpolitizované a netransparentní. Zemi také stále trápí organizovaný zločin a korupce. Důležitá je také reforma soudnictví, která je stále oddalována. Podstatné je dovést reformu soudnictví do konce, aby mohla být Albánie považována za právní stát.¹⁴⁴

Co se týče přístupu k regionální spolupráci, je na druhou stranu Albánie aktivním hráčem. Účastní se mnoha iniciativ, a bilaterální vztahy s okolními zeměmi udržuje na velmi dobré úrovni.¹⁴⁵

Nastolení fungující demokracie ústává jedním z hlavních cílů EU. Demokracie je sama o sobě odrazem hodnot, které EU vyznává, a zároveň je jedním ze způsobů zajištění stability v regionu. Budování demokracie musí být výsledkem domácích politických procesů, na druhé straně zde však může hrát důležitou roli vnější aktér, který může radit a

¹⁴³ Albania – EU – Albania Relations. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/albania/relation/index_en.htm, 12. 3. 2012

¹⁴⁴ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council (2010), pp. 5-6. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/al_opinion_2010_en.pdf, 8. 3. 2012

¹⁴⁵ tamtéž, pp. 7

podporovat v transformaci systému (Balfour – Stratulat 2011: 1). Hlavním byl na území vznik nutných struktur a funkcí, potřebných ke správě fondů EU, stejně tak jako rozvoj policejních složek.¹⁴⁶

V rámci rozvojové politiky EU byly spuštěny projekty, financované skrze nástroje a programy EU, z oblasti spravedlnosti, boje proti korupci, vnitřních záležitostí, veřejné správy aj.

Náplní ekonomické spolupráce je hlavně podpora v dosažení cíle trvale udržitelného růstu, konkurenceschopnosti, vzniku prostředí, do kterého budou chtít ostatní subjekty investovat, a prostředí, vstřícného k budování malých a středních podniků.¹⁴⁷

Největším nedostatkem státu je nefunkční potírání organizovaného zločinu, v některých případech nezávislost institucí, určité otázky ekonomiky a ekologie. Albánie stále zůstává finančně závislá na programech a nástrojích EU, do budoucna se však počítá se snižováním investic do oblasti, jelikož zde postupně dochází k velkým pokrokům. Problém by mohl nastat v situaci, kdy sice dojde k uskutečnění nejdůležitějších reforem, ale i přesto země nedokáže přilákat zahraniční investory (Zejneli-Dumi 2012: 254).

Albánská ekonomika za poslední desetiletí dospěla k velkému pokroku.¹⁴⁸ Díky reformám infrastruktury, majetkového práva, výběru daní, zavedení privatizace a modernizace dopravní a energetické infrastruktury. Byly provedeny politické reformy vedoucí k hospodářskému vývoji. Růst HDP za rok 2010 dosáhl 3,5 %. Znamením úspěšného rozvoje ekonomiky v zemi je fakt, že i přes vypuknutí světové ekonomické krize v roce 2009, zůstala albánská ekonomika stabilní (tamtéž 2012: 254). Stupeň albánské makroekonomiky je dostatečně stabilní, aby se dalo rozhodovat na základě určité předvídatelnosti. Obchod byl

¹⁴⁶ Albania – Financial Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/albania/financial-assistance/index_en.htm, 13. 3. 2012

¹⁴⁷ Albania – Financial Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/albania/financial-assistance/index_en.htm, 13. 3. 2012

¹⁴⁸ Příloha č. 6

liberalizován, došlo k privatizaci, rozšíření bankovního systému a dokonce příchodu zahraničních aktérů na trh. Zemi však neustále trápí nezaměstnanost, která v roce 2010 dosahovala 13,7 %. Problémem je také přístup k informacím pro malé podniky. Nedostatečný právní stát zasahuje i do ekonomického odvětví a brzdí podnikání v oblasti životního prostředí. Problém je také s uznáním vlastnických práv.¹⁴⁹ Dalšími problémy jsou korupce, organizovaný zločin, nemoderní vybavením, či nejasnosti ve vlastnickém právu. EU zůstává hlavním obchodním partnerem země, která je orientována převážně na vývoz.¹⁵⁰

Před Albánií je ještě dlouhá cesta rozvoje. Cílem je posílení infrastruktury, právního státu, lidského kapitálu a strukturálních reforem.

Primárním cílem sociální dimenze je zlepšení životních podmínek obyvatel. Společně s podporou EU albánská vláda spolupracovala na vzniku mnoha projektů, v oblasti dodržování lidských práv. Byl zvolen veřejný ochránce lidských práv, zaveden systém vzdělávání i pro izolované děti, podpora postiženým rodinám, odborné vzdělávání, byla zlepšena činnost vězeňských institucí, či přijata opatření proti mučení a špatnému zacházení s občany ve vězeních a policejních vazbách.¹⁵¹ Dále došlo k zavedení práva na ochranu údajů, svobody médií, reformě volebního zákona, svobodě náboženského vyznání, posílení právního rámce k ochraně proti diskriminaci žen, zavedení povinné školní docházky ad.¹⁵²

Co se týče ochrany lidských práv, a menšin, zde Albánie dokázala udělat velké pokroky, a dnes již splňuje evropské normy. I když se zlepšila otázka diskriminace etnických menšin, problém je zde stále s jinými

¹⁴⁹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council (2010), pp. 8. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/al_opinion_2010_en.pdf, 8. 3. 2012

¹⁵⁰ Albania Economic Statistics and Indicators. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Albania/>, 14. 3. 2012.

¹⁵¹ Commission Staff Working Paper, pp. 24-26. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key-documents/financial_assistance/2010/sec-2011-1198_autre_document_travail_service_part1.pdf, 16. 3. 2012

¹⁵² Tamtéž, 27; 30

menšinami, a to osobami se zdravotním postižením a osobami vyznávající stejné pohlaví. Také rovnost mužů a žen je zde například v zaměstnání neznámý pojem. Nedostatky trpí i justice, proces zacházení se zadrženými ve vazbách a vězeních. Také média nejsou zcela nestranná, jsou ohrožena politickými i podnikatelskými zájmy.¹⁵³

Po pádu komunistického režimu v Albánii v roce 1992 došlo k nastolení pluralitní demokracie. Ta však byla porušena v roce 1997, kdy po pádu albánské ekonomiky v zemi vypukl chaos a musel být vyhlášen výjimečný stav, který zbrzdil integraci Albánie do EU.

4.2.1.2 Bosna a Hercegovina

Vztahy spolupráce mezi Bosnou a Hercegovinou a EU začaly po uznání nezávislosti země v roce 1992. EU se zapojila do konfliktu, který následoval ihned poté, a trval ještě další tři roky; byla jedním z aktérů, kteří se snažily nalézt řešení, k vyřešení války v Bosně a Hercegovině. Po podepsání Daytonské smlouvy v roce 1995 byly na území rozmístěny jednotky NATO v rámci mise IFOR,¹⁵⁴ která byla o dva roky později nahrazena stabilizační misí SFOR,¹⁵⁵ a od roku 2004 poté nahrazena misí EU EUFOR – Althea (Kasum 2006: 13).

Pokud se jedná o navázání integrační spolupráce, datujeme ji k roku 1997, kdy byly EU zavedeny ekonomické a politické podmínky bilaterální spolupráce pro Bosnu a Hercegovinu. Následně byla o rok později zřízena pracovní poradní skupina pro Bosnu a Hercegovinu a v roce 1999 byla země navrhována na připojení k programu SAP. Stejně jako Albánie, byla i Bosna a Hercegovina ve Feiře v roce 2000 označena za potenciálního kandidáta, a potvrzena jím v roce 2003 Soluňskou agendou. V roce 2003 je země začleněna do procesu SAP, a zároveň jsou spuštěny mise EUPM jakožto první mise v rámci evropské

¹⁵³ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council , pp. 7. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/al_opinion_2010_en.pdf, 8. 3. 2012

¹⁵⁴ V originále The Implementation Force

¹⁵⁵ V originále The Stabilisation Force

bezpečnostní a obranné policie. V roce 2005 jsou otevřena jednání o přistoupení k dohodě o stabilizaci a přidružení. O čtyři roky později vstupuje v platnost dohoda o usnadnění vízového režimu pro Bosnu a Hercegovinu, je zahájen dialog vízové liberalizace, země se připojuje k nástroji IPA a je podepsána prozatímní dohoda o stabilizaci a přidružení. V roce 2010 dochází k přijetí návrhu, aby občané Bosny a Hercegoviny mohly cestovat do schengenského prostoru bez krátkodobých víz.¹⁵⁶

4.2.1.2.1 Rozvojové problémy Bosny a Hercegoviny

V Bosně a Hercegovině i po necelých deseti letech od podepsání Daytonské smlouvy existuje špatná politická struktura. Politické instituce nejsou efektivní, transparentní, probíhá zde korupce, jsou zneužívány. Země je brzděna ve vstupu do EU vlastním politickým systémem, který nefunguje. Nedají se zde projednávat rozhodnutí, přijímat reformy, rozhodovací systém je zcela nefunkční. Kompetence jednotlivých institucí a jednotlivých úrovní politiky se překrývají. Také je zde zaveden systém, na jehož základě je zakázáno kandidovat do Parlamentu či Sněmovny národů tomu, kdo není bosenským Chorvatem nebo Srbem.¹⁵⁷

Jedním z problémů jsou nacionalistické tendence v domácí politice, dále nejednotnost politických stran, žádné společné cíle či společná vize, což brání schvalování zákonů a reforem.¹⁵⁸ Ekonomická a sociální práva vykazují pozůstatky starého režimu. Diskriminační zákon je stále omezený. Domácí násilí není nikterak zásadně trestáno. Dalším problémem je stále dělení školáku dle etnicity. Například romská menšina se stále potýká s diskriminací a zhoršenými životními podmínkami.

¹⁵⁶ Bosnia and Herzegovina – Relations with the EU. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/bosnia_and_herzegovina/relation/index_en.htm, 11. 3 2012

¹⁵⁷ Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report, pp. 8. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/ba_rapport_2010_en.pdf, 16. 3. 2012

¹⁵⁸ Conclusions on Bosnia and Herzegovina, pp. 1-2. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/conclusions_bosnia_en.pdf, 12. 3. 2012

Vysoká je rovněž míra nezaměstnanosti, která v roce 2010 činila přes 43 %.¹⁵⁹

Také ústavní reforma a obecně vytvoření efektivní institucionální struktury dělá zemi velký problém. Chybí zde koordinace a jakákoliv spolupráce. Dalším problémem je soudní systém, který je netransparentní, neefektivní, existuje mnoho nevyřešených případů, válečné zločiny jsou přehlíženy, právní rámec justice je příliš složitý.¹⁶⁰ I když byl vyvinut systém celostátní informační technologie, který ulehčuje činnost v komunikaci soudů, a byla zrekonstruována budova městského soudu v Sarajevu, na úspěch to nestačí. Byly přijaty změny v zákonech trestního řádu, došlo k proškolení zaměstnanců jurisdikce, byly zavedeny nové operační systémy a jiné technologické vymoženosti pro usnadnění a zefektivnění práce justice. Na druhé straně je zde však problém s nedůvěrou v soudy, napadání rozsudků politickými subjekty, existuje zde silná korupce, úniky informací, soudy nejsou nestranné, soudní řízení jsou zdlouhavá apod.¹⁶¹ Další problémy jsou v systému věznic, které jsou přeplněné, a v zacházení se zadrženými osobami, které jsou šikanovány. Obecně jsou jak politika, tak také média etnicky zaujatá, zpolitizovaná.¹⁶²

Na druhou stranu byl zaznamenán pokrok v oblasti politiky migrace a správy hranic. Pokroku se Bosna a Hercegovina dočkala také v procesu navracení uprchlíků a vnitřně vysídlených osob. Na druhou stranu je však velký problém s jejich další integrací do společnosti.¹⁶³ Menší pokrok byl docílen v oblasti veřejné správy, kde pomalu dochází ke zlepšování koordinace mezi správními orgány. V oblasti korupce se také začíná země více začleňovat a sbírá první malé úspěchy v jejím potírání.¹⁶⁴

V rámci ekonomiky je na tom Bosna a Hercegovina podobně jako v rámci politických kritérií, čili nikterak dobře. Reformy postupují velmi

¹⁵⁹ Tamtéž, pp. 3-4

¹⁶⁰ Tamtéž, pp. 12

¹⁶¹ Tamtéž, pp. 13

¹⁶² Tamtéž, pp. 1-2

¹⁶³ Tamtéž, pp. 3

¹⁶⁴ Tamtéž, pp. 1-2

pomalu. Stále nedošlo k úplné liberalizaci, privatizaci či restrukturalizaci podniků. Stát není schopen konkurenceschopnosti, nefunguje zde efektivně tržní hospodářství, i když je zde určitá měnová stabilita, zato se navýšila důvěra v bankovníctví. Rostoucí vývoz ovlivnil zvýšení průmyslové výroby. Podnikatelský sektor je nevyvinutý, nemá šanci v zemi se slabým právním prostředím. Vnitřní trh na druhé straně začal z části fungovat, a v zemi je tak možný volný pohyb zboží. Další menší pokroky zaznamenal i pohyb kapitálu či ochrana spotřebitele. Nevyvinuté jsou i ostatní sektory průmyslu, energetiky, dopravy, či vzdělávání, kde jde rozvoj opravdu velmi pomalu.¹⁶⁵

Ekonomika země zaznamenala stagnaci v poválečném období. Po nastolení míru došlo k zavádění ekonomických reforem, které měly zemi ekonomicky pozvednout, a nejlépe ji dostat na ještě vyšší úroveň. Privatizace je však pomalá, a ekonomický růst je nerovnoměrný. Růst HDP v roce 2010 dosáhl 8,6 %.^{166 167} Ekonomická situace v zemi byla po přelomu tisíciletí dosti rozličná dle regionů země. Severozápad země se vytyčoval kvalitní zemědělskou půdou, přírodními zdroji, lesy, zpracováním zemědělských produktů, turistikou i dřevozpracujícím průmyslem. Zatímco na jihozápadě panovalo politické napětí mezi Srby, Chorvaty a muslimy. K tomu je oblast odlišná i na základě průmyslového zaměření. Zpracovává se zde hliník, funkční je také odvětví textilu a strojírenství. Na severovýchodě nalezneme solné doly, chemický průmysl, ale také vysokou nezaměstnanost. Centrální oblast se vyznačovala vysokou nezaměstnaností, i přesto, že se zde dařilo kožedělnému průmyslu, těžbě uhlí, práci s ocelí apod. Úplný kontrast je pak znát v hlavním městě země, v Sarajevu, které je centrem kultury, vzdělání, cestovního ruchu, průmyslu a obchodu.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Tamtéž, pp. 4-5

¹⁶⁶ Bosnia and Herzegovina Economic Statistics and Indicators. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Bosnia-and-Herzegovina/>, 16. 3. 2012

¹⁶⁷ Příloha č. 7

¹⁶⁸ A wealth of economic opportunities. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/33_bih_eured_en.pdf, 10. 3. 2012

Do sociální dimenze můžeme zahrnout dodržování lidských práv. V zemi byla ratifikována Mezinárodní úmluva o lidských právech, na druhou stranu je však problém s jejím dodržováním. Problém je také s trestáním porušování lidských práv, které často soudy Bosny a Hercegoviny nikterak nesankciují. Další mezera je například v zákazu trestu smrti, který byl zemí přijat, na druhou stranu nebyl ústavou zrušen; nebo rovnost před zákonem, která sice teoreticky platí, v praxi však není zajištěna. Naopak došlo ke zlepšení vězeňských podmínek.¹⁶⁹ Zpravodajství v zemi je politicky ovlivněné, problém je také se svobodným přístupem k informacím, je brzděn rozvoj občanské společnosti, existuje zde náboženská diskriminace, pracovní diskriminace žen, nízká je také ochrana dětských práv, a stále zde existuje rozšířený obchod s lidmi.¹⁷⁰ V rámci sociálního rozvoje má Bosna a Hercegovina před sebou ještě dlouhou cestu.

Co se týče bezpečnosti Bosna a Hercegovina se stále potýká s problémem v boji proti drogám. I když byla na základě činnosti Ministerstva bezpečnosti založena databáze pachatelů trestné drogové činnosti a zintenzivněna kontrola na hraničních přechodech, jedná se stále o jeden z nejpálčivějších bezpečnostních problémů země. Důležitou reformou byla také reforma policie, jakožto jedna z priorit evropského partnerství.¹⁷¹

Pokud bych to měla shrnout, tak snad ve všech sférách dosáhla země pouze malých pokroků. Žádný větší rozvoj se ani v jedné z oblastí nekonal. Bosna a Hercegovina je zemí, která nejspíše ještě dlouhou dobu zůstane pouze potenciálním kandidátem.

¹⁶⁹ Tamtéž, pp. 15-16

¹⁷⁰ Tamtéž, pp. 17-18

¹⁷¹ Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report, pp. 56-57. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/ba_rapport_2010_en.pdf, 16. 3. 2012

4.2.1.3 Makedonie

Vztahy Makedonie a EU se stejně jako u Bosny a Hercegoviny v rámci integrační spolupráce začaly vyvíjet v druhé polovině 90. let 20. století. V roce 1996 se Makedonie stala způsobilou pro přijímání finanční pomoci z programu PHARE. O rok později byla způsobilost doplněna politickými a ekonomickými podmínkami, nutnými pro další bilaterální spolupráci. Potenciálním kandidátem byla Makedonie stanovena stejně jako předchozí dvě země na zasedání ve Feiře v roce 2000, a následně v roce 2001 došlo k podepsání dohody o stabilizaci a přidružení. V roce 2004 Makedonie požádala o členství, které bylo o rok později přijato, čímž se stala kandidátskou zemí. V roce 2008 došlo k usnadnění vízového režimu, a o rok později byla zahájena přístupová jednání, a Makedonie se dostala do druhé fáze procesu SAP.¹⁷²

4.2.1.3.1 Rozvojové problémy Makedonie

Co se týče politické sféry, politické strany spolu spolupracují, vládní koalice je stabilní, došlo k úspěšné reformě parlamentu, justice i policejních složek či veřejné správy. Ve většině politických oblastí je třeba ještě doladit poslední detaily, menší změny jsou ještě zapotřebí. Příkladem tak může být nutnost nastolení nezávislého soudnictví, pokulhávající svoboda v médiích, reforma veřejné správy, posílení politického dialogu, dále je nutné zefektivnit dialog mezi etniky, pokračovat v decentralizaci, dohlédnout na větší transparentnost financí místní samosprávy, zajistit větší profesionalitu a nezávislost institucí, neustále dohlížet na nezávislost a nestrannost soudů.¹⁷³

Úspěchy Makedonie sklízí v odhalování korupce, pokroky jsou také v respektování občanských práv a práv etnických menšin. Omezené je

¹⁷² EU – the former Yugoslav Republic of Macedonia relations. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/relation/index_en.htm, 12. 3. 2012

¹⁷³ Conclusion on the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 1. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/conclusions_fyrom_en.pdf, 12. 3. 2012

však ještě stále zapojení veřejnosti do politických procesů. A stále je zde problém s diskriminací na základě sexuální orientace. Také práva dítěte nejsou nikterak právně zaštitěna. Co se týče etnicity, došlo k větší integraci menšin. V zemi je stále problém s nedostatečným vzděláním a vysokou nezaměstnaností, která v roce 2010 dosáhla 32 %.¹⁷⁴

Makedonie se opravdu snaží přiblížit podmínkám a prioritám EU. Vzrostl poměr žen v parlamentu na více jak 30 % z celkového počtu. Vznikly nové parlamentní skupiny, nové politické strany, byly přijaty změny jednacího řádu. Parlament posílil své institucionální kapacity, zřídil nové parlamentní instituce. Vládní koalice je stabilní, založena na spolupráci, i když zde existují určité vztahy napětí např. v otázkách mezietnických vztahů. Na druhou stranu je zde nedostatečná spolupráce mezi příslušnými výbory. Několikrát se stalo, že jednání nebyla usnášeníschopná, kvůli nepřítomnosti členů. Před Makedonií stojí ještě změna volebního zákona, dokončení decentralizace.¹⁷⁵

Klíčovou prioritou je také reforma soudnictví, kde není zajištěna nezávislost soudů, problém je s obavou zasahování výkonné moci do moci soudní. Problémem je také způsob jmenování členů soudní rady, které není prováděno dle daných kritérií. Pochybnosti jsou také nad nezávislostí soudů.¹⁷⁶

V rámci regionální spolupráce Makedonie udržuje dobré vztahy se svými sousedy, až na Řecko, se kterým má nevyřešené spory o původ národních symbolů, název země, historické události, osobnosti apod. Spory jsou však pouze na politické úrovni.¹⁷⁷

Co se týče ekonomické oblasti, Makedonie již má fungující tržní hospodářství, je dostatečně konkurenceschopná, avšak ještě stále chybí několik strukturálních změn. Makedonie má ekonomiku fixovanou na euro, což ji dopomohlo k makroekonomické stabilitě, byl oživen vývoz a poklesl

¹⁷⁴ Tamtéž, pp. 2

¹⁷⁵ Tamtéž, pp. 7-8

¹⁷⁶ Tamtéž, pp. 12

dovoz. V zemi je již dokončena privatizace i liberalizace obchodu. Problémem je stále nezaměstnanost, a nízké zahraniční investice. Ekonomické nedostatky jsou tvořeny z části také nekvalitní justicí (př. právní nedůvěra), která musí být reformována. V zemi již zcela funguje volný pohyb zboží i služeb. Problém není ani s bezpečností, spravedlností a právy společnosti. Problém je však stále se zadáváním veřejných zakázek, sociální politikou a ovlivnitelnými médii.¹⁷⁸

Po té co se Makedonie stala nezávislou ne jugoslávské federaci, byla považována za nejméně ekonomicky vyvinutou zemi. Kromě nulové infrastruktury se na ekonomice odrazil i makedonsko-řecký konflikt. Jelikož byly na území uvaleny sankce OSN, či řecké ekonomické embargo. Makedonský růst HDP za rok 2010 činí 0,7 %.¹⁷⁹ ¹⁸⁰ Makedonie má velmi otevřený obchod, vývoz je zaměřen na textil a ocel. Nejvýznamnějším obchodním partnerem je EU, odebírající okolo 50 % vývozu země, poté okolní státy s cca 30 % dovozu.¹⁸¹

Zemědělství prošlo také výrazným pokrokem, je kontrolována kvalita potravin, potravinářské podniky prošly mnohými pozitivními změnami, zcela fungují monitorovací a kontrolní systémy. V oblasti energetiky, byly přijaty nové strategie a zákony.¹⁸²

Nejdůležitější i ty základní reformy byly provedeny, některé i již dokončeny. Většina z nich však postrádá doladění posledních důležitých detailů, které stále brání splnění přístupových podmínek EU. Ve většině politik se již makedonské strategie a plány shodují s podmínkami evropského práva. Hlavní problém Makedonie v jejím úsilí vstupu do EU

¹⁷⁷ Tamtéž, pp. 2-3

¹⁷⁸ Tamtéž, pp. 3-4

¹⁷⁹ Macedonia (Former Yugoslav Republic of Macedonia) Economic Statistics and Indicators. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Macedonia/>, 18. 3. 2012

¹⁸⁰ Příloha č. 8

¹⁸¹ EU – FYROM relations. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/relation/index_en.htm

¹⁸² Conclusion on the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 5. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/conclusions_fyrom_en.pdf, 12. 3. 2012

vidím v nevyřešených sporech s Řeckem, přes které nebude možné zemi nikdy přijmout mezi ostatních 27 členů.

Co se týče lidských práv, Makedonie ratifikovala jak Základní listinu práv a svobod, tak Úmluvu o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a sexuálnímu zneužívání. Sice došlo k pokroku v právním zakotvení lidských práv, na druhé straně však není dokončen institucionální rámec této oblasti. Velkým nedostatkem jsou podmínky v psychiatrických léčebnách, byla však provedena reforma vězení a zavedena právní pomoc.¹⁸³ Pokroku bylo také dosaženo v otázce transparentnosti a nezávislosti mediálního prostředí, i když jsou média stále autocenzurována a rozdělena dle etnických a politických linií. Tištěná média stále postrádají transparentnost, a existuje zde politický tlak na novináře.¹⁸⁴

V otázce bezpečnosti došla země k dobrým výsledkům v oblasti vízové politiky i ochrany vnějších hranic. Reforma policie stále pokračuje, nadále funguje spolupráce s policejními složkami sousedních států. Problémem je stále boj proti organizovanému zločinu, kde reformy nadále pokračují s cílem vymícení problematiky.¹⁸⁵ Pokroku bylo rovněž docíleno v oblasti zahraniční a regionální spolupráce země, v obranné a bezpečnostní politice, v koordinaci se zahraničními orgány, a podílení se na bezpečnostní a obranné politice EU.¹⁸⁶

Makedonie je na tom, jakožto kandidátská země mnohem lépe, než předchozí dvě země. Zásadní reformy již proběhly a země se dále snaží „zacetit ostatní nedokonalosti“.

¹⁸³ The former Yugoslav Republic of Macedonia 2010 Progress Report, pp. 15-16. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf, 14. 3. 2012

¹⁸⁴ Tamtéž, pp. 17

¹⁸⁵ Tamtéž, pp. 68

¹⁸⁶ Tamtéž, pp. 75

5 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE EVROPSKÉ UNIE V PRAXI – KOMPARACE ROZVOJOVÝCH POLITIK NA BALKÁNĚ

Země Balkánu prošly za poslední desetiletí třemi přechody. Přechodem od válečného k mírovému stavu, k přechodu od komunistického k demokratickému systému a od plánovaného k tržnímu hospodářství (Balfour – Stratulat 2011: 1).

5.1 Vybrané programy a nástroje na území v praxi

5.1.1 PHARE

Albánie, Bosna a Hercegovina a Makedonie byli příjemci v rámci programu PHARE do roku 2000, poté se připojily k programu CARDS.

5.1.1.1 Albánie

V rámci programu PHARE prošla Albánie třemi fázemi. První fází v letech 1991 až 1997, druhou fází v letech 1997 až 1999 a třetí fází, když přešla od finanční pomoci PHARE k finanční pomoci skrze CARDS. V první fázi PHARE uvolnilo 318 milionů eur, tyto finance šli převážně na nouzové výdaje, potravinovou pomoc do oblastí. Navíc bylo poskytnuto dalších 190 milionů eur na podporu ekonomických reforem. Hlavními cíly pro první období byly podpora soukromého odvětví, makroekonomické stability, základní infrastruktury, obnova základních sociálních služeb aj. Nejvíce financí bylo investováno do infrastruktury 56 %, dále do dopravy, necelých 28 %, poté do ekologie přes 16 %, na rozvoj obcí a veřejné správy 12 %, do zemědělství necelých 10 % aj. (Hoffman 2005: 60-61)

Druhou fází doprovázela ekonomická krize v zemi a s tím spojené nepokoje. Cílem druhé fáze tedy byla podpora občanské společnosti, ekonomické oživení, řádná hospodářská a sociální politika. Největší příspěvky šli na projekty infrastruktury s 58 %, do veřejné správy byly zvýšeny na necelých 20 %, do zemědělství na necelých 13 %. Ve třetí fázi přechází země k programu CARDS, který se zaměřuje na podporu reforem a na instituce (tamtéž: 62)

5.1.1.2 Bosna a Hercegovina

V rámci PHARE vznikl v roce 1995 *Program základní pomoci*¹⁸⁷ EAP, na jehož základě byly do Bosny a Hercegoviny poskytnuty rychlé dodávky materiálu pro zemědělství, zdraví, energetiku, bydlení, aj. Program EAP byl přechodem mezi poskytováním humanitární pomoci a dlouhodobé rekonstrukce. Celkem bylo do oblasti poskytnuto 125 milionů eur.¹⁸⁸ Nejvíce financí šlo na bydlení, dále na dopravu, energie, zemědělství, vodu a kanalizaci, zdraví, management, telekomunikaci, a do dalších oblastí.¹⁸⁹

Na území bezprostředně po poskytnutí základní pomoci zůstaly monitorovací mise ES, či technická podpora pro Bosnu a Hercegovinu. Program EAP byl shledán významným a přínosným, i když monitorovací systém nebyl zcela efektivní, kvůli omezenému mandátu. V rámci vzdělávání se podařilo splnit 18 % ze všech naléhavých požadavků Ministerstva školství. Co se týče energií největší dopad EAP byl na obnovu distribuce elektřiny v Goražde, kde elektřina nefungovala od roku 1992, po celé čtyři roky. Bylo rekonstruováno necelých 1 000 domů v centrální Bosně a Goražde, a přes 6 000 bytů v Sarajevu a Goražde. Díky EAP bylo obnoveno 75 % dopravních sítí pro autobusy v Sarajevu. Co se týče zdravotnictví, střediska obdržela pouze symbolickou pomoc. Málo účinná či přehlížená byla pomoc v sektoru zemědělství či kanalizace. Naopak oblast telekomunikace měla velký úspěch, když se podařilo projekt téměř dokončit s 90 % úspěšností.¹⁹⁰

5.1.1.3 Makedonie

V rámci programu PHARE byla v Makedonii rekonstruována silniční infrastruktura, hraniční přechody, byly vystaveny monitorovací stanice na

¹⁸⁷ V originále Essential Aid Programme

¹⁸⁸ Evaluation of the Phare EAP for Bosnia and Herzegovina. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/evinfo/1998/951429_ev_en.pdf, 20. 3. 2012

¹⁸⁹ Evaluation of the EAP for Bosnia and Herzegovina. Dostupné na: <http://reliefweb.int/node/38763>, 20. 3. 2012

řece Vardar, poskytující informace o stavu nečištění největší vodní tepny Makedonie. Další finance putovaly do sociálního a ekonomického rozvoje. Přičemž na rozvoj dopravní infrastruktury, šlo nejvíce finančních prostředků a to 70 %, druhou nejvíce financovanou oblastí byl sociální a ekonomický rozvoj včetně rozvoje malých a středních podniků s 15 %, poté životní prostředí s 12 %, a management s 2,5 %.¹⁹¹

V roce 1999 vyšel dokument, vyznačující základní body, které by měly být v oblasti nadále brány na zřetel, a to zlepšení dopravních sítí, příhraniční infrastruktury, usnadnění hospodářské spolupráce, příhraniční sociální a ekonomický rozvoj, zlepšení tržních podmínek, obchodu, podpora udržitelného rozvoje, zachování přírodního bohatství a kultury.

5.1.2 CARDS

V rámci finanční pomoci poskytované EU, se hlavním nástrojem v roce 2000 stal program CARDS. Ten mezi lety 2000 – 2006 poskytl na různé projekty 5,13 miliard eur.¹⁹²

Celková výše příspěvku v rámci programů PHARE a CARDS pro období 2000 až 2006 pro Albánii zahrnovala 315,5 milionů eur, z čehož nejnižší příspěvek byl poskytnut v roce 2000 ve výši 33,4 milionů eur, a nejvyšší v roce 2004 ve výši 63,5 milionů eur. Bosna Hercegovina celkem dostala 502,8 milionů eur na rozvoj země. Nejvyšší příspěvek jí byl poskytnut v roce 2001, a to 105,2 milionů eur a nejnižší v roce 2005, celkem 49,5 milionů eur. V Makedonii byly projekty financovány částkou 298,2 milionů eur, přičemž nejnižší částka byla poskytnutá v roce 2000, pouze 13 milionů eur a nejvíce v roce 2004, celkem 59 milionů eur.¹⁹³

¹⁹⁰ Tamtéž

¹⁹¹ LACE-Phare CBC. Assessment Report FYROM. Dostupné na: http://www.aebr.eu/files/publications/AR_FYROM.en.pdf, 18. 3. 2012.

¹⁹² Viz příloha č. 9

¹⁹³ Statistics 2000-2006. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/statistics2000-2006_en.htm, 20. 3. 2012

5.1.2.1 Albánie

V Albánii byl program CARDS zaměřen na sektory justice a domácích záležitostí, na vznik administrativních kapacit, ekonomický a sociální rozvoj, ekologii a přírodní zdroje a na rozvoj občanské společnosti. Mezi lety 2001 a 2006 bylo nejvíce prostředků vloženo do projektů v sektoru justice a domácích záležitostí, a to přes 43 % financí, dále 31 % financí bylo vloženo do sektoru ekonomického a sociálního rozvoje, 16 % do budování administrativních kapacit, 12 % do ekologie a přírodních zdrojů, a 2 % do rozvoje občanské společnosti.^{194 195}

Dle zpětného hodnocení programu CARDS, se jako nejrelevantnější ze všech oblastí jeví oblast ekologie, nejméně relevantní poté oblast ekonomického rozvoje. Nejúčinnější a zároveň nejefektivnější byl program CARDS v oblasti ekologie, a nejméně účinný a nejméně efektivní v oblasti reformy veřejné správy (nejméně efektivní také ve vzdělání). Největší dopad měl program na správu hranic a návrat uprchlíků, a nejmenší dopad na ekonomický rozvoj. Co se týče udržitelnosti, největší šance, stejně tak jako nejmenší šance jsou dávány sektorům, jako u oblasti dopadu. Celkově tak v hodnocení nelépe uspělo životní prostředí, za ním ihned správa hranic a politika návratu uprchlíků, a nejhůře naopak reforma veřejné správy společně se vzděláváním.^{196 197}

5.1.2.2 Bosna a Hercegovina

Prioritními oblastmi programu CARDS v Bosně a Hercegovině byly ekonomický a sociální rozvoj, správa veřejných věcí a budování institucí, upevnění demokracie či nastolení evropských norem.

Za úspěch programu CARDS v Bosně a Hercegovině jsou považovány projekty s cílem návratu uprchlíků. Naopak největším

¹⁹⁴ Příloha č. 10

¹⁹⁵ Ad Hoc Evaluation Final Report CARDS – Albania, pp. 1. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ad_hoc_albania_cards_fin_al_report_171208_en.pdf, 18. 3. 2012

¹⁹⁶ Tamtéž, pp. 37

zklamáním je nedokončená ústavní reforma, bránící vzniku trvalých institucí na státní úrovni.¹⁹⁸ Co se týče efektivity, tak nastolení demokratické stability dle hodnocení dosáhlo v průměru vysoké stability, good governance dosáhlo střední až nízké efektivity a sociální a ekonomický rozvoj střední efektivity.¹⁹⁹

5.1.2.3 Makedonie

Na počátku se program v Makedonii soustředil na vznik institucionálního a právního rámce, na ekonomický rozvoj, rozvoj soudnictví a policie, teprve v roce 2002 a 2003 došlo na sociální aspekty, a s tím důraz na rozvoj občanské společnosti. V roce 2004, poté co Makedonie získala největší finanční příspěvek v rámci CARDS, byl důraz kladen hlavně na projekty konsolidace místní správy. Škála oblastí, kam putovaly peníze v rámci CARDS však za celou dobu jeho funkčnosti zůstala široká, a pokryla přibližně šestnáct sektorů.^{200 201}

Co se týče rozdělení finanční pomoci CARDS mezi lety 2000 a 2006 dle odvětví, v Makedonii bylo 22 % financí investováno do posílení místních samosprávních celků, 21 % do soudnictví a domácích záležitostí, a ekonomického rozvoje. Okolo 11% poté do růstu soukromých podniků. Další finanční částky se pohybovali pod 10 % na následující sektory.²⁰² Dohromady bylo přes 50 % finančních prostředků investováno do projektů technické pomoci, dále 27 % financí na projekty

¹⁹⁷ Příloha č. 11

¹⁹⁸ Ad Hoc Evaluation Final Report CARDS – Bosnia and Herzegovina, pp. 36-37. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ad_hoc_evaluation_cards_bih_en.pdf, 18. 3. 2012

¹⁹⁹ Tamtéž, pp. 68-69

²⁰⁰ Příloha č. 12

²⁰¹ Retrospective evaluation of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 42-3. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 18. 3. 2012

²⁰² Příloha č. 13

v oblasti infrastruktury, 16 % financí putovalo na vybavení, 5 % na analýzy, studie a zkoumání oblasti a 1 % financí na pokrytí smluv.^{203 204}

Finanční prostředky programu CARDS byly v Makedonii využity ve čtyřech hlavních oblastech a to, integrovaná správa hranic, demokratická stabilizace, budování institucí, a zlepšení regionální infrastruktury a leteckého provozu.²⁰⁵ Na základě pomoci EU v rámci programu CARDS došlo ke zlepšení ekonomického růstu v zemi, zvýšení účinnosti veřejných institucí, došlo ke koordinaci legislativy, regionálnímu rozvoji, reformám státní správy, zlepšení životního prostředí zlepšení životních podmínek obyvatel, posílení občanské společnosti aj.²⁰⁶

5.1.3 IPA

Nástroj předvstupní pomoci IPA byl stanoven na rozmezí 2007 až 2013. V prosinci 2011 bylo na zasedání v Bruselu schváleno prodloužení programu na období 2014 až 2020.²⁰⁷ Co se týče finančního rámce nástroje IPA, všechny tři země dostávají od roku 2007 finanční příspěvky, které rok od roku rostou.

5.1.3.1 Albánie

Albánie v roce 2007 získala finanční příspěvek ve výši 61 milionů eur, v roce 2011 již 94,4 milionů eur.²⁰⁸

V Albánii je rozvoj v rámci nástroje IPA zaměřen na veřejnou správu, sektor spravedlnosti a vnitřních záležitostí, hospodářský rozvoj a *acquis communautaire*. Co se týče podpory transformace a budování

²⁰³ Retrospective evaluation of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 41-42. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 18. 3. 2012

²⁰⁴ Příloha č. 14

²⁰⁵ Retrospective evaluation of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 54. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 18. 3. 2012

²⁰⁶ Tamtéž, pp. 55

²⁰⁷ Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II), pp. 1-2. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/highlight/20111207_ipa_final_en.pdf, 21. 3. 2012

institucí na počátku spolupráce bylo do této oblasti investováno 54 318 790 milionů eur, v roce 2011 to bylo již 84 301 650 milionů eur. Co se týče příhraniční spolupráce, na počátku se částka pohybovala v rozmezí 6 681 210 milionů eur, v roce 2011 to bylo 10 126 636 milionů eur.²⁰⁹

5.1.3.2 Bosna a Hercegovina

Bosna a Hercegovina získala na počátku spolupráce 62,1 milionů eur, k roku 2011 tato částka vyšplhala na 107,4 milionů eur.²¹⁰

V rámci Bosny a Hercegoviny jsou skrze nástroj IPA pokryty oblasti finanční správy, spravedlnosti a vnitřních záležitostí, občanské společnosti, hospodářského rozvoje, *acquis communautaire*. Do oblasti transformace a budování institucí bylo na počátku investováno 58 136 394 milionů eur, v roce 2011 se tento příspěvek téměř zdvojnásobil. Do příhraniční spolupráce byly v roce 2007 investovány 3 963 606 miliony eur, v roce 2011 poté 4 746 425 milionů eur.²¹¹

5.1.3.3 Makedonie

Makedonie v roce 2007 získala finanční příspěvek od IPA 58,5 milionů eur, k roku 2011 poté 98 milionů eur.²¹²

Cílem IPA v Makedonii je posílení soudnictví, dále vznik integrované správy hranic, zajištění demokracie a lidských práv, a *acquis communautaire*. Nejvíce financí bylo v začátcích poskytováno na pomoc při transformaci a budování institucí. V roce 2011 se na první místo v poskytnutých financích vyšlahala oblast regionálního rozvoje. Od roku 2009 také stoupají finance na rozvoj venkova. Transformace a budování

²⁰⁸ Příloha č. 15

²⁰⁹ Albania – Financial Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/albania/financial-assistance/index_en.htm, 20. 3. 2012

²¹⁰ Příloha č. 15

²¹¹ Bosnia and Herzegovina – Financial Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/bosnia_and_herzegovina/financial-assistance/index_en.htm, 20. 3. 2012

²¹² Příloha č. 15

institucí je oblast, kam příspěvky klesají, stále však stoupají do ostatních oblastí – příhraniční spolupráce, regionální rozvoj, rozvoj lidských zdrojů a rozvoj venkova. Na rok 2012 byl určen celkový rozpočet 101 882 881 milionů, na rok 2013 poté 117 212 269 milionů eur.²¹³

5.2 Vybrané příklady projektů financovaných nástroji a programy EU

V následující podkapitole vypíše některé, dle mého důležité projekty, realizované skrze programy a nástroje EU.

5.2.1 Albánie

5.2.1.1 Politický aspekt rozvojové spolupráce

V rámci politické dimenze spolupráce probíhal mezi lety 2001 a 2005 v Albánii projekt na *Posílení kontroly veřejných financí*. Hlavním problémem byla několik desetiletí trvající korupce a finanční podvody v oblasti, které podryvaly důvěru a autoritu v politickou strukturu země, ať už se jedná o soudnictví, právo či zahraniční investice nebo možnost Albánie vstoupit do EU. V roce 2000 vznikly protikorupční jednotky v rámci Ministerstva financí, připravující zprávu auditu. Problém však byl, že jednotky nebyly správně proškolené nebo např. neměly nestranné členy, což znovu vedlo k možnosti korupce. Proto v rámci projektu vzniklo školicí středisko, právní rámec finanční kontroly, nové normy, došlo k rozvoji finanční kontroly apod. Spolupráce probíhala formou technické podpory vypracování nových pracovních předpisů, auditorských postupů, kontroly nového auditu, školení interních auditorů, renovace kanceláře Ministerstva financí, zakoupení základního IT vybavení potřebného k náplni projektu ad.²¹⁴

²¹³ FYROM – Financial Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/financial-assistance/index_en.htm, 20. 3. 2012

²¹⁴ Strengthening public finance control. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/042_en.pdf, 8. 3. 2012

5.2.1.2 Ekonomický aspekt rozvojové spolupráce

Z hlediska ekonomického sektoru byl v rámci programu CARDS mezi lety 2002 a 2007 finančně podporován projekt na *Zavedení daňového systému*, s celkovou dotací 3 milionů eur. Hlavním cílem bylo vyvinutí daňového softwaru a výpočetní techniky pro daňové systémy, které by tak ulehčily úředníkům mnoho práce. Jedním z bodů plnění projektu byl také boj proti daňovým únikům, které byly výsledkem špatně nastaveného výběru daní v zemi. Posílení daně má dopomoci k posílení ekonomické udržitelnosti země. Základem byla modernizace daňového systému, větší využívání informačních technologií, zavedení elektronického systému či zavedení počítačového řízení přímého zdanění.²¹⁵

5.2.1.3 Sociální aspekt rozvojové spolupráce

V rámci sociální dimenze spolupráce EU podpořila začleňování menšin do společnosti, například na základě projektu s názvem *Hrdí na Romy*, který probíhal v Albánii od roku 2002 do roku 2003, s finančním zaštitěním ve výši 15 tisíc eur, v rámci Evropské iniciativy pro demokracii a lidská práva. Program se týká zvyšování podvědomí o romské komunitě, jejich tradicích, životním stylu a historii. V Albánii s obyvatelstvem přes 3,6 milionů, tvoří romské etnikum přes 3 % obyvatel, navíc je toto etnikum propletené dalšími zeměmi a dohromady tvoří okolo 9 milionů obyvatel, nejen v EU. Program je směřován k snazšímu porozumění této minoritní skupině, a tím snazší integraci do EU. Důležitým úkolem tak je vybudovat hrdost na vlastní etnikum v samotných albánských Romech. Kontakt s etnikem přinesl zjištění obrovské negramotnosti, špatných životních podmínek a diskriminace. Pocit neschopnosti uplatnit se v normální společnosti vedl k rychlým vdavkám, vysoké porodnosti, zvyšování chudoby a rychlému přenášení nemocí. Tito lidé se cítili ostrčené a méněcenné. Na základě výkladu o jejich tradicích a kultuře se očekávalo nabytí sebedůvěry. K usnadnění života romské

²¹⁵ Putting IT into the tax system. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/alb_43_en.pdf, 10. 3. 2012

menšině vzniklo Fórum romských žen, což byla také zároveň první nevládní organizace vzniklá v Albánii. Fórum přináší důležité informace, jak zlepšit své životní podmínky.²¹⁶

5.2.1.4 Bezpečnostní aspekt rozvojové spolupráce

Otázka bezpečnostní spolupráce mezi Albánií a EU je řešena na základě misí EU na území. EU vydala v roce 1997 prohlášení o vyslání Mezinárodních poradních policejních složek MAPE²¹⁷ do země. Na základě spolupráce EU s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, tak bylo rozhodnuto o zřízení dočasných mezinárodních ochranných sil v zemi, jelikož albánské síly nebyly schopny vykonávat svou práci efektivně. Cílem složek, které na území působily v letech 1997-2001, založených v souvislosti s krizí v roce 1997, byla podpora demokratického procesu, politické stability, vnitřní bezpečnosti země, zajištění svobodných voleb, podpora v hospodářských reformách, poskytnutí případné humanitární pomoci aj. Humanitární pomoc bezprostředně po nepokojích v roce 1997 byla poskytována společně s mezinárodními ochrannými silami MPF,²¹⁸ s cílem zlepšit pořádek a bezpečnost.²¹⁹ Od září 2001 do konce roku 2002 fungovala dočasná policejní pomoc Evropské komise ECPA,²²⁰ která přecházela další misi PAMECA.

Policejní mise PAMECA, nahrazující pomoc ECPA, vznikla na základě programu CARDS, a fungovala v rozmezí 2003 až 2004. Mise měla za úkol modernizaci policejních složek, s vyhrazenou částkou 6,6 milionů eur. Jedním z problémů albánské policie byla zastaralost systémů a zařízení, které policie využívala, a na druhé straně také nedostatek finančních zdrojů. Prvním místem, kde bylo nutno začít, byla modernizace

²¹⁶ Proud to be Roma. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/012_en.pdf, 8. 3. 2012

²¹⁷ V originále Multinational Advisory Police Element

²¹⁸ V originále Multinational Protection Force

²¹⁹ Společný postoj ze dne 2. června 1997 k Albánii, zaujatý Radou na základě článku J. 2 Smlouvy o Evropské unii (97/357/SZBP). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997E0357:CS:HTML>, 10. 3. 2012

²²⁰ V originále European Commission Police Assistance

zařízení a metod místní policie. K tomu Albánii dopomohla expertní skupina, skládající se z osmi příslušníků členských států EU, s cílem vyškolení místních policistů v policejních postupech a metodách. Druhou oblastí pomoci bylo chytání zločinců. Základním cílem bylo vytvoření vztahu mezi policií a justicí, zavádění metod vyšetřování trestné činnosti, školení o předcházení trestné činnosti, udržování veřejného pořádku, a zvýšení bezpečnosti občanů. S tím souvisí také ochrana hranic před uprchlíky a pašeráctvím, zlepšení řízení informačních, materiálních a lidských zdrojů aj. Na PAMECA I navázaly další dvě mise PAMECA II a PAMECA III, s celkovou investovanou částkou 25 milionů eur.²²¹

Stabilní sousedské vztahy jsou jednou z podmínek pro integraci do EU. Jedním z problémů v rámci vztahů s okolními státy je obchodování s lidmi, či drogami. Proto se efektivní správa hranic stala jednou z priorit rozvoje nejen Albánie. Na základě tohoto cílu byl vytvořen projekt *Výstavba společného hraničního přechodu mezi Muriqan v Albánii a Sukobin v Černé hoře*, s částkou 1,1 milionu eur. Cílem projektu probíhajícího mezi lety 2008 a 2009 bylo posílení spolupráce Albánie a Černé hory v zabránění nezákonného obchodování s lidmi, nastolení funkčního a zákonného pohybu osob a zboží. Součástí projektu byla výstavba jedenácti hraničních přechodů v Albánii a hraniční přechod Muriqan/Sukobin.²²²

Po úspěšném pokroku příhraniční spolupráce, vzniká v roce 2011 nový projekt *Reforma policie a justice*, s finančním zaštitěním 3 milionů eur. Na základě předchozího projektu bylo docíleno volného pohybu osob, zboží a služeb, a snížení obchodování s lidmi a pašování drog. Problematika hraničního obchodu však zcela nevymizela a zůstává jedním z hlavních problémů země. EU vidí jako nutnost vytvoření akčního plánu a komplexní strategie boje proti hraničnímu obchodování, který

²²¹ Modernising the police service. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/007_en.pdf, 8. 3. 2012

²²² Joint Bordercrossing point to Montenegro. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/selected_project/albania_cbc_crime_en.pdf, 10. 3. 2012

Albánii nyní zužuje spíše při pobřeží, než na souši. Proto je důležité zde posílit bezpečnost skrze pobřežní stráž a pohraniční policii. K tomu je nutné zavést vzdělávací program, který poskytne informace, jak provádět hraniční kontrolu a střežit hranice při pobřeží, dále modernizovat v této lokalitě střediska a ostatní zařízení.²²³

Co se týče ekologického sektoru bezpečnostní spolupráce, vznikla v roce 1995 Agentura vzdělávacího charakteru v oblasti ekologie, pod názvem *The Albania - EU Energy Efficiency Centre*, s účastí Evropské komise. Centrum je specializované středisko, poskytující informace o využívání energie z obnovitelných zdrojů, prosazující ochranu životního prostředí, a jiné odborné znalosti formou přednášek, či seminářů.²²⁴ V rozmezí od března 2004 do března 2005 v rámci programu CARDS proběhl projekt *Odstranění ze země nebezpečí životnímu prostředí*, financovaný necelým milionem eur. Problémem je zamoření pesticidy, kontaminace od dusičnanů, kontaminace arsenem, šíření znečištění do povrchových a podzemních vod, zkorodované skladové kontejnery aj. Projekt měl za cíl neutralizovat zdroje kontaminace. Nejprve proběhlo posouzení místních podmínek životního prostředí, na základě výsledků z laboratorních analýz odebraných vzorků z půdy či vody, teprve poté došlo k hledání vhodných řešení pro danou oblast.²²⁵ Dalším projektem bylo *Posílení environmentálního monitorovacího systému*, pro období 2005 až 2008, s celkovou částkou 1,7 milionů eur. Projekt byl zaměřen na budování kapacit albánských monitorovacích institucí, dále na vznik Integrovaného monitorovacího systému životního prostředí (IEMS),²²⁶ který bude dále podávat zprávy o životním prostředí Evropské agentuře pro životní prostředí. Tento projekt byl nutnou reakcí na fakt, kdy hlavní město Tirana bylo označeno za třetí nejvíce znečištěné město po Dilí a Pekingu. S čímž také dle odborníků souvisela onemocnění dýchacích

²²³ Reform of police and judiciary. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/case-studies/20111011_albania.pdf, 10. 3. 2012

²²⁴ Albania - EU Energy Efficiency Centre. Dostupné na: <http://www.eec.org/al/>, 13. 3. 2012

²²⁵ Cleaning up environmental hazards. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/44_al_environment_en.pdf, 10. 3. 2012

cest, vedoucích k předčasným úmrtím.²²⁷ Znečištění životního prostředí v Albánii se pohybovalo na úrovni desetkrát vyšší, než je hodnota tolerance Světové zdravotnické organizace. Projekt vznikl s cílem pomoci tyto problémy v zemi odstranit.²²⁸

5.2.2 Bosna a Hercegovina

5.2.2.1 Politický aspekt rozvojové spolupráce

V rámci politické spolupráce vznikl *Úřad vysokého představitele* neboli OHR,²²⁹ fungující od roku 2002, s cílem dohlížení na plnění Daytonské smlouvy. Jeho náplní je spolupráce s institucemi v zemi a mezinárodním společenstvím, k zajištění vzniku stabilní demokracie. Úřad zasahuje, pokud není stát schopen převzít odpovědnost za své záležitosti. Má pravomoc odvolat politické představitele vlády Bosny a Hercegoviny, na základě Daytonské smlouvy, pokud dojde k porušení mírového procesu, nebo pokud nemůže být legislativou při rozhodování o zákonech nalezen kompromis.²³⁰ Úřad koordinuje činnost organizací v zemi, vedoucích k zajištění efektivního plnění smlouvy, účastní se zasedání donorských organizací, podává zprávy o pokroku EU, OSN, USA, Rusku a dalším zainteresovaným aktérům.²³¹ OHR je financován z rozpočtu Rady pro nastolení míru PIC,²³² přičemž 53 % je financováno z rozpočtu EU.²³³

Nový rámec pro zadávání veřejných zakázek, je další z programů politické spolupráce, financovaný skrze program CARDS, mezi lety 2003 a 2004, s celkovou částkou necelých 1,5 milionů eur. Pro hospodářský růst země je důležitá transparentnost a efektivita zadávání veřejných zakázek. Proto je nutný rozvoj veřejné infrastruktury, navržení právního

²²⁶ V originále Integrated Environmental Monitoring System

²²⁷ Jednalo se o třetí nejčastější důvod úmrtí v zemi

²²⁸ Environmental monitoring system. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/selected_project/albania_environmental-monitoring-system_en.pdf, 8. 3. 2012

²²⁹ V originále Office of the High Representative

²³⁰ OHR Introduction. Dostupné na: http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38519, 17. 3. 2012

²³¹ The Mandate of the OHR. Dostupné na: http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/default.asp?content_id=38612, 17. 3. 2012

²³² V originále Peace Implementation Council

rámce pro zadávání zakázek, odborná příprava úředníků, vznik celostátního systému s přístupem k zadávání veřejných zakázek, vznik podrobné dokumentace a postupů, vznik Agentury pro veřejné zakázky, která bude zodpovědná za prosazování práva v rámci tématu a stane se prostředníkem mezi vládou a parlamentem.²³⁴

5.2.2.2 Ekonomický aspekt rozvojové spolupráce

V roce 2002 vznikl *Projekt bankovníctví*, probíhající pod taktovkou CARDS, s plánem ukončení v roce 2012, s celkovým rozpočtem 40 milionů eur. Cílem je zavést systémy na pomoc místním bankám, vyškolit je, zavést půjčky a mikroúvěry na podporu malých a středních podniků. Bosna a Hercegovina byla na přelomu tisíciletí vedena jako nejchudší země z bývalé federace Jugoslávie. Ekonomický růst byl velmi malý, privatizace pomalá, proto dochází k reformě bankovníctví. Náplní projektu je vznik silného bankovního sektoru pomocí technické, finanční a logistické podpory místních bank od Evropského fondu pro Bosnu a Hercegovinu. Projekt je důležitý nejen pro podporu místních podniků, které dávají lidem práci, zvyšují zaměstnanost a pomáhají nastartovat místní ekonomiku, půjčky mohou například pomoci občanům, kteří kvůli válce přišli o dům, a jsou tak nuceni žít v chudobě.²³⁵

Dalším ekonomickým projektem byl projekt *Pomoc navrátilcům*. Projekt byl financován v rámci programu CARDS pro období 2002 až 2004 a celkovou výší 3 milionů eur, s cílem pomoci vytvořit nová místa pro uprchlíky, kteří se vrátili domů. Tento projekt volně navazuje na projekt *Quick Impact Facility*, který vznikl v zemi v roce 1999, aby pomáhal začínajícím podnikům ve formě grantů a půjček. Díky QIF vzniklo za tři roky 2100 nových pracovních míst. QIF nabízí podporu malým podnikům formou grantů, a podporu neziskových organizací,

²³³ Status, Staff and Funding of the OHR. Dostupné na: <http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/#4>, 17. 3. 2012

²³⁴ A public procurement package. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/032_en.pdf, 10. 3. 2012

²³⁵ Banking in Bosnia and Hercegovina. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/003_en.pdf, 8. 3. 2012

zabývajících se návratem uprchlíků.²³⁶ V rámci financování CARDS proběhl mezi lety 2001 a 2003 také projekt na *Budování kapacit a restrukturalizaci soukromých podniků*, s celkovou částkou 3 milionů eur. Na základě projektu vznikl Evropský program pro podniky EUPER, k revitalizaci malých a středních podniků v zemi; bylo vybráno 24 soukromých společností, které podstoupily revitalizační proces, zahrnující finanční, marketingové poradenství, vznik strategií, poskytnutí konzultantů, budování klientské základny ad.²³⁷

5.2.2.3 Sociální aspekt rozvojové spolupráce

Během bosenské války opustilo zemi přes 2,3 milionů občanů. V roce 2002 se díky mnoha projektům sponzorovaným EU začali uprchlíci i vysídlené osoby vracet do svých domovů. K čemuž bylo nutné provést nejen rekonstrukci infrastruktury jejich starých domovů.²³⁸

Mezi lety 2001 až 2003 proběhl v zemi projekt s cílem *Přípravy na návrat menšin zpět do země*, s celkovou finanční podporou 2,2 milionů eur, skrze program CARDS. Výsledkem projektu byl návrat 191 rodin, které byly vyhnány za hranice kvůli probíhající válce v zemi. Návrat menšin se týkal oblasti Zvrnik, Milici a Vlasenica. Reintegrace 856 uprchlíků zahrnovala rekonstrukci služeb, jako přívod elektřiny, výstavba škol, kanalizace; snahu zamezit napětí mezi etniky při návratu, dotace pro rodiny, hospodářský rozvoj, či vytvoření pracovních podmínek.²³⁹ Ve stejné období probíhal další projekt *Položení základů pro bezpečný návrat uprchlíků*, s podporou 2,4 milionů eur, pod hlavičkou CARDS. Tento projekt stejně jako projekt pro menšiny, měl za cíl i pro uprchlíky nemenšinové vytvořit bezpečí domova, výstavbu domů, budování místních kapacit, infrastruktury, vznik pracovních míst, právní poradenství.

²³⁶ Helping re-establish returnees. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/005_en.pdf, 10. 3. 2012

²³⁷ Change of wind for Bosnia and Herzegovina's private enterprises. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/031_en.pdf, 10. 3. 2012

²³⁸ No place like home. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/029_en.pdf, 11. 3. 2012

²³⁹ Preparing the homecoming of West Balkan minorities. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/016_en.pdf, 10. 3. 2012

Tentokrát se jednalo o návrat uprchlíků do oblastí Hadžići, Foca/Srbiniya, Ustikolina, Goražde, Novi Grad a Novo Sarajevo.²⁴⁰

Projekt *celoživotního vzdělávání obyvatel* pro trh práce, s finanční podporou 2,4 milionu eur v rámci programu CARDS byl na území funkční mezi lety 2002 a 2004. Cílem projektu bylo aktualizování odborné přípravy a vzdělávání obyvatel v souladu s pracovním trhem současnosti, k zajištění pracovních příležitostí. Náplní projektu byl vznik kvalitního systému celoživotního vzdělávání, reagujícího na pracovní trh Bosny a Hercegoviny, zahrnující vznik nových osnov, proškolení učitelů, vznik partnerství se školicími středisky EU, či přizpůsobení vzdělávání ve školách pracovnímu trhu země.²⁴¹

5.2.2.4 Bezpečnostní aspekt rozvojové spolupráce

V prosinci 2004 bylo do země vysláno 6300 vojáků mise EUFOR Althea, aby dohlédly na dodržování Daytonské smlouvy a zajistili bezpečné prostředí ve státě. Mezi základními činnostmi mise bylo směřování země k evropské integraci na základě procesu SAP. Došlo tedy k pomoci s budováním demokracie v zemi, nastolení pořádku, stabilizace země, či vytváření podmínek k efektivnímu fungování země. EUFOR působí v Bosně a Hercegovině do nynějška s rozpočtem necelých 72 milionů eur a účastí 24 zemí EU. Althea se dělí na několik subjektů. Mnohonárodnostní manévrovací prapor MNBN,²⁴² který je jedinou vojenskou jednotkou, nacházející se v zemi. Jejich hlavní náplní je zajištění trvalé stability a nekonfliktnosti. Jsou vybaveny zbraněmi k použití v sebeobraně.²⁴³ Dalším subjektem jsou Integrované policejní jednotky IPU,²⁴⁴ které zajišťují bezpečné prostředí a veřejný pořádek

²⁴⁰ Laying the foundations for safe refugee return. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/021_en.pdf, 12. 3. 2012

²⁴¹ Training for the job market. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/28_bih_vet_en.pdf, 12. 3. 2012

²⁴² V originále Multinational Maneuver Battalion

²⁴³ Multinational Maneuver Battalion (MNBN). Dostupné na: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=17:mnbn&catid=187:eufor-elements&Itemid=139, 16. 3. 2012

²⁴⁴ V originále Integrated Police Unit

v Bosně a Hercegovině, a v případě nutnosti jsou schopny zasáhnout, a připojit se k misi KFOR v Kosovu. IPU společně s MNBN tvoří základ evropské struktury sil EU v zemi.²⁴⁵ V Bosně a Hercegovině jsou v rámci EUFOR rozmístěny také styčné pozorovací mise LOT.^{246 247}

Společně s EUFOR zde působí ještě policejní mise EUPM, která zastává podpůrnou roli při stabilizaci země. EUPM se podílela na rozvoji reformy místní odpovědnosti policie, v rámci níž bylo vytvořeno Ředitelství koordinace státní policie; také operace na potírání trestné činnosti, došlo k rozvoji institucí, jako jsou pohraniční policie či Ministerstvo bezpečnosti. Základními úkoly EUPM je zlepšení vězeňských služeb, zlepšení trestního vyšetřování, či školení ve stíhání zločinců.²⁴⁸

Policejní mise EUPM, působící na území postupně předávala své kompetence policejním složkám Bosny a Hercegoviny. Aby byla v budoucnu jejich práce efektivní a mohly působit samostatně, bez pomoci vnějšího aktéra, bylo nutné provést několik zásadních kroků. Proto byl mezi lety 2002 a 2004 financován 600 tisíci eur projekt programu CARDS pro *Vznik policejních operačních složek*. Výsledkem byla reorganizace policejních sil země, zajištění jejich struktury, nutné k efektivitě jejich práce, dále modernizace policejního zařízení, s cílem zefektivnění boji proti kriminalitě, vznik laboratoří, kde bude moci být prováděna analýza DNA, školení policejních sil v efektivitě, spravedlnosti, nestrannosti, profesionalitě, technická pomoc, školení ve tvoření databáze záznamů, ukládajících do počítačů, modernizace komunikačního zařízení, kamer, trénink v používání nových technologií, vytvoření celonárodního bezpečnostního informačního systému aj.²⁴⁹

²⁴⁵ IPU. Dostupné na: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=626&Itemid=140, 16. 3. 2012

²⁴⁶ Příloha č. 16

²⁴⁷ V originále Liaison and Observation Teams

²⁴⁸ Mandate. Dostupné na: <http://www.eupm.org/OurMandate.aspx>, 17. 3. 2012

²⁴⁹ Building an operational police force. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/006_en.pdf, 12. 3. 2012

Co se týče ekologického sektor bezpečnostní spolupráce, v roce 2003 vznikl projekt *Budování kapacit pro řízení životního prostředí* na základě podpory CARDS, s platností do roku 2005 a rozpočtem ve výši 1,7 milionů eur. Projekt měl za cíl budování kapacit, školení ministerstva, zlepšení koordinace orgánů a výborů při definování politiky životního prostředí, přiblížení země předpisům EU, zvýšení povědomí veřejnosti o životním prostředí, budování environmentálních nevládních organizací, definování řešení problémů životního prostředí, vznik environmentálních středisek poskytujících právní, politické a technické konzultace.²⁵⁰

5.2.3 Makedonie

5.2.3.1 Politický aspekt rozvojové spolupráce

Na základě programů PHARE a CARDS byl částkou 49 milionů eur financován projekt na *Podporu lokální vlády* v letech 2002 až 2006. Jednalo se o systém reformy místní samosprávy. Počet obcí byl snížen ze 124 na 84. Další fází bylo převádění kompetencí a majetku do správy obce. Cílem byla reforma udržitelného místního zřízení. Navrhované reformy byly nejdříve diskutovány na základě návštěv a statistik v daných obcích. Dalšími cíly bylo vytvoření jednotného účetnictví, zvýšení personální a provozní kapacity, dále efektivnější účast občanů na rozhodování obcí, školení zaměstnanců obcí a podpora rekonstrukce infrastruktury obcí.²⁵¹

Na základě programů PHARE a CARDS byl od roku 2002 do roku 2005 financován 2 miliony eur projekt *Vzniku nového informačního systému soudnictví*. V roce 2002 bylo na základě jedné ze zpráv EU zjištěno, že soudní systém v Makedonii je přehlcen. Na jednoho soudce vyházelo za rok přibližně 800 případů, zatímco maximum případů v rámci EU je 300. Tento fakt měl za následek mnoho nevyřešených případů, neefektivitu soudů, nedůvěru v soudnictví, pomalost soudů, aj. Projekt měl zamezit všem zmíněným faktorům a zvýšit komunikaci mezi soudy

²⁵⁰ Learning how to mix business with the environment. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/026_en.pdf, 10. 3. 2012

navzájem. Probíhala instalace a propojení nových softwarů, dále bylo dodáno technické vybavení, a byli proškoleni zaměstnanci justice v oblasti softwarových aplikací.²⁵²

5.2.3.2 Sociální aspekt rozvojové spolupráce

Program CARDS mezi lety 2003 až 2004 podpořil s částkou necelých 200 tisíc eur projekt s názvem *Naučit se spolu žít*. Jedná se o projekt zaměřený na menšinové občany, kteří se stále potýkají s porušováním lidských práv. Projekt byl založen na partnerství tří vysokých škol, dvou z Makedonie, jedné z Nizozemska, snažící se zlepšit mezietnické vztahy a spolupráci. Na základě činnosti projektu vznikl Akademický studentský výbor, v rámci něhož dochází ke spolupráci a dialogu mezi studenty, a vzniku akademického přátelství mezi studenty Makedonie a Nizozemska. Z různých diskuzí a projektů mezi studenty jsou poté sestavovány publikace zabývající se například otázkou diskriminace, které jsou distribuovány do různých institucí.²⁵³

Dalším sociálním projektem je *Sociální pomoc pro seniory*, sponzorovaný 25 tisíci eur v rámci programu PHARE. Jedná se o projekt, který pomáhá, starším lidem, kteří potřebují pomoc od druhých, ale nemají rodinu, která by se o ně postarala; aby i přes to mohli žít ve svých domovech a nemuseli se stěhovat do domovů důchodců. Projekt byl vytvořen v rámci cílů makedonského Ministerstva práce a sociálních věcí. Služba poskytuje základní zdravotní péči, pomoc s osobní hygienou, úklidem aj. Projekt vznikl nejen s cílem pomoci seniorům, ale také s cílem

²⁵¹ Supporting local self-government. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/47_fyrom_supporting_governm ent_en.pdf, 10. 3. 2012

²⁵² New IT system links judiciary. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/049_en.pdf, 12. 3. 2012

²⁵³ Learning to live together. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/013_en.pdf, 8. 3. 2012

vzniku nových pracovních příležitostí pro osoby poskytující daným seniorům péči.²⁵⁴

5.2.3.3 Bezpečnostní aspekt rozvojové spolupráce

Ve spolupráci programů PHARE a CARDS běžel mezi lety 2000 a 2003 projekt s 8 milionovou dotací na *Posílení správy hranic*. Makedonie, jakožto sused mnoha států tvoří lákavou křižovátku pro přeshraniční obchod, ať už se jedná o lidi, drogy, či tabák. Proto došlo ke zpřísnění kontrol na hranicích, odstranění korupce a neefektivity hraničních kontrol. Byla zlepšena kontrola na hraničních přechodech, zavedeny nové technologické systémy pomůcky, speciální komunikační systém spojující všechny pohraniční stanice, v rámci nichž došlo k proškolení zaměstnanců, a bylo nakoupeno technické vybavení na stanice. Následně došlo k vytvoření speciálních jednotek pohraniční policie.²⁵⁵

V rámci ekologického sektoru bezpečnostní spolupráce, byl dalším projektem probíhajícím od roku 1998, sponzorovaným 1,6 miliony eur z programu PHARE projekt *Monitorování vody a kontrola jejího znečištění* v Makedonii. Řeka Vardar, která je pro zemi dodavatelem až 75 % vodních zdrojů, se za dobu industrializace, vypuštění chemikálií, neregulovaných průmyslových procesů stala nositelem silného znečištění. Proto došlo k rozhodnutí vytvořit s pomocí hydrometeorologického úřadu monitorovací systém řeky, s cílem zjištění rozsahu znečištění a nalezení řešení. Výsledkem tak je montáž automatického zařízení pro monitoring vody, s následným sledováním kvality vody a s tím spojené školení specialistů v systému včasného varování.²⁵⁶

²⁵⁴ Help around the home. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/46_fyrom_socialcare_en.pdf, 12. 3. 2012

²⁵⁵ Reinforcing border management. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/045_en.pdf, 8. 3. 2012

²⁵⁶ Monitoring water to control pollutio. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/finacial_assistance/cards/cases/048_en.pdf, 8. 3. 2012

5.3 Komparace rozvojových politik EU v Albánii, Bosně a Hercegovině a Makedonii

Co se týče vzniku vztahů mezi EU a jednotlivými zmíněnými zeměmi Balkánu, první kontakty navázala EU s Albánií, která se připojila k příjmu pomoci z programu PHARE. V Bosně a Hercegovině se angažovala EU později, jakožto aktér pomáhající zemi vyrovnat se s následky válečného konfliktu, stejně tak jako v Makedonii. Rozvoj bilaterálních vztahů začal se všemi zeměmi v roce 1997. Zásadní rozdíl je mezi statusem zemí. Albánie je od roku 2000 vedena jako potenciální kandidát, stejně jako Bosna a Hercegovina, zatímco Makedonie je již od roku 2005 kandidátskou zemí.

5.3.1 Sektory rozvoje

5.3.1.1 Politický sektor rozvoje

Základními problémy všech tří zemí jsou udržení efektivních politických institucí, boj s korupcí a organizovaným zločinem, diskriminace menšin a problémy s efektivností justice.

Albánie je teoreticky fungující parlamentní demokracií, v praxi však postrádají její politické subjekty stabilitu a efektivitu činnosti. V Bosně a Hercegovině se ani za pomoci EU nepodařilo nastolit správnou politickou strukturu. Panuje zde větší neefektivita, korupce, netransparentnost institucí, než u Albánie. Bosensko-hercegovinská politika postrádá cíle, vize, plány, společnou řeč, jednotnost. Dalo by se říci, že politická struktura je zcela nefunkční a politické strany nejsou schopny žádných rozhodnutí, a konsenzů. Ze všech tří zemí je Bosna a Hercegovina v rozvoji stále nejvíce pozadu, a také nejdále od cesty k členství v EU. Makedonie je na tom z hlediska politiky ze všech tří zkoumaných zemí nejlépe. Zvýšil se zde poměr žen v politice, vznikly nové politické strany, vládní koalice vykazuje stabilitu a spolupráci, parlament prošel reformou. Úspěšnými byly také projekty týkající se protikorupční politiky v zemi, kdy na základě školení a spolupráce s odborníky EU došlo k zefektivnění práce makedonských jednotek a začaly být odhalovány případy korupce.

Ve všech třech zemích je problém s netransparentním a neefektivním soudnictvím, a zpolitizovanými a nestrannými médii. Problémem u všech zemí je také pochybení v dodržování lidských práv, kdy jsou často etnické menšiny, či menšinově sexuálně orientovaní jedinci utlačováni, ať již v soukromém, tak pracovním, či politickém životě.

Makedonie jistě v politickém rozvoji došla nejdále, na druhou stranu je v dalším pokroku a zároveň členství v EU brzděna osobními problémy s Řeckem. Proto není od věci tvrdit, že ji může v budoucnu v členství v EU předběhnout Albánie, která po Makedonii došla většího úspěchu v rozvoji, než Bosna a Hercegovina, která v mnoha sektorech nesplňuje evropské podmínky.

5.3.1.2 Ekonomický sektor rozvoje

Hlavním cílem ekonomického rozvoje je konkurenceschopnost na trhu EU a udržitelný růst.

Albánské ekonomice se po reformách infrastruktury, privatizaci, modernizaci a zavedení daňového systému začíná dařit. Albánie sice přilákala zahraniční investory, stále je zde však problém s neustálou závislostí na příjmu rozvojové pomoci od vnějšího aktéra, přesněji řečeno závislost na projektech a financích EU.

Bosna a Hercegovina je na tom ekonomicky hůře. I když země zavedla po skončení války ekonomické reformy, je zde problém s nerovnoměrným ekonomickým růstem. Překážkou je rozličnost jednotlivých regionů země, kdy se každý region zaměřuje na jiná odvětví, která se nedokážou dohromady sladit. Nejen díky tomu vyvstává problém s nerozvinutostí podnikatelského sektoru. Bosna a Hercegovina zaostává za zbylými dvěma zeměmi, v rozvoji dosáhla nejmenšího pokroku.

Co se týče Makedonie, po rozpadu federace na tom byla ekonomicky nejhůře. Chyběla zde infrastruktura, byla potřeba modernizace, zavedení nových technologií. Problémy zemi způsobovala

také ekonomická embarga, na základě problémů s Řeckem. Na druhou stranu se však země dokázala rychle vzpamatovat, přijmout pomoc na základě projektů financovaných EU a naplno je využít. Rychle tak došlo k vytvoření fungujícího tržního hospodářství, makroekonomické stability, či oživení vývozu. Mezi problémy, které zde stále převažují, řadím nutnost strukturálních změn, snížení nezaměstnanosti, či přilákání zahraničních investorů. Co se týče ekonomiky, je na tom Makedonie v porovnání s politickou sférou o mnoho lépe.

Velkým problémem všech zemí je stále korupce, organizovaný zločin a nezaměstnanost. Nezaměstnanost v Albánii činila v roce 2010 13,7 %, zatímco v Makedonii 32 %, a v Bosně a Hercegovině dokonce 43 %. Dobrým znamením na druhou stranu je, že všechny tři země přečkaly ekonomickou krizi v roce 2009 téměř bez úhony, a jejich ekonomiky se nezhroutily.

5.3.1.3 Sociální sektor rozvoje

Největšími problémy sociální politiky jsou otázka menšin, lidských práv, diskriminace, špatných životních podmínek obyvatel země, či návrat uprchlíků.

Velký pokrok byl u všech zemí zaznamenán v rámci projektů na návrat uprchlíků a vnitřně vysídlených osob. Jediný u koho nastal problém se začleňováním takovýchto osob do každodenního života, byla Bosna a Hercegovina. Došlo k mnoha projektům na návrat těchto osob do míst svého původního bydliště, k rekonstrukci infrastruktury v těchto místech a zajištění kvalitních životních podmínek, stejně jako pracovních příležitostí pro zmíněné obyvatele.

Zároveň ve všech zemích došlo k přijetí dokumentů o lidských právech, byla zavedena svoboda médií, projevu i náboženského vyznání. Přesto se všechny země potýkají s diskriminací etnických menšin. Tomuto faktu se snaží předejít mnoho projektů EU, zaměřených na poznávání odlišných etnik, informovanost o jejich zvycích a tradicích a

jejich začlenění do každodenního života. V pokroku také došlo ve všech třech zemích v oblasti věznic, které byly zrekonstruovány a upraveny pro lepší životní podmínky jejich obyvatel. Většina problémů týkajících se sociálního odvětví vyplívá ze špatné legislativy, práva, a korupce, která existuje v mnoha důležitých institucích.

Kromě malých odlišností, je rozvoj sociálního sektoru zmíněných zemí téměř na stejné úrovni. To, co ovlivňuje jeho plnění je politický sektor, který jej buď brzdí, nebo ho podporuje.

5.3.1.4 Bezpečnostní sektor rozvoje

Albánie zažila největší problém v bezpečnostním sektoru od rozpadu federace v roce 1997, kdy v zemi vypukly nepokoje, způsobené ekonomickou krizí. Albánii byly na pomoc vyslány poradní policejní složky MAPE, mezinárodní ochranné síly MPF, policejní pomoc ECPA, následované policejní misí PAMECA. Takže účast misí na tomto území byla od období druhé poloviny 90. let 20. století hojná. Kromě počátečního cíle misí v zajištění stability a bezpečnosti v zemi, se jejich úkol přesunul na pole proškolení, rady, konzultace a podpůrného tělesa ve vzniku stabilních bezpečnostních složek země, kterým postupně předávaly kompetence.

V Bosně a Hercegovině jsou mise EU stále aktivní. K zajištění bezpečnosti v Bosně a Hercegovině byly do země vyslány jednotky mise Althea, které se starají o podporu budování demokracie v zemi. Dále je na území několik pozorovacích misí, dohlížejících na stabilitu země. Oproti Albánii jsou zde jednotky umístěny kvůli nutnosti dohlížení na stabilitu, nikoliv (i když z části také, ale nikoliv pouze) pro podporu či pomoc bezpečnostnímu sektoru země. Tuto funkci má policejní mise EUPM I, II a III, fungující jako podpůrné těleso stability na území.

V Makedonii bylo hlavních bezpečnostních reforem již dosaženo, i přesto se zde v reformách nadále pokračuje. Nejdůležitějším bodem, který je ještě stále před Makedonií, je vymáčení organizovaného zločinu. V

Makedonii jako jediné ze zmíněných zemí nepůsobí aktuálně žádná mise EU, ze všech tří zemí je tak v této problematice nejsamostatnější.

Důležitým bezpečnostním aspektem byla nutnost zvýšení kontrol na hraničních bodech, skrze něž úspěšně proudil organizovaný zločin. Projekty EU na modernizaci, proškolení a podporu kontroly hranic a zamezení organizovanému zločinu jsou ve všech zemích úspěšné, stejně tak jako reforma policie. I přes kladný výsledek projektů je zde stále tato problematika jednou z nejzávažnějších v rámci bezpečnosti na území Balkánu. Nejhůře se s ní vypořádává nejspíše Bosna a Hercegovina.

Do bezpečnostního sektoru jsem také zařadila ekologickou problematiku. Problém Balkánu je s nebezpečím, které stále hrozí životnímu prostředí (např. kontaminace vody). Největším pokrokem byl vznik vzdělávací agentury v Albánii prosazující ochranu životního prostředí a projekty na odstranění dekontaminace prostředí. Úspěchem bylo také zavedení monitorovacího systému životního prostředí v zemi, který spolupracuje s Evropskou agenturou životního prostředí. V Bosně a Hercegovině vznikl v rámci životního prostředí projekt na budování kapacit, proškolení odborníků, podporu v budování politiky životního prostředí, a vzniku několik školících a informačních center, které podporují růst podvědomí o životním prostředí u veřejnosti. V Makedonii byl největší problém se znečištěním vody chemikáliemi. Došlo k výstavbě monitorovací stanice, vzniku zařízení pro odhalení znečištění vody a školení odborníků. Všechny tři země se zapojily do projektů s cílem zlepšit jejich životní prostředí, které zavedly mnohá zlepšení, s cílem zamezit větším škodám.

5.3.2 Nástroje a programy EU

5.3.2.1 PHARE

V Albánii zpočátku program PHARE působil na základě humanitární pomoci. Zpočátku tak největší příspěvky putovaly do oblasti nouzové pomoci, na infrastrukturu a dopravu, ve druhé polovině 90. let byly zvýšeny příspěvky do infrastruktury. Stejně tak jako v Albánii, i v Bosně a

Hercegovině byly první příspěvky programu PHARE poskytnuty na humanitární a zároveň také rekonstrukční účely. Největší úspěchy zaznamenaly dopravní sítě a oblast telekomunikace. Makedonie jako jediná nezískala prostředky z programu PHARE na základě potřeby humanitární pomoci, ale již na základě rozvoje oblast. Nejvíce financí putovalo na dopravu, a poté sociální a ekonomický rozvoj.

Program PHARE nastartoval rozvojovou pomoc v oblasti. Díky počátkům rekonstrukce a obnovy financovaných z programu PHARE začala dlouhá cesta rozvoje Balkánu. I když neměl PHARE nikterak velké důsledky na rozvoj, byl startovacím článkem, na který navázal např. program CARDS.

5.3.2.2 CARDS

Program CARDS měl velký vliv na rozvoj balkánských států v letech 2000 až 2006, kdy dokázal na základě projektů zaměřených do různých oblastí dojít více či méně rozsáhlých úspěchů, jak u které země. Obecně bychom tak účinnost mohly definovat jako středně vyhovující.

Z celkových poskytnutých financí skrze CARDS, ve výši 5,13 miliard eur, čerpala nejvíce Bosna a Hercegovina 502,8 milionů, poté Albánie 315,5 milionů eur, a Makedonie 298,2 milionů eur. Dohromady tak tyto tři balkánské země vyčerpaly přes 20 % z celkových příspěvků CARDS.

Ve všech třech zemích největšího úspěchu dosáhl program CARDS v oblasti sociální, v otázkách návratu uprchlíků a správy hranic, v Albánii zároveň v otázce životního prostředí. Naopak nejmenších úspěchů, kromě Makedonie dosáhly oba státy v otázkách politického rozvoje.

V Albánii a Bosně a Hercegovině byla úspěšnost programu CARDS průměrná. Efektivitu programu brzdily instituce veřejné správy, které nebyly schopny často realizovat projekty. Účinnost programu byla větší při vzdělávání, a odborném školení zaměstnanců různých sektorů, než samotné projekty. Nejúspěšnější a nejefektivnější tak byl program CARDS v Makedonii.

5.3.3 IPA

Na počátku spolupráce získaly země přibližně stejný finanční rámec v roce 2007, a to v průměru 60 milionů eur, v roce 2011 tato částka vyšplhala na průměrných 100 milionů eur. Největší částky za celé období pobírá Bosna a Hercegovina, nejmenší až do roku 2010 Makedonie. Od roku 2011 nejméně ze všech tří zemí pobírá Albánie.

Kromě Makedonie stále stoupají finanční příspěvky na oblast budování institucí, přičemž do Bosny a Hercegoviny je těchto financí poskytováno více, než pro Albánii. U obou zemí je však velkým problémem stále správa hranic. Na rok 2013 je největší plánovaná finanční podpora pro Makedonii, což jasně značí, že nejvyspělejší a nejvíce rozvinutý stát, ze zkoumaných států stále potřebuje finanční asistenci vnějšího aktéra.

6 ZÁVĚR

EU jakožto organizace působící v Evropě s cílem stability, nekonfliktnosti a spolupráce v regionu, viděla nutnost zasáhnout na Balkáně v době „jugoslávských“ válek. S cílem zajištění klidu na Balkáně a tím zamezení přelití konfliktu dále do Evropy, nabídla EU roli podpory a spolupráce nejen nezbytně po konfliktu, ale také do budoucnosti. S cílem demokratizace a modernizace Balkánu, poskytla několik projektů a programů, které Balkánu pomohou v modernizaci. Aby byly státy motivovány v přistoupení na spolupráci, která se v té době mohla zdát ze strany EU nezištná, byla jim nabídnuta možnost budoucího začlenění do EU. V tomto okamžiku dle mého nastal určitý problém v závazku členství. Země nabídku přijaly s určitou vidinou a nechaly si radit a pomáhat. V ten okamžik se EU zamotala do dlouhé, nekončící ságy spolupráce v rozvoji zaostalých států a sama na sebe ušila nejen finanční bič. Dnes po dvaceti letech od prvních dohod tak stále pokračuje zapojení EU v rozvoji balkánských států. Ze zmíněných zemí západního Balkánu se ani jedna za tu dobu nestala členským státem. Největší předpoklady mají kandidátské země, i ty však nemají rychlou integraci zajištěnou. Nemluvě o potenciálních kandidátech Albánii, Bosně a Hercegovině a Kosovu, které budou čekat o mnoho déle. Jisté tedy je, že EU a Balkán mají před sebou ještě mnohaletou cestu rozvojové spolupráce.

Balkánské státy z počátku přijímaly pomoc od EU s vidinou jednoduché cesty, jak se vzpamatovat z konfliktů. Později se EU stala partnerem v budování lepšího balkánského života, a cestou k zapojení se do evropského integračního uskupení.

Bezprostředně po období válečných bojů a konfliktů v oblasti bývalé Jugoslávie se hlavním a zásadním cílem v rámci rozvojové spolupráce stala otázka udržení Balkánu daleko od možnosti znovu vypuknutí jakéhokoliv konfliktu. Dále byl kladen důraz na nastolení míru, svobody, stability a prosperity, s vidinou vstupu států regionu do EU. Teprve poté

mohlo dojít k přijetí všeobecnější koncepce rozvojové spolupráce, zaměřené na politickou, hospodářskou a sociální spolupráci.²⁵⁷

EU je tak pro Balkán cestou, ale i cílem. Na základě výše zmíněných faktů je však jasné, že evropeizace a postupné reformy, se ne ve všech státech daří. Obecně je na Balkáně politická kultura, která se nedokáže přizpůsobit poměrům EU. Nefiktivnost a využitelnost balkánských politických institucí vede často ke korupci a zneužívání práv v zemích. Dále je zde stále velký problém s organizovaným zločinem, a slabou občanskou společností.

Na zkoumaných zemích je jasně vidět, že i když jsou určité strategie a koncepty v zemích přijaty ve stejném čase či se stejnými cíly, nemusí dojít stejného výsledku. Makedonie je nejméně ovlivněna nepřizpůsobivou politickou strukturou, na druhé straně je výjimečná z hlediska konfliktu s řeckým sousedem. Přes několik málo nutných reforem, a bez ohledu na řecko-makedonský konflikt je však Makedonie za dobu působení rozvojové politiky EU na jejím území nejvíce rozvinutou zemí, nejvíce samostatnou zemí a nejstabilnější zemí.

Rozvojová politika EU směřovaná na Balkán prošla od dob počátku mnoha fázemi. Postupně se cílem stalo přiblížení Balkánu zemím EU a později snadnějšímu vstupu do EU, a tak se rozvojová politika EU zaměřila na předvstupní programy a strategie. Z hlediska jednotlivých programů byl dle mého neúčinnější a nejpřínosnější program CARDS, který nastartoval nejdůležitější změny, vedoucí k trvalému rozvoji v zemích, jež jsou nyní dále podporovány nástrojem IPA. Rozvojová politika EU na Balkáně je dnes ve znamení udržování dosaženého pokroku a podpory v dalším rozvoji.

Na úvod jsem si kladla za cíl přiblížit politiku EU na Balkáně a základní balkánské problémy, což jsem se zde v rámci kapacitního omezení snažila co nejlépe popsat. Druhou část práce tak měla být

²⁵⁷ EPP Group in the European Parliament. Jihovýchodní Evropa. Dostupné na: http://www.eppgroup.eu/policies/afet/archive/kn_03_cs.asp, 8. 2. 2012

samotná komparace, kdy jsem popsala jak vybrané programy a nástroje, tak jejich projekty, a na tomto základě se snažila individuální rozvojové politiky vůči jednotlivým vybraným státům porovnat.

Výsledkem tak může být tvrzení, že rozvojové politiky EU vůči Balkánu se různily dle základních cílů, které na počátku byly stabilizační a rekonstrukční, později pouze stabilizační a reformní, a dnes převážně reformní a evropeizační. Koncept evropeizace je také dle mého hlavním nástrojem a projevem modernizační rozvojové politiky EU. Všechny tři státy se, i když každý v jiném časovém měřítku a na jiné úrovni, přiblížily evropským standardům a požadavkům, a pomalu ale jistě jejich cesty směřují ke společnému cíli členství v EU. Evropeizace je tak (stejně jako výše zmíněná EU) cestou, i nejbližším cílem balkánských států.

Co se týče stanovené definice rozvoje na začátku práce, zpětně na jejím základě mohu zhodnotit rozvojovou politiku EU v oblasti. Rozvojová politiku EU na Balkáně byla a nadále je úspěšná, co se týče zlepšení kvality života, i společnosti. Co se týče udržitelnosti rozvoje, též je tento fakt splňován. Nikde nedochází k větší destabilizaci nastoleného rozvoje, problém je spíše s prosazováním určitých reforem, ale to je jiná otázka. Rozvoj EU splňuje další bod definice a to šetrnost k životnímu prostředí, stejně jako kulturním hodnotám a snahu o zapojení společnosti do rozvoje. Nejen, že EU zohledňuje tato fakta, ale prakticky podporuje i tyto sektory. Jak životní prostředí a jeho zlepšení, tak kulturu a její prosazování, tak zapojení občanské společnosti nejen do politického života států. Takže tato definice byla též potvrzená, jakožto splněná.

7 ZDROJE

7.1 Literární zdroje

Adamcová, L. (2003): Ekonomické vztahy Evropské unie a rozvojových zemí – utváření nové politiky EU. In: Holub, A. a kol. (2003): *Česká ekonomika na cestě do Evropské unie (se zaměřením na mezinárodní podmínky)*. Professional Publishing: Praha, pp. 211-238.

Bardos, G. N. (2001): Balkan History, Madeleine's War, and NATO's Kosovo. In: *Journal of the North American Society for Serbian Studies*. Dostupné na: http://www.serbianstudies.org/publications/pdf/Vol15-1_Bardos.pdf, 10. 2. 2012.

Bates, T. R. (1975): Gramsci and the Theory of Hegemony. In: *Journal of the History of Ideas*, vol. 36, no. 2, pp 351-366. University of Pennsylvania Press: Pennsylvania.

Bideleux, R. – Taylor, R. (1996): *European Integration and disintegration: east and west*. Routledge: London

Demetropoulou, L. (2002): Europe and the Balkans: Membership Aspiration, EU Involvement and Europeanization Capacity in South Eastern Europe. In: *Southeast European Politics*, vol. 3, no. 2-3, pp. 87-106. Dostupné na: <http://www.seep.ceu.hu/archives/issue33/demetropoulou.pdf>, 10. 12. 2011.

Fárek, J. (2004): Problém zahraniční zadluženosti ve světové ekonomice. In: *Mezinárodní politika*, no. 11/2004, pp. 4-8. Dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2004/MP112004.pdf>, 6. 3. 2012.

Ferraro, V. (2008): Dependency Theory: An Introduction. In: *The Development Economics Reader*, pp. 58-64. Routledge: London.

Fiala, P. - Dančák, B. - Hloušek, V. (2005): *Evropeizace. Nové téma politologického výzkumu*. Mezinárodní ústav Masarykovy univerzity: Brno.

Fiala, P. - Pitrová, M. (2005): *Evropská unie*. CDK: Brno

Hahn, R. W. - Tetlock, P. C. (2005): Making Development Work. In: *Policy Review*, August/September 2005. Dostupné na: <http://www.hoover.org/publications/policyreview/2931311.html>, 8. 11. 2011.

Halaxa, P. (2000): Zahraniční pomoc ve vztazích vyspělých a rozvojových zemí. In: *Stát, prostor, politika – vybrané kapitoly z politické geografie*. Přírodovědecká fakulta: Praha. Dostupné na: prg.xf.cz/kniha/kap-Halaxa.doc, 6. 3. 2012.

Harrison, L. E. (1985): *Underdevelopment is a State of Mind: The Latin American Case*. Madison Books: Ontario.

Hayek, F.A. (1976): *Law, Legislation and Liberty, Volume 2: The Mirage of Social Justice*. University of Chicago: Chicago.

Hobson, J. (1902): *Imperialism: a study*. James Pott and Co.: New York.

Hoffman, J. (2005): Integrating Albania: the Role of the European Union in the Democratization Process. In: *Albanian Political Science Association*. Dostupné na: <http://ajp.alpsa.org/archives/issue11/hoffmann.pdf>, 12. 3. 2012.

Holland, M. (2002): *The European Union and the Third World*. Palgrave: Basingstoke.

Huntington, S. (1965): Political Development and Political Decay. In: *World Politics*, vol. 17, no. 3, pp. 386-430. Dostupné na:

<http://chenry.webhost.utexas.edu/core/Course%20Materials/SPH1965/0.pdf>, 10. 11. 2011

Inglehart, R. - Welzel, Ch. (2009): How Development Leads to Democracy. In: *Foreign Affairs*, March/April 2009. Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/97/o-vztahu-rozvoje-a-demokracie>, 8. 11. 2011.

Keating, M. (2004): Exploring Europeanization. In: *International Studies Review*, vol. 6, no. 3, pp. 481-482.

Kolektiv autorů (2008): *Globální problémy a rozvojová spolupráce: Témata, o která se lidé zajímají*. Člověk v tísni: Praha.

Kothari, U. – Minogue, M. (2002): Critical Perspectives on Development: An Introduction. In: Kothari, U. – Minogue M. (eds.): *Development Theory and Practice. Critical Perspectives*. Basingstoke: Palgrave, pp. 1-15.

Kotios, A. (2001): The European Union's Balkan Development Policy. In: *Intereconomics*, July/August 2001, pp. 196-207. Dostupné na: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cts=1331387726436&ved=0CCYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.intereconomics.eu%2Fdownloads%2FgetFile.php%3Fid%3D167&ei=TI1bT6rmHtOK4gTfkaXDDw&usg=AFQjCNEbANehuiHUjzGJdSYyH6oibidM-w&sig2=fh0TKctpGsjbWxr1P8RBkQ>, 10. 2. 2012.

Kumar, B. (2011): What is the importance of cooperation in the processes of social interaction? In: *Preserve Articles*. Dostupné na: <http://www.preservearticles.com/201102224113/what-is-the-importance-of-cooperation-in-the-processes-of-social-interaction.html>, 5. 3. 2012.

Leichtová, M. (2010): *Rozvojová studia 1*. Přednášky. KAP ZČU Plzeň: Plzeň.

Lewis, D. (2001): *Civil society in non-Western contexts: Reflections on the 'usefulness' of a concept*. Civil Society Working Paper 13.

Mazower, M. (2000): *The Balkans. A short History* (zvukový záznam 5 částí mp3). Čte Robert O'Keefe. Harper Audio.

Nozick, R. (1974): *Anarchy, State and Utopia*. Basic Books: New York.

Orbie, J. - Versluys, H. (2008): The European Union's International Development Policy: Leading and Benevolent?, pp 67-90. In: Orbie, J. ed.: *Europe's Global Role: External Policies of the European Union*. Ashgate: Aldershot.

Pieterse, J. N. (2001): *Development theory: Deconstructions Reconstructions*. Vistaar: Delhi.

Popper, K. R. (1966): *The Open Society And Its Enemies*. Dostupné na: <http://ambidextrouscivicdiscourse.com/wp-content/uploads/2010/10/Karl-Popper-Open-Society-and-Its-Enemies.pdf>, 10. 11. 2011.

Potter, R. B. A kol. (2008): *Geographies of Development. An Introduction to Development Studies*. Pearsin Education Limited: Harlow.

Risteska, M. (2010): The Effects of the Lisbon Treaty on Accession countries. In: *Turkish Policy Quarterly*, vol. 9, no. 3, pp. 115-122. Dostupné na: <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/115-122.pdf>, 6. 3. 2012.

Rostow, W. W. (1959): The Stages of Economic Growth. In: *The Economic History Review*. New Series, vol. 12, no. 1, pp. 1-16.

Seers, D. (1972): What are we trying to measure? In: *Journal of development studies*, vol. 8, issue 3, pp. 21-36.

Shils, E. (1960): Political Development in the New States. In: *Comparative Studies in Society and History*, vol. 2, no. 3, pp. 265-292.

Dostupné na: <http://www.strongwindpress.com/pdfs/TuiJian/ShilsNewState.pdf>, 8. 11. 2011.

Simon, D. (1999): Development Revisited. In: Simon, D. – Närman, A. (eds.): *Development as Theory and Practice*. Longman: Harlow, pp. 17-54.

Stephenson, C. (2005): Nation Building. In: *Beyond Intractability*. Dostupné na: <http://www.beyondintractability.org/node/2680>, 15. 2. 2012.

Štěrbá, V. (2005): Evropská unie a západní Balkán v průběhu devadesátých let. In: *Mezinárodní politika*, no. 11/2005, pp. 18-20.

Dostupné na: <http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2005/MP112005.pdf>, 16. 3. 2012.

Toye, J. (1989): *Dilemmas of Development*. Basil Blackwell Ltd.: Oxford.

Wallerstein, I. (2004): *World-System Analysis: An Introduction*. Duke University Press: Durham.

Weber, M. (1998): Protestantská etika a duch kapitalismu, pp. 185-245. In: Weber, M. (1998): *Metodologie, sociologie a politika*. Oikoymenh: Praha.

Zejneli, I. - Dumi, A. (2012): Political Changes in Albania and Macedonia under European Union Progress. In: *Mediterranean Journal of Social Sciences*, vol. 3.

7.2 Další zdroje

A public procurement package. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/032_en.pdf, 10. 3. 2012.

A wealth of economic opportunities. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/33_bih_eured_en.pdf, 10. 3. 2012.

Ad Hoc Evaluation Final Report CARDS - Albania (2008). European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ad_hoc_albania_cards_final_report_171208_en.pdf, 18. 3. 2012.

Ad Hoc Evaluation Final Report CARDS – Bosnia and Herzegovina (2008). European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ad_hoc_evaluation_cards_bih_en.pdf, 18. 3. 2012.

Amsterodamská smlouva (2001). Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>, 17. 11. 2011.

Balkan Civil Society Network (2012): Donors's Strategies and Practices in Civil Society Development Balkans. Civil Society: Lost in Translation? University of London: London. Dostupné na: <http://www.scribd.com/BCSDN/d/81587797-BCP-8-Donor-Strategies-and-Practices-in-CSDev-in-the-Balkans>, 6. 2. 2012.

Banking in Bosnia and Hercegovina. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/003_en.pdf, 8. 3. 2012.

Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report (2010). European Commission. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/ba_report_2010_en.pdf, 16. 3. 2012.

Building an operational police force. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/006_en.pdf, 12. 3. 2012.

Cleaning up the environmental hazards. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/44_al_environment_en.pdf, 10. 3. 2012.

Commission Staff Working Paper (2011). European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/financial_assistance/2010/sec-2011-1198_autre_document_travail_service_part1.pdf, 16. 3. 2012.

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee (2005). Commission of the European Communities. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0134:FIN:EN:PDF>, 7. 3. 2012.

Communication from the Commission to the European Parliament and the Council (2010). European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/al_opinion_2010_en.pdf, 8. 3. 2012.

Conclusions on Bosnia and Hercegovina (2010). Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/conclusions_bosnia_en.pdf, 12. 3. 2012.

Conclusions on the former Yugoslav Republic of Macedonia (2010). Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/conclusions_fyrom_en.pdf, 12. 3. 2012.

Council conclusion on Bosnia and Hercegovina. Council of the European union (2011). Dostupné na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/BosnieHEN21031101.pdf, 12. 11. 2011.

Environmental monitoring system. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/selected_project/albania_environmental-monitoring-system_en.pdf, 8. 3. 2012.

EU (2004): EU Donor Atlas. Mapping Official Development Assistance. Dostupné na: http://ec.europa.eu/development/body/tmp_docs/Donor_Atlas.pdf, 29. 1. 2012.

EU (2007): Evaluating Co-ordination, Complementarity and Coherence in EU development policy: a synthesis. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/reports/2008/1107_en.pdf, 10. 11. 2011.

EU Diplomacy paper (2011). EUFOR Althea: Appraisal and Future Perspectives of the EU's Former Flagship Operation in Bosnia and Hercegovina. Dostupné na: http://www.coleurop.be/file/content/studyprogrammes/ird/research/pdf/EDP2011/EDP_7_2011_Knauer.pdf, 10. 11. 2011

European External Action Service. Dostupné na: http://eeas.europa.eu/background/index_en.htm, 6. 3. 2012.

Evaluation of the Phare EAP for Bosnia and Herzegovina. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/evinfo/1998/951429_ev_en.pdf, 20. 3. 2012.

Evropský parlament, rada, komise (2006): *Evropský konsensus o rozvoji*. Úřední věstník Evropské unie.

Evropský parlament. *Výbor pro rozvoj*. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/comparl/deve/infokit/deve_fiches_cs.pdf, 14. 12. 2011.

Help around the home. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/46_fyrom_socialcare_en.pdf, 12. 3. 2012.

Helping re-establish returnees. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/005_en.pdf, 10. 3. 2012.

Chase of wind for Bosnia and Herzegovina's private enterprise. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/031_en.pdf, 10. 3. 2012.

Investování do naší společné budoucnosti (2006). Evropská komise. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/62/cs.pdf>, 7. 3. 2012.

Joint border crossing point to Montenegro. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/projects-in-focus/selected_project/albania_cbc_crime_en.pdf, 10. 3. 2012.

LACE-Phare CBC. Assessment Report FYROM. Dostupné na: http://www.aebr.eu/files/publications/AR_FYROM.en.pdf, 18. 3. 2012.

Laying the foundations for safe refugee return. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/021_en.pdf, 12. 3. 2012.

Learning how to mix business with the environment. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/026_en.pdf, 10. 3. 2012.

Learning to live together. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/013_en.pdf, 8. 3. 2012.

Lisabonská smlouva (2007). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:CS:HTML>, 10. 12. 2011.

Methodology – Donor Maps. In: Balkan Civil Society Development Network. Dostupné na: <http://www.balkancsd.net/policy-research-analysis/donor-strategies-and-practices/database/methodology.html>, 16. 2. 2012.

Modernising the police service. European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/007_en.pdf, 8. 3. 2012.

Monitoring water to control pollution. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/048_en.pdf, 8. 3. 2012.

New IT system links judiciary. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/049_en.pdf, 12. 3. 2012.

No place like home. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/029_en.pdf, 11. 3. 2012.

Official Journal of the European Union (2006): Council Regulation (EC) No 1085/2006. Establishing an Instrument for Pre- Accession Assistance (IPA). European Union. Dostupné na: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_210/l_21020060731en00820093.pdf, 29. 1. 2012.

Preparing the homecoming of West Balkan minorities. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/016_en.pdf, 10. 3. 2012.

Proposal for Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance (2001). Evropská komise. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/highlight/20111207_ipa_final_en.pdf, 20. 2. 2012.

Proud to be Roma. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/012_en.pdf, 8. 3. 2012.

Putting IT into the tax system. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/alb_43_en.pdf, 10. 3. 2012.

Reform of police and judiciary. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/case-studies/20111011_albania.pdf, 10. 3. 2012.

Regional Cooperation Council. Strategy and Work Programme 2011 – 2013 (2010). Dostupné na: <http://www.rcc.int/admin/files/docs/reports/RCC-Strategy-and-Work-Programme-2011-13-text.pdf>, 23. 2. 2012.

Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II) (2011). European Commission, pp. 1-2. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/highlight/20111207_ipa_final_en.pdf, 21. 3. 2012.

Reinforcing border management. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/045_en.pdf, 8. 3. 2012.

Report on the EU Policy Coherence for Development and the Official Development Assistance plus koncept (2009/2218 (INI)). Committee on Development. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0140&language=EN#title2>, 7. 3. 2012.

Retrospective evaluation of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia (2007). The European Evaluation Consortium. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 29. 3. 2012.

Retrospective of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia (2009). The European Evaluation Consortium. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 18. 3. 2012.

Společný postoj ze dne 2. Června 1997 k Albánii, zaujatý Radou na základě článku 1.2 Smlouvy o Evropské unii (97/357/SZBP) (1997). Rada EU. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997E0357:CS:HTML>, 10. 3. 2012.

Strengthening public finance control. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/042_en.pdf, 8. 3. 2012.

Structural Adjustment Programmes. In: WHO. Dostupné na: <http://www.who.int/trade/glossary/story084/en/index.html>, 6. 3. 2012.

Supporting local self-government. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/47_fyrom_supporting_government_en.pdf, 10. 3. 2012.

The EU and the Millenium Development Goals. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europeaid/what/millenium-development-goals/index_en.htm, 1. 4. 2012.

The European Union's Generalised System of Preferences. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2004/march/tradoc_116448.pdf, 9. 11. 2011.

The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2010 Progress Report. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf, 14. 3. 2012.

The general Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. In: *Office of the High Representative*. Dostupné na: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380, 12. 2. 2012.

The Paris Declaration on Aid Effectiveness and the Accra Agenda for Action (2005/2008). OECD. Dostupné na: <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>, 6. 3. 2012.

Treaty of European Union (1992). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, 17. 11. 2011.

Training for the job market. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/cases/28_bih_vet_en.pdf, 12. 3. 2012.

Truman's Inaugural Address. January 20, 1949. Harry S. Truman Library and Museum. Dostupné na:

http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/50yr_archive/inagural20jan1949.htm, 12. 12. 2011.

Understanding EU Development Cooperation. Development Cooperation of the Europe Community: Institutions – Structures – Procedures (2007). Austrian EU-Platform of Development NGOs: Vídeň. Dostupné na: http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevelopmentCoop.pdf, 10. 12. 2011.

Upevnění stability a prosperity v zemích západního Balkánu (2009). Usnesení Evropského parlamentu 2008/2200 (INI). Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:184E:0100:0106:CS:PDF>, 3. 3. 2012.

7.3 Internetové zdroje

A collaborative workspace with partner sof the European Institution: <http://circa.europa.eu/>

Albania – EU Energy Efficiency Centre: <http://www.eec.org.al>

Balkan Civil Society Development Network: <http://www.balkancsd.net>

Consilium: <http://www.consilium.europa.eu>

Economy Watch: <http://www.economywatch.com>

EPP Group in the European Parliament: <http://www.eppgroup.eu>

Eufor: <http://www.euforbih.org/>

EUPM: <http://www.eupm.org>

Euractiv: <http://www.euractiv.cz>

Europa: <http://europa.eu>

European Commission: <http://ec.europa.eu>

European Parliament: <http://www.europarl.europa.eu>

European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina:
<http://www.eupm.org>

NATO: <http://www.nato.int>

NATO Aktuálně: <http://www.natoaktual.cz>

Office of the High Representative: <http://www.ohr.int>

Právo EU: <http://eur-lex.europa.eu/>

Regional Cooperation Council: <http://www.rcc.int>

Relief web: <http://reliefweb.int>

Rozvojovka: <http://www.rozvojovka.cz/index.php>

South East European Cooperation Process: <http://www.seecp-turkey.org>

Stability Pact: <http://www.stabilitypact.org/>

UN: <http://www.un.org>

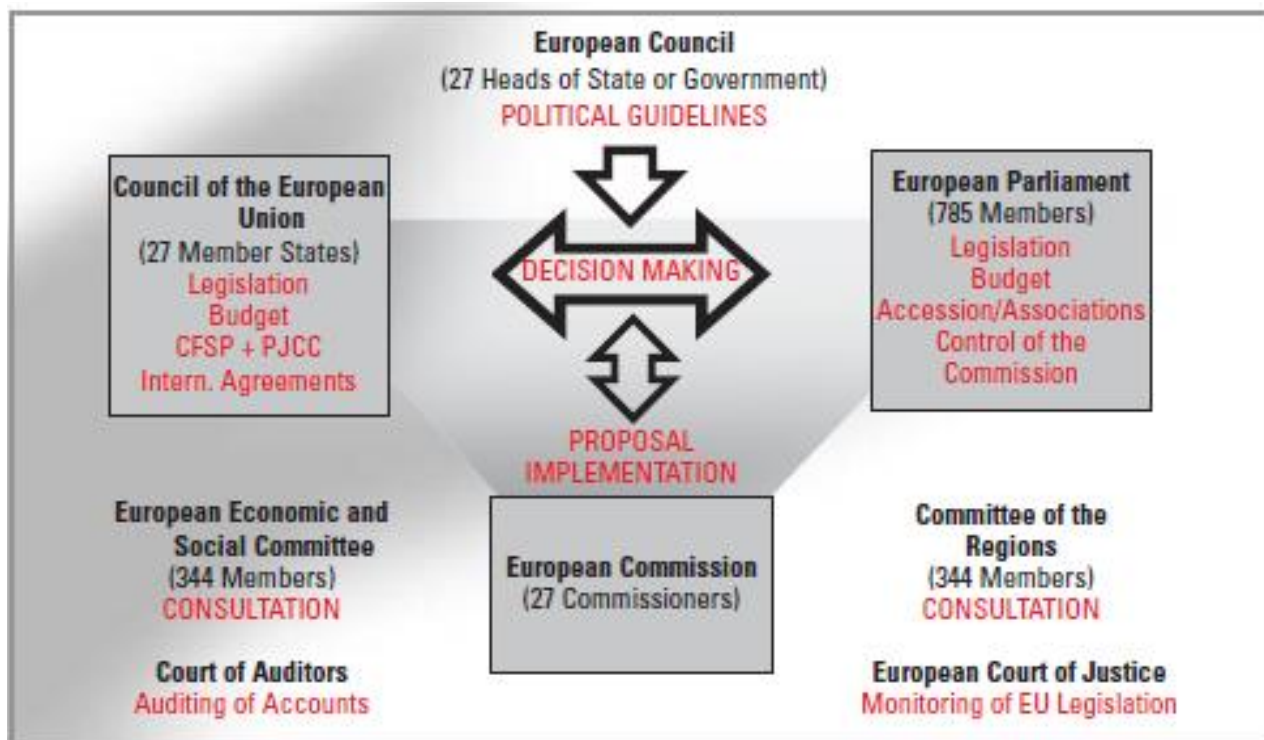
8 CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

My work is focused on developing EU policy in the Balkans, focusing on countries Albania, Bosnia and Herzegovina and Macedonia. First, I present development cooperation in general, then EU development cooperation in general and its development policies and strategies, its transformation in history. Then focus on individual programs and the basic tools used by the EU in the Balkans. After describe the Balkans, in terms of problem areas and necessary development. In this section I divide the region to political, economic and social-security aspects of development to which I consider both environmental problems. In the last part to undergo programs and tools as well as the general development in comparison, even by citing examples of various EU projects.

Based on the work I can say that EU development policy towards the Balkans varied according to the basic goals that were at the beginning of stabilization, after the reform and now largely europeanization. The concept of Europeanization in the work I consider to be the main tool and a sign of modernization of EU development policy. EU development policy in the Balkans today is a sign of progress and maintains support further development.

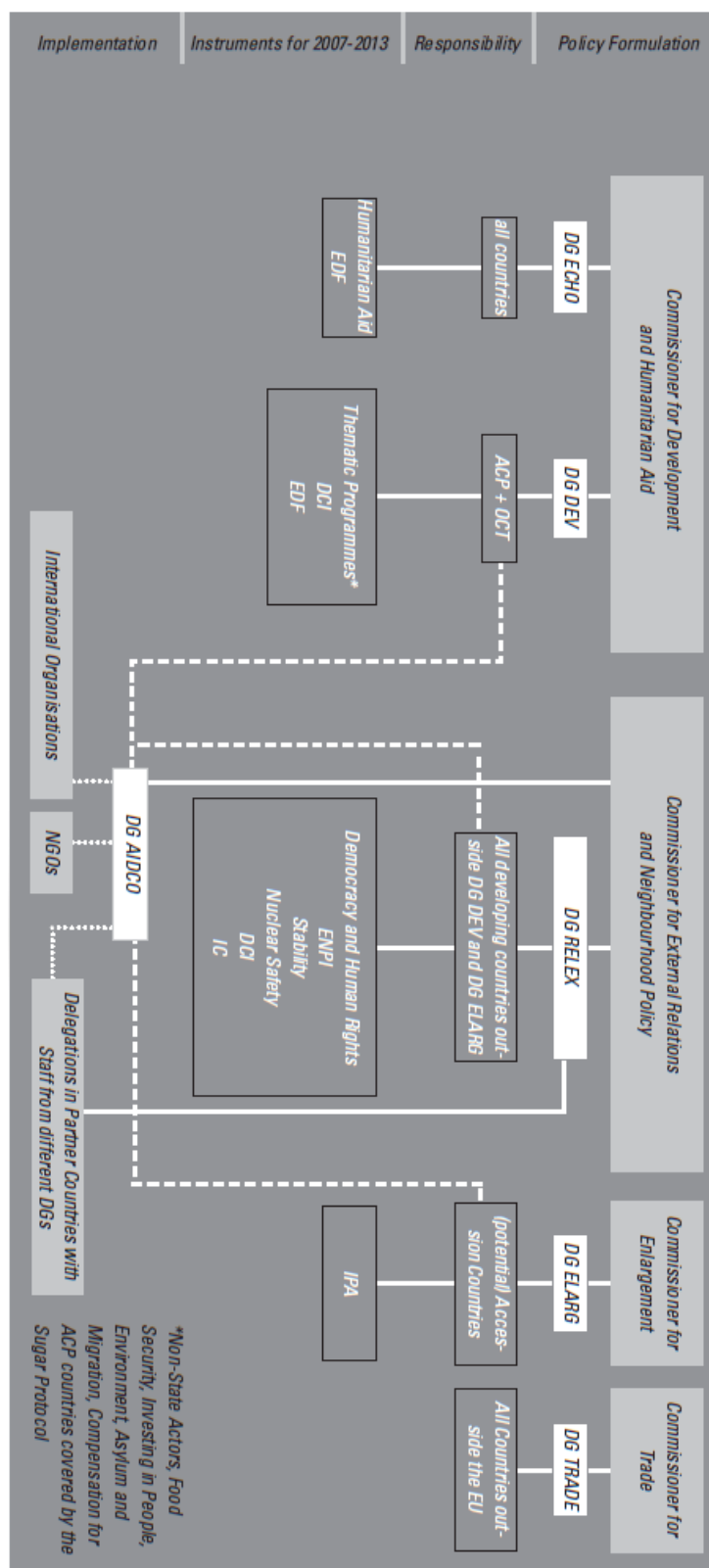
9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Fungování rozhodování EU v rámci rozvojové politiky²⁵⁸

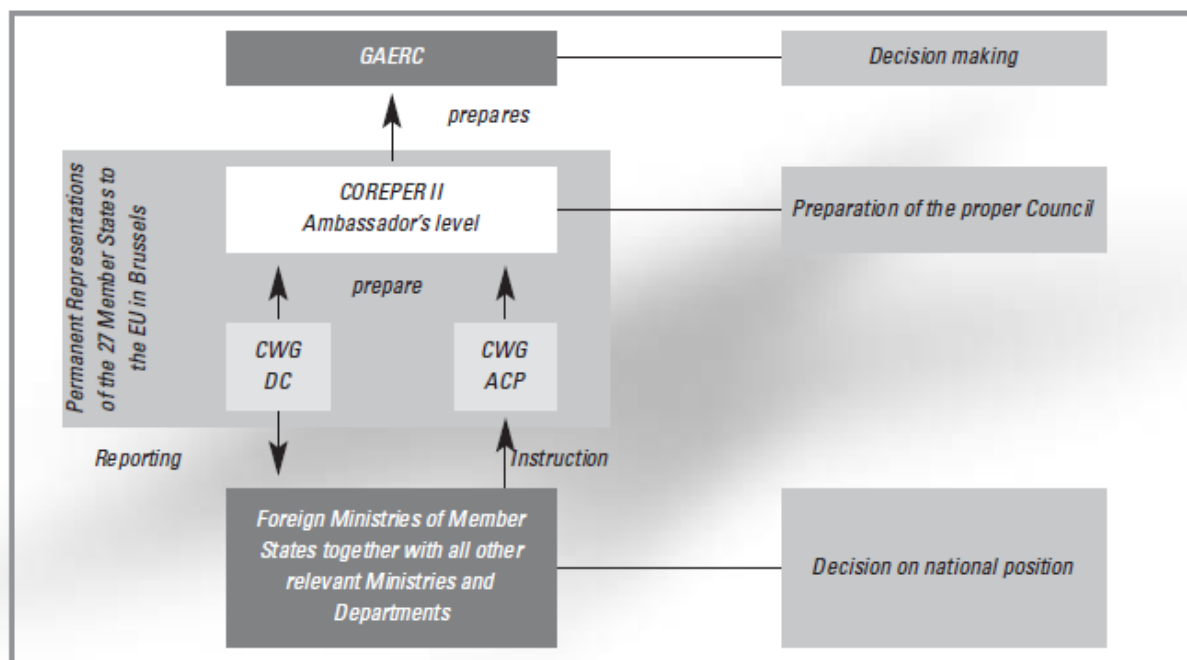
²⁵⁸ Understanding EU Development Cooperation, pp. 7. Dostupné na:
http://www.dochas.ie/pages/resources/documents/Understanding_EU_DevCoop.pdf, 10. 12. 2011

Příloha č. 2 – Rozvojová spolupráce skrze Generální ředitelství²⁵⁹

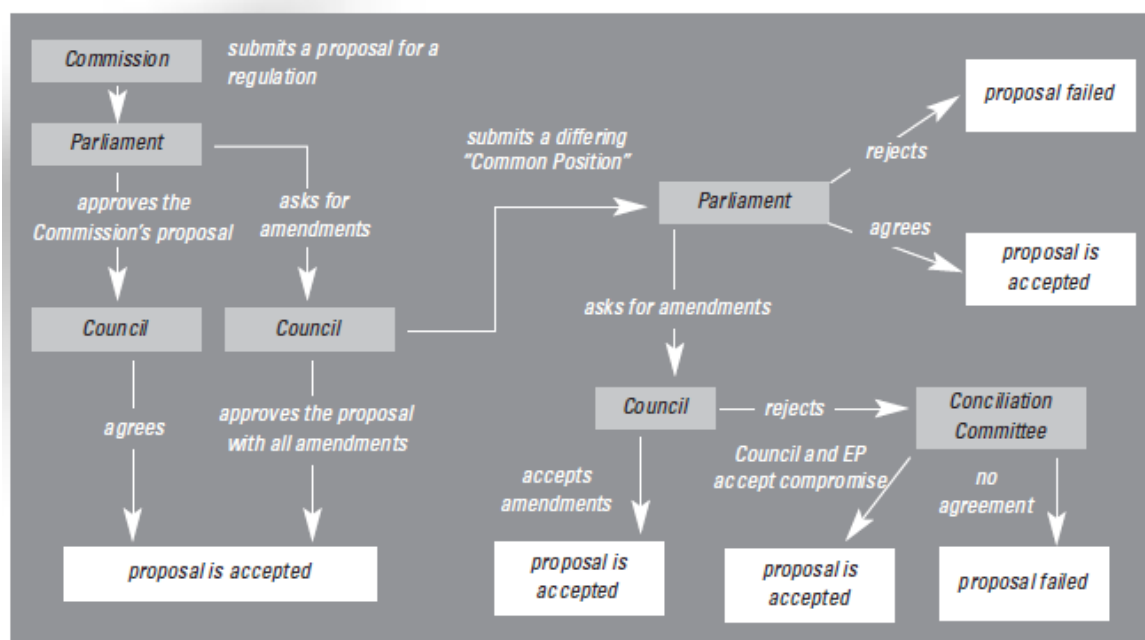

²⁵⁹ Tamtéž, pp. 12

Příloha č. 3 – Vnitřní struktura Rady²⁶⁰

Příloha č. 4 – Proces spolurozhodování orgánů EU²⁶¹

²⁶⁰ Tamtéž, pp. 14

²⁶¹ Tamtéž, pp. 17

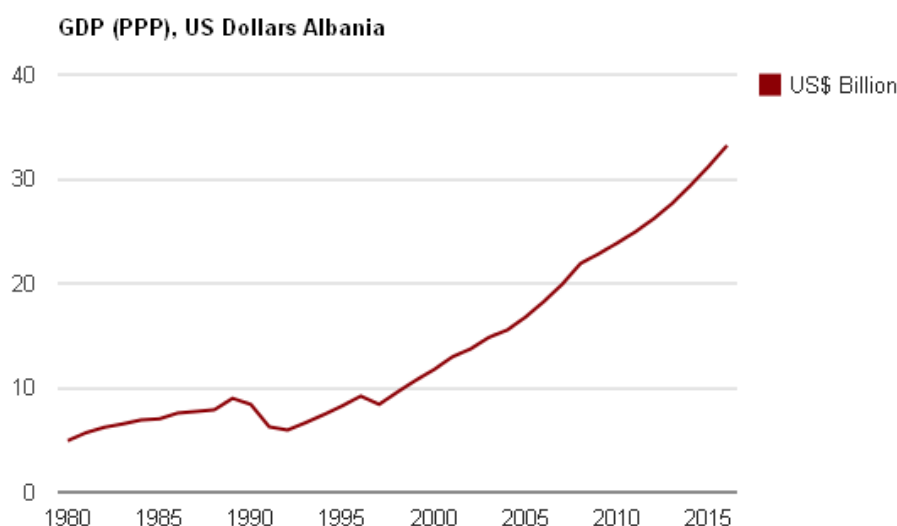
Příloha č. 5 – Definition of funding categories²⁶²

Environment	Funding for environmental clean-up programmes; education and awareness campaigns; environmental organisations working on “green” projects	Developmental focus
Assistance for local community / CSOs / CSO networks	Specific assistance made available for local (as opposed to national level) organisations and networks – training, project funding, facilitating co-operation etc.	Developmental focus
Capacity / technical assistance for civil society	Training specifically for CSO / NGOs; network development at local or national level.	Developmental focus
Economic and private sector development (incl. rural development)	Programmes designed to boost employment, engender entrepreneurialism and support trades, crafts and other economic sectors.	Developmental focus
Minority rights and inter-ethnic co-operation (including Roma)	Support for NGOs/CSOs working with ethnic minority communities; support for advocacy; training and the facilitation of dialogue	Developmental focus
Youth and education (including funds for NGOs and training schemes)	Programmes designed to engage young people in a range of activities from sport to political leadership.	Developmental focus
Service provision	Direct provision of financial assistance for social and economic services such as credit facilities, health care, schools etc.	Developmental focus
Infrastructure (water, energy, transport)	Direct provision, or funds channelled through intermediaries, for the development of physical infrastructure	Developmental focus
Strengthening civil society – core funding, institutions	Assistance for the <i>institutions</i> of civil society, usually in the form of core funding for organisations (as oppose to short-term project grants); resources not targeted towards particular projects and money that can be used to build the organisation (salaries, rents, equipment)	Developmental focus
Training ministries to engage non-state actors (NSAs)	Assistance specifically geared towards engaging government and state actors with NGOs / CSOs / private sector, and building relations between	Governance
Training civil NSAs to engage with ministries	Assistance specifically geared towards engaging NGOs / CSOs / private sector with government,	Governance

²⁶² Methodology – Donor Maps In: Balkan Civil Society Development Network. Dostupné na: <http://www.balkancsd.net/policy-research-analysis/donor-strategies-and-practices/database/methodology.html>, 16. 2. 2012.

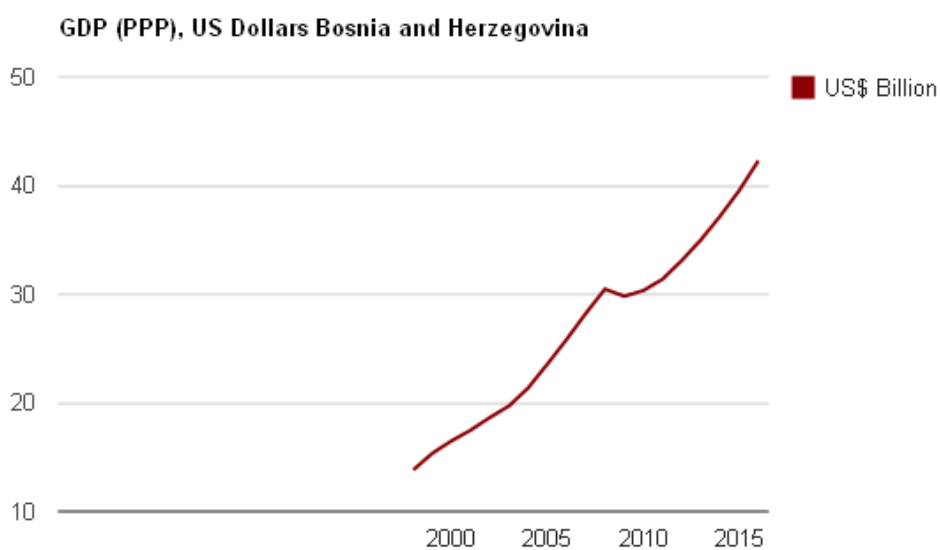
and state actors	ministries, state agencies, and building relations between	
Regional co-operation and development assistance	Programmes and initiatives specifically to stimulate and support regional co-operation (all levels)	Developmental / Political / Governance
Media development and support	Vocational and other training; monitoring and capacity building; advising governments and officials. But may also focus on civil society and involve training for NGOs to deliver change in content and production as core democratic institution.	Political / Developmental
Specific initiatives for Serb communities in north (Mitrovica and environs)	Initiatives may include training for political elites, or (more typically) support for NGO/CSO networks.	Developmental / Political
Institution building (including support for political elites)	Mentoring, training and support for political parties, governments (central and local), judges and law enforcement; some high-level non-governmental organisations (trade unions)	Political focus
Capacity / technical assistance for government	Specific aid targeted towards ministries and officials at central and local level.	Political focus

Příloha č. 6 Růst HDP Albánie²⁶³

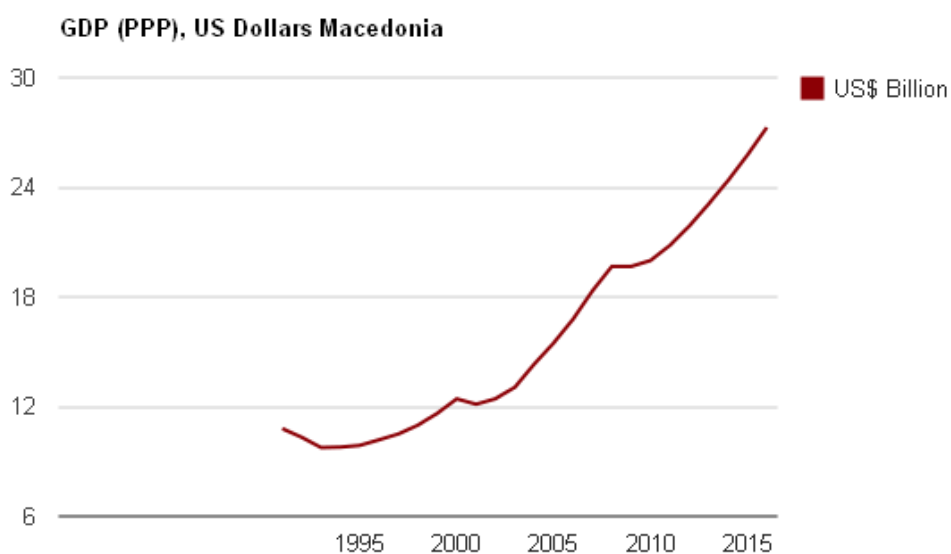

²⁶³ Albania Economic Statistics and Indicators. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Albania/>, 14. 3. 2012

Příloha č. 7 Růst HDP Bosny a Hercegoviny²⁶⁴

Příloha č. 8 Růst HDP Makedonie²⁶⁵

²⁶⁴ Bosnia and Herzegovina Economic Statistics and Indicators. Dostupné na:

<http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Bosnia-and-Herzegovina/>, 16. 3. 2012

²⁶⁵ Macedonia (Former Yugoslav Republic of Macedonia) Economic Statistics and Indicators. Dostupné na: <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Macedonia/>, 18. 3. 2012

**Příloha č. 9 Statistika příspěvků PHARE, CARDS na období
2000-2006²⁶⁶**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOTAL
Albania	33.4	37.5	44.9	46.5	63.5	44.2	45.5	315.5
Bosnia and Herzegovina	90.3	105.2	71.9	63.0	72.0	49.4	51.0	502.8
Croatia (transfer to pre-accession from '05)	16.8	60.0	59.0	62.0	81.0	-	-	278.8
The former Yugoslav Republic of Macedonia	13.0	56.2	41.5	43.5	59.0	45.0	40.0	298.2
Serbia and Montenegro ^a	650.5	385.5	351.6	324.3	307.9	282.5	257.5	2559.8
Interim Civilian Administrations	10.0	24.5	33.0	32.0	35.0	36.0	35.0	205.5
Regional	20.2	20.0	43.5	31.5	23.0	47.9	43.5	229.6
Other ^b	141.5	118.0	11.0	17.0	22.5	19.7	16.1	345.8
Macro-Financial Assistance (grants) ^c	70.0	120.0	100.0	15.0	16.0	33.0	50.0	404.0
TOTAL	1045.7	926.9	756.4	634.8	679.9	557.7	538.6	5130.2

²⁶⁶ Statistics 2000-2006. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/statistics2000-2006_en.htm, 20. 3. 2012

**Příloha č. 10 Škála oblastí financovaných programem CARDS
v Albánii mezi lety 2001-2006²⁶⁷**

Macro Sector	Sub-sector/ Cluster	Projects evaluated			Total CARDS M€
		Interviews/ Desk	Survey	CARDS M€	
Justice and Home Affairs	Justice	8	2	18.62	121.00
	Asylum and Border management	6	1	18.20	
Administrative Ca- pacity Building	Public Administration Reform (PAR) (hori- zontal and vertical)	7	5	15.75	47.10
Economic and So- cial Development	Economic Development/Internal Market	6	7	27.00	88.50
	Education (Vocational Education and Train- ing)	5	2	10.40	
Environment and Natural Resources	Environment	5	2	14.18	36.00
Civil Society Devel- opment	Civil Society Development	3	3	6.90	8.50
Other		-	-	-	3.2
In total		40	22	111.05	282.10⁸

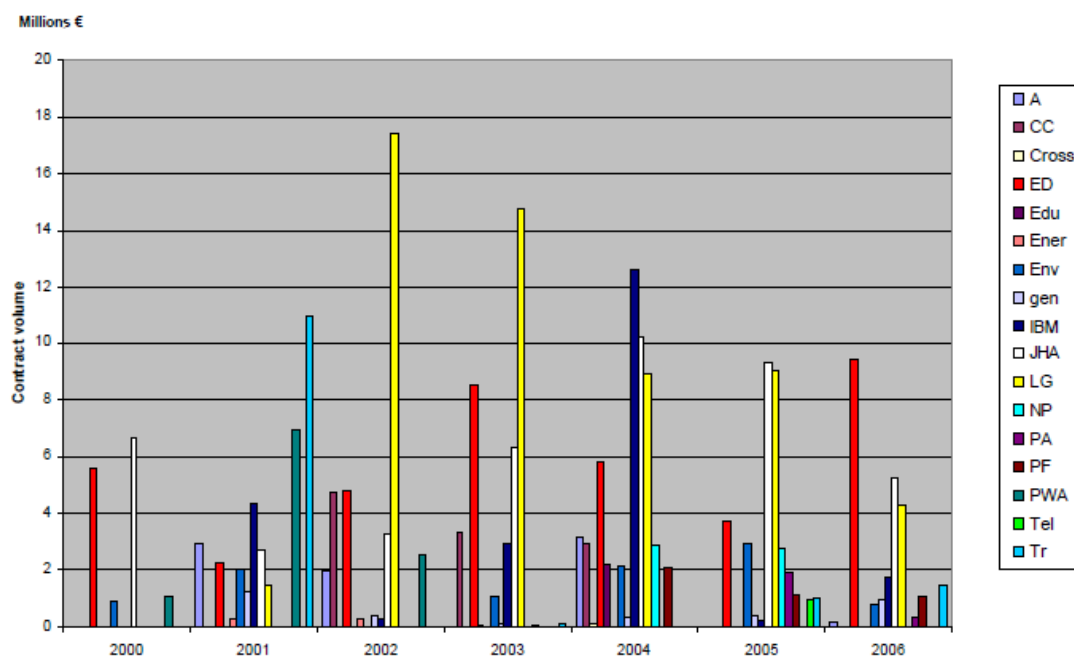
**Příloha č. 11 Zpětné hodnocení programu CARDS v Albánii dle
jednotlivých sektorů²⁶⁸**

Cluster	Relevance	Efficiency	Effectiveness	Impact	Sustainability	Overall
Justice	1.7	1.8	1.9	2.1	2.4	2.0
Asylum & Border	2.0	1.9	2.3	2.5	3.3	2.4
PAR	2.1	1.1	1.0	2.0	2.5	1.7
Economic Dev.	1.6	2.1	1.3	1.7	2.2	1.8
VET	1.7	1.6	1.0	1.8	2.3	1.7
Environment	2.7	2.2	3.0	2.0	3.0	2.6
Civil Society Dev.	-	-	-	-	-	-
Other	1.6	2.6	1.5	2.7	2.1	2.1
Total	1.9	1.9	1.7	2.1	2.5	2.0
Verbal Rating	S	S	S	MS	MS	MS

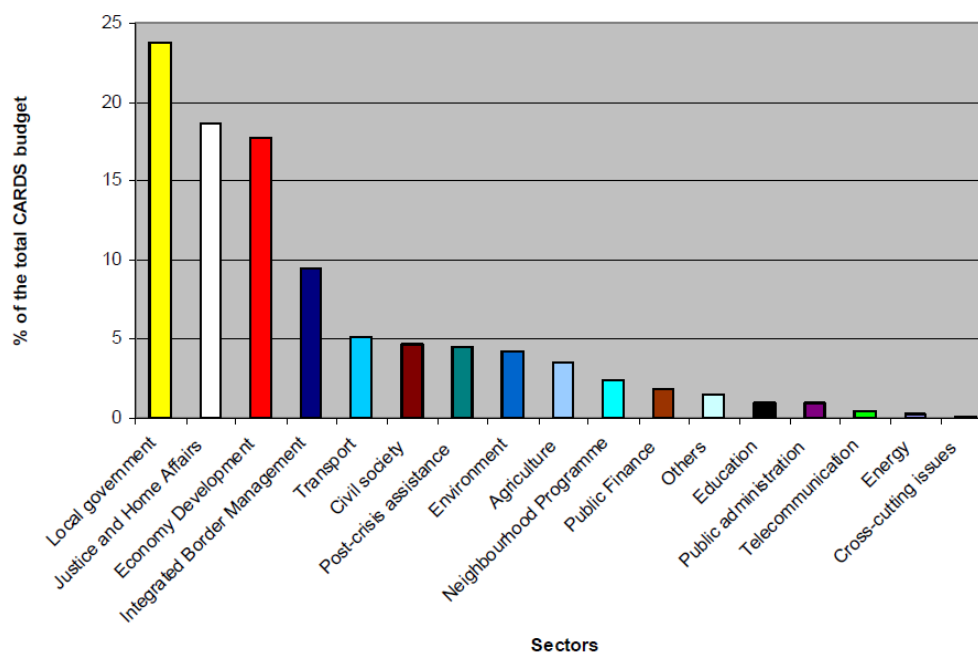
²⁶⁷ As Hoc Evaluation Final Report, Albania. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/ad_hoc_albania_cards_fin_al_report_171208_en.pdf, 18. 3. 2012.

²⁶⁸ Tamtéž, pp. 37

Příloha č. 12 rozdělení odvětví finanční pomoci CARDS v Makedonii za roky 2000-2006²⁶⁹

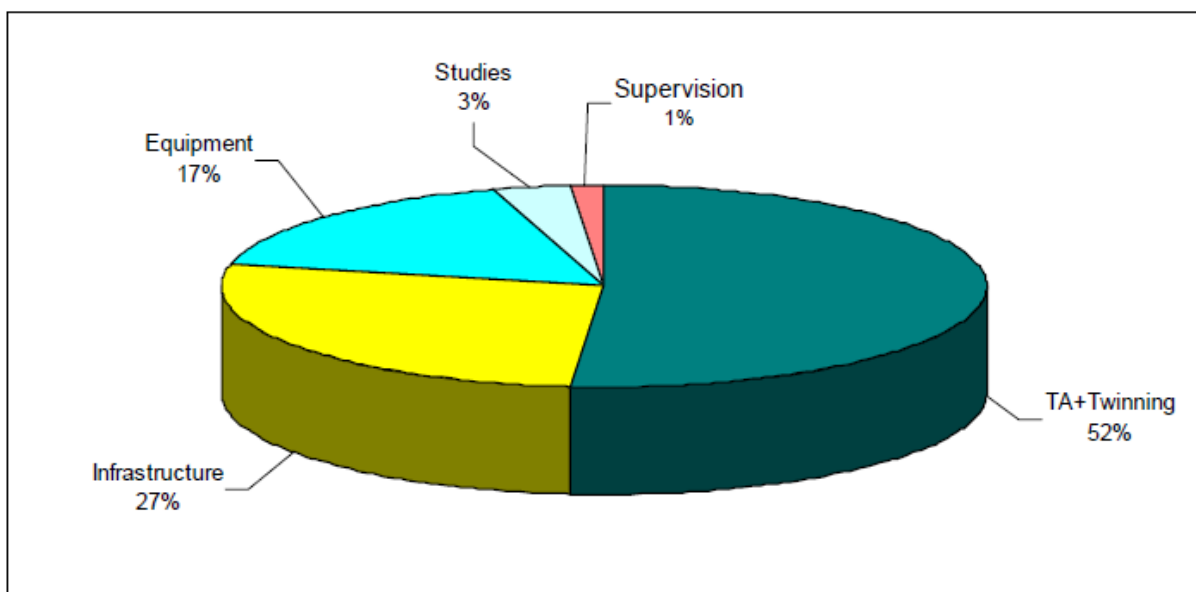
Příloha č. 13 Finanční příspěvek CARDS pro Makedonii rozdělen dle sektorů²⁷⁰

²⁶⁹ Retrospective evaluation of CARDS programmes in the former Yugoslav Republic of Macedonia, pp. 43. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/evaluation-reports/03-fr_cards_fyrom.pdf, 29. 3. 2012

²⁷⁰ Tamtéž, pp. 41

Příloha č. 14 rozpočet CARDS pro Makedonii dle kategorií²⁷¹

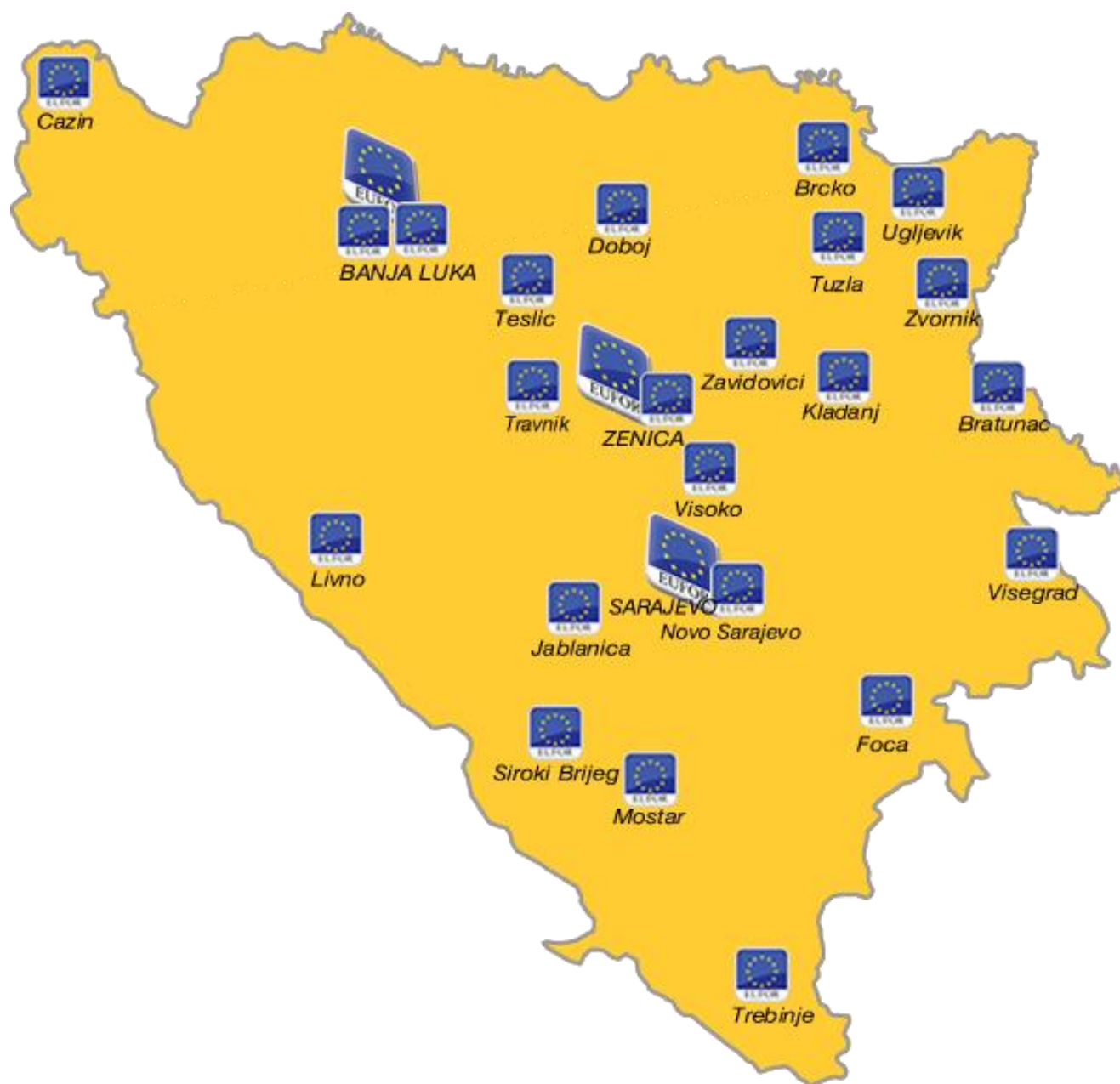

Příloha č. 15 příspěvky IPA dle zemí v milionech eur²⁷²

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Chorvatsko	141,2	146,0	151,2	153,5	156,5	156,1	95,4
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	58,5	70,2	81,8	91,6	98,0	101,8	117,2
Island	-	-	-	-	12,0	12,0	6
Turecko	497,2	538,7	566,4	653,7	779,9	860,2	935,5
Albánie	61,0	70,7	81,2	94,1	94,4	94,5	98,1
Bosna a Hercegovina	62,1	74,8	89,1	105,3	107,4	107,8	111,8
Černá Hora	31,4	32,6	34,5	33,5	34,1	35,0	35,4
Srbsko	189,7	190,9	194,8	197,9	201,8	202,0	214,7
Kosovo (podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244)	68,3	184,7	106,1	67,3	68,7	68,8	73,7
Multi-příjemce programu	129,5	137,7	188,8	141,7	186,2	176,2	177,8

²⁷¹ Tamtéž, pp. 42

Příloha č. 16 Pozorovací mise v rámci EUFOR na území Bosny a Hercegoviny²⁷³

²⁷² Planning of the IPA. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/planning-ipa_en.htm, 19. 3. 2012

²⁷³ EUFOR. Dostupné na: http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=section&id=10&Itemid=141, 17. 3. 2012